

namque nullo modo explicite, vel implicite illam causam assignat, sed istam, quia dixit Esaias, A
 Exccecur oculos eorum &c. manifeste supponens quod prophetia non possunt non im-
 pieri. Quamobrem aduertendum quod Augustinus nequaquam ibi definitiue, sed inquisiti-
 ue procedit. Vnde sic ait, Cum quaestiones huiusmodi in medium venerunt; quare alius sic,
 alius autem sic; quare ille Deo deferente excoecatur, ille Deo adiuvante illuminetur, non no-
 bis iudicium de iudicio tanti iudicis usurpamus, sed contremiscentes exclamemus cum Apo-
 stolo; O altitudo iudiciorum sapientiae & scientiae Dei! Quam inscrutabilia sunt iudicia eius,
 & inuestigabiles viæ eius! Vnde dictum est in Psalmo, Iudicia tua sicut multa abyssus; non
 ergo me fratres ad hanc penetrandam altitudinem, ad hanc abyssum discutiendam, ad in-
 scrutabilia perscrutanda expectatio vestrae charitatis impingat; agnosco modalium meum,
 sentire mihi videor etiam modulum vestrum: altius est hoc incrementis meis, & fortius viri-
 bus meis, puto quia & vestris; simul ergo audiamus admonentem scripturam atque dicen-
 tem, Altiora te ne quaeris, & fortiora te ne scrutatus fueris; non quia ista negata sunt no-
 bis, cum Deus Magister dicat, Nihil est occultum quod non reuelabitur; sed si in quid per-
 uenimus in eo ambulamus, sicut dicit Apostolus, Non solum quod nescimus & scire debe-
 mus, sed etiam si quid alter sapimus, id quoque Deus nobis reuelabit: peruenimus autem
 in viam fidei, hanc persequantissimè teneamus; ipsi perducet ad cubiculum Regis in quo
 sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi. Ambulandum est, proficiendum est,
 crescendo est, ut sint corda nostra capacia earum rerum quas capere modo non possumus:
 quod si nos vltimus dies proficientes inuenerit, ibi discemus quod hic non potuimus. Si quis
 autem istam quaestionem liquidius & melius nouit se posse & confidit exponere, absit ut non
 sim paratior discere quam docere; vnde & apparet huius materiam maxima difficultas. Huic
 autem Apostolo concordat & coapostolus eius Petrus, Iesum, inquit, Nazarenum inter-
 emisit, quem Deus suscitauit, solutis doloribus Inferni, iuxta quod impossibile erat teneri
 illum ab eo: David enim dicit in eum, Prouidebam Dominum coram me semper, quoniam C
 à dextris meis est ne commoueat; propter hoc latratum est cor meum, & exultauit lingua
 mea, insuper & caro mea requiescit in spe, quoniam non dereliques animam meam in In-
 ferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem: Notas mihi fecisti vias vitae, replebis
 me iucunditate cum facie tua, Aq. 2. Et ecce maior ambobus qui ait, Non potest solui Scrip-
 tura, Ioh. 10, à quo & multa similia 27. huius plenius allegantur; qui & Luc. 24. ait, Necessè
 est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me. Quod etiam
 prophetiae necessitè implebuntur, testari videntur loca Scripturae dicentia, Hoc & illud fa-
 ctum est ut impleteretur Scriptura, prophetia, seu sermo Prophetarum: si oportet seu oportuit im-
 pletur Scripturam, necesse est impleri Scripturam & similia; vnde Matth. 1. Hoc autem totum
 factum est, scilicet incarnatio Iesu Christi, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per
 Prophetam dicentem, Ecce virgo in utero habebit &c. Glossa, Prophetia alia est ex prae-
 destinatione Dei, quam necesse est euenire omnibus modis, ut sine nostro impleatur arbitrio, D
 ut haec de qua hic agitur: alia est ex praesentia Dei, cui nostrum ac miscetur arbitrium: alia
 est quae comminatio dicitur, quae fit ob signum diuinæ animaduersionis, ut fugiant à facie
 arcus electi, & iuste pereant incauti; & non est ex praesentia, quia longè aliter praescitur
 quam futurum comminetur; quam & pene sub eisdem verbis recitat glossa Thomae. Et in-
 fra 21. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicen-
 tem, Dicite filiae Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinum & pullum
 filium iugalis; & adhuc inferius 26. Petro volenti Dominum capiendum defendere, ait,
 Conuerte gladium tuum, &c. An putas quod non possum rogare Patrem meum, & exhibe-
 bi modò mihi pluriusquam duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur
 scripturae Prophetarum, quia sic oportet fieri? Marci quoque 14. scribitur, Tanquam ad la-
 tronem exiisti cum gladijs, &c. Quotidie eram apud vos in Templo docens, & non me tenu-
 istis, sed ut adimpleretur Scriptura. Item Ioh. 19. dixerunt ad inuicem, Non sciendamus E
 eam, sed fortiamur de ea cuius sit, ut Scriptura impleteretur dicens, Partiti sunt vestimenta
 mea, & in vestem meam miserunt sortem. Et inferius, Ut consummaretur Scriptura, dicit,
 Sitio. Amplius Luc. 24. O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quae loquuti sunt
 Prophetarum! Nonne haec oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et Ioh. 20.
 Nondum enim sciebant Scripturam quia oportebat eum à morte resurgere. Beatus quoque
 Petrus Aq. 1. dicit; Fratres, oportet impleri Scripturam quam praedixit Spiritus Sanctus per
 os Davidis de Iuda. Hoc autem verbum, oportet, necessitatem importat; vnde Isidorus su-
 per illud Luc. 24. Nonne haec oportuit pati Christum, sicut allegatur in glossa Thomae, sic
 ait, Sed si oportebat Christum pati, tamen qui crucifixi sunt reus sunt: non enim satagebant
 perficere

Petrus.

Marth.

Marcu.

Iohannes.

Lucas.

Iohannes.
Petrus.
Isidorus.

A perficere quod Deus disponebat; vnde & eorum executio fuit impia. Et ecce maior Isidoro
 Iesus Christus exponens, oportet, per necesse est; Haec, inquit, sunt verba, quae loquutus
 sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum, scilicet in carne mortali, secundum Bedam, quo-
 niam necesse est impleri omnia quae scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me,
 Luc. 24. Quando autem fuit cum eis in carne mortali dixit eis, oportere filium hominis multa
 pati atque resurgere, sicut patet Matth. 16. Marc. 8. & Luc. 9. & verisimile est quod non
 tantum simpliciter hoc eis praedixit, sed & per Scripturas ostendit, sicut Lucas innuit mani-
 festè: quare & Matthaeus ubi prius, Coepit, inquit, Iesus ostendere discipulis suis, quia oport-
 teret eum ire Hierosolimam & multa pati; & Marci 8. Coepit, inquit, docere eos, quoniam
 oportet filium multa pati, &c. & infra 9. ait illis, quomodo scriptum est in filium hominis
 ut multa patiatur; & Luc. 18. Assumit Iesus duodecim, & ait illis, Ecce ascendimus Hiero-
 solymam, & consummabuntur omnia quae scripta sunt per Prophetas de filio hominis; Tra-
 detur enim gentibus, &c. Quare secundum expositionem verisimam veritatis idem est oport-
 ere & necesse esse, quod etiam ex verbis suis Luc. 24. patet; O stulti, inquit, & tardi, &c.
 nonne haec oportuit pati Christum, &c. & incipiens à Moise & omnibus Prophetis, &c. Et
 infra eodem, Necesse est impleri omnia, quae scripta sunt in lege Moysi & Prophetis, &c. Et
 adhuc inferius; Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas, & dixit eis, quoniam
 sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, &c. Apparet ergo euidenter quod alterna-
 tim verus
 sentus
 quam intel-
 ligentia.
 gentia Scripturarum est, quod omnes propheticas Scripturas de Christo oportuit necessariò
 adimpleri. Hoc idem euidenter apparet per modum loquendi communem quasi omnium
 Prophetarum: praedicunt namque frequenter futura per modum praeteriti, & sub verbis prae-
 teriti temporis, sicut ostendunt plurimae prophetae; quod ideo faciunt secundum expo-
 sitionem Doctorum, quia ita certa sunt saltem apud Deum, & apud Prophetam, ac si
 essent praeterita & iam facta: vnde Propheta Psalmo 3. in persona Christi, Ego, inquit,
 dormiui & soporatus sum, & exurrexi. Super quod Augustinus 17. de Civitate Dei 18. * Quia Do-
 minus sus-
 cepit me.
 Augustinus.
 Voluit, inquit, quisquam iam desipit, ut credat velut aliquid magnum nobis indicare
 voluisse Prophetam, quod dormierit, & exurrexerit, nisi somnus iste mors esset, & eurgilio
 resurrectio, quam de Christo sic poruit prophetari? Nam & in quadagesimo multo mani-
 festius id ostenditur, ubi ex persona eiusdem Mediatoris more solito tanquam praeterita nar-
 rantur quae futura praenotabantur; quoniam quae ventura erant, iam in praedestinatione &
 praescientia Dei velut facta erant, Inimici, inquit, mei dixerunt mala mihi, &c. Idem super
 illud Psalms 43. Saluos enim fecisti nos ex affligentibus nos, &c. Hoc inquit figura prae-
 teriti de futuro dicitur, sed ideo tanquam praeteritum dicitur, quia tam certum est quasi factum
 sit. Intende itaque quare pleraque Prophetarum ita dicunt tanquam praeterita sint, cum praenuntien-
 tur futura non facta. Nam & de ipso Domino futura passio praenuntiabatur, & tamen fode-
 runt, inquit, manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea: non dixit, sedi-
 ent & dinumerabunt: Ipsi verò considerauerunt & conspexerunt me: non dixit, considera-
 bunt, & aspicient: Dirulerunt sibi vestimenta mea: non dixit, diuident: Omnia ista tanquam
 praeterita dicuntur, cum futura sint, quia Deo & futura tam certa sunt tanquam praeterita
 sint; nobis enim ea quae praeterita sunt, certa sunt, & quae futura, incerta sunt: nouimus enim
 aliquid accidisse, & non potest fieri, ut non acciderit, quod accidit. Da Prophetam, cui non
 tam certum sit futurum, quam tibi praeteritum, & quam tibi quod meministi factum non po-
 test fieri ut non sit factum; tam illi quod nouit futurum, non potest fieri ut non fiat. Vbi &
 Calsiodorus, Tu solus, inquit, saluabis nos, & odientes nos confundes, ita videretur debe-
 re dicere; sed quoniam futurum ita certum est, sicut praeteritum, quod non fuisse non po-
 test, dicit, saluasti, & confundisti. Item Augustinus exponendo titulum Psalms 84. Caerit,
 inquit, Propheta in futurum, & vitur verbis quasi iam praeteriti temporis; tanquam facta
 dicit, quae futura erant, quia apud Deum, & quod futurum est iam factum est; ibi ergo Pro-
 pheta videbat futura nobis, iam verò facta in illius prouidentia & praedestinatione certissima.
 Idem de Agone Christiano, Sic loquuntur Scripturae ut praeteritum tempus pro futuro infi-
 nuent; sicut quod dixit Apostolus, quod simul nos sedere fecit in caelestibus, nondum fa-
 ctum est, sed quia certissimum est futurum, ita dictum est quasi iam factum sit. Idem de cor-
 reptione & gratia 33. trans illam auctoritatem Apostoli ad Romanos cap. 8. Quos prae-
 stitauit, hos & vocauit, &c. Non in omnibus, inquit, haec facta sunt: adhuc enim vsque in
 finem saeculi multi vocandi & iustificandi sunt, & tamen verba praeteriti temporis posuit tu-
 am de futuris rebus, tanquam fecerit Deus, quae iam ut fierent, ex aeternitate disposuit. Ideo
 de illo dicit & Propheta Esaias, Qui fecit quae ventura sunt; futura ergo propaetia sunt
 apud

Lucas.

Matthaeus.
Marcu.* Quia Do-
minus sus-
cepit me.
Augustinus.

Calsiodorus.

Augustinus.

apud Deum in æternitate quasi præterita, quare & simili necessitate firmata. Quamobrem
& iterum tricesimo quarto existis immediate concludit. Quicumque ergo in Dei præviden-
tissima dispositione præfati, prædestinati, vocati, iustificati sunt & glorificati, non dico
etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, iam filij Dei sunt, & ideo omnino perire
non possunt. Cui & concordanter Anselmus de Concord. 3. eandem autoritatem per-
trahens sic ait: Vt autem ostenderet eundem Apostolus, non illa verba se pro temporali sig-
nificatione posuisse, illa etiam quæ futura sunt, præteriti verbo temporis pronuntiauit:
nondum enim quos præsciuit adhuc nascituros, sic iam temporaliter vocauit, iustificauit,
magnificauit; vade cognosci potest cum propter indigentiam verbi significantis æternam
præsentiam vsum esse verbis præterita significationis; quoniam quæ tempore præterita
sunt ad similitudinem æterni præsentis omnino immutabilia sunt. In hoc siquidem ma-
gis similia sunt æterno præsentis temporaliter præterita quàm præsentia; quoniam quæ
ibi, scilicet in æternitate sunt, nunquam possunt non esse præsentia, sicut temporis præ-
terita non valent nunquam non esse præterita; præsentia verò tempore omnia quæ tran-
eunt, sunt non præsentia; futura igitur huiusmodi prophetata apud Deum in æternitate,
& præterita in tempore simili necessitate firmanur. Amplius autem si prophetia pos-
sent fallari, & nunc non esse vera, nec unquam fuisse vera, nullus deberet illas firmissimè
asserere, nec cum simplici iuramento; non enim sunt verè firmissimè; exponeretque se
periculo perituri & peccati. Sed quis Catholicus pro conversione vnus infidelis nolentis
conuertere ad fidem Catholicam, nisi per affectionem firmissimam, & cum absoluto & sim-
plici iuramento de resurrectione & beatificatione finali hæc facere dubitaret, sicut & Do-
minus saepe fecit, dicendo, Amen, Amen dico vobis, quia sic & sicerit, sicuti & frequen-
ter dicunt Prophetæ, Iurauit Dominus hoc & illud? Quanta etiam securitate dicit Apo-
stolus, Licet nos, aut Angelus de Cælo Euangelizauerit vobis, præterquam quod Euangeli-
zauimus vobis, anathema sit? Cuius causam post pauca subiungit; Notum enim vobis
facio, Fratres, Euangelium quod Euangelizatum est à me, quia non est secundum homi-
nem; neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem iesu
Christi, ad Galath. 1. Glossa, Nota quòd non ideo ait nos, vel Angelus qui bonus potest
intelligi, quòd vnquam contingat hoc, sed à Deo certus est de veritate Euangelij sui; quòd
etiam si Angelus aliud nuntiaret, non crederet, sed anathematizaret. Amplius si Prophetæ
possunt fallari, potest & sacra Scriptura; est ergo sacra Theologia incertior, infirmior, in-
ferior, & indignior facultatibus alijs quæ non possunt. Rursum si sacra Scriptura potest fal-
sari, quæ nobis securitas in hac vita? Hæc enim est totius vitæ humanæ doctrix & ductrix,
speculum & registrum. Quæ securitas possibilis homini in promissis diuinis, si Deus om-
nem libram, omne pactum, quodlibet chirographum, quodlibet instrumentum quantum-
libet solennizatum testibus, signis, etiam iuramento, quodlibet testamentum etiam morte
testatoris firmatum, possit absque mendacio, culpa, vel causa recidere, violare, abradere,
cancellare, infringere, & falsare? Quomodo ergo posset esse contractus tutus cum eo?
Imò incomparabiliter minus tutus contractus esset homini cum Deo qui mentiri & peccare
non potest, quàm cum alio homine qui hæc potest. Nam Deus si secundum hypothesein
potest in oppositum cuiuscunque quocunque pacto promissi, hoc potest sine duplicitate
aut mutatione, sine mendacio, periurio, aut peccato, potestque nunquam taliter contraxisse;
sed nullus homo sic potest; quare quilibet homo contra quemlibet hominem taliter con-
trahentem, nec contractum implentem potest habere remedium, & recursum agendo con-
tra eum de periurio, de violatione fidei & contractus. Hoc ergo videtur colorem vni-
formem sacre Scripturæ pulcherrimum turpibus maculis variare, odorem eius gratissi-
mum fumis putridis permutare, saporem eius dulcissimum venenosis poculis fermentare.
De huius ergo via viris non tacuit Apostolus; Commutauerunt, inquit, veritatem Dei in
mendacium, ad Romanos 1. & 2. ad Corinth. 2. Non fumus sicut plerumque adulterantes
verbum Dei: hæc enim faciunt qui Scripturam veracem in mendacem commutant, & Scrip-
turam, virginem incorruptam, in adulteram meretricem. Non sic Autor eius & testes.
Non potest, inquit Christus, solui Scriptura quam Pater sanctificauit & misit in mundum,
Iohan. 10. Nec vili dubium Christiano, quin testimonium Domini fidele. Ipse enim testis
in cælo fidelis; testimonia igitur sua credibilia facta sunt nimis. Hoc etiam planè pro-
bant quæ de Psalmo 88. erant superius allegata. Quare & Augustinus super illud Psalmi
144. Fidelis Dominus in verbis suis, sic ait; Quid enim promissit, & non dedit? Adhuc
quædam promissit, & non dedit; sed credatur illi ex his quæ dedit. Possemus illi credere
tantummodò dicenti, sed voluit teneri Scripturam suam; quo-
modo

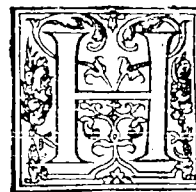
|| fallacem

Augustinus

A modo si diceret alicui homini, cum aliquid promitteres, Non mihi credis? ecce scribo tibi.
Etiam quia generatio vadit, & generatio venit, & sic transcurrunt ista sæcula, cedentibus
succedentibusque mortalibus. Scriptura Dei manere debuit, & quoddam chirographum
Dei, quod omnes transeuntes legerent, & viam promissionis eius tenerent, & quanta sunt
quæ reddidit ex isto chirographo. Dubitant homines credere illi de resurrectione mortuo-
rum, & de futuro sæculo, quod solum iam reddendum restat; per omnes generationes red-
didit quæ scripta sunt, & quod restat non ei creditur, his omnibus reddidit? Ecce fecisti rati-
onem; tanta reddidit, nunquid propter pauca residua infidelis est factus? Absit; quare?
Quia fidelis Dominus in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Ecce quod Augu-
stinus expresse supponit, quòd si Deus non reddat in chirographo sacre Scripturæ promissa,
ipsum fieri infidelem; sed hoc est impossibile manifestum; quare necesse est cum fideliter
B reddere quæcunque per Scripturam suam canonicam repromissit.

CAP. XLVIII.

Recitat quatuor responsiones, & corrigit.

C Hic autem occurrunt multe protervæ responsiæ: quidam namque
volentes Deum ab omni mendacio excusari, dicunt quòd licet
Deus prædixerit quicquam hominibus in proprio genere, promi-
serit, atque iurauerit, possibile tamen est cum nunquam tale quid
fecisse. Istud autem, etsi secundum aliquam phantasiam videatur
posse dici de Deo, de Christo tamen secundum naturam huma-
nam dici non potest, sicut erat ostensum quadragesimo quarto &
quadragesimo quinto huius. Licet enim videretur hoc posse de
Deo dici reuelante in verbo, de ipso tamen reuelante in proprio
genere dici non potest: talis namque reuelatio est aliqua res creata, significans naturaliter
vno modo, sicut quadragesimum quartum huius docet; quare necesse est omnem talem re-
uelationem præteritam iam fuisse, & significasse naturaliter illo modo. Finit igitur talis reue-
latio, quòd A. erit, tunc si sit possibile A. non fore, est consequenter possibile, quòd quan-
do Deus illud asseruit & iuravit, hoc fecisse contra mentem, cum omnia semper sciat; quare
& fuisse mentium, atque peritium, deceptisse quoque suos charissimos sine culpa, contra
D proximo præsentia. Potestque similiter argui & probabiliter forsitan de præsent. Item
tunc nulla fides aut minima esset diuinis promissionibus etiam iuratorijs adhibenda, & minor
quàm humanis, sicut quadragesimo quinto & proximo est argutum. Item hoc est expresse
contra autoritates ex Psalmo 88. & expositionibus eius, atque alias similes capitulo proximo
recitatas, est etiam contra prius ostensa tricesimo secundo istius. Item tunc quòd Deus reue-
lauit ad vnum intellectum in proprio genere, posset non ad illum, sed ad alium reuelasse,
contra præhabita quadragesimo quinto huius. Item eadem ratione quòd Deus nunquam
reuelauit in proprio genere Esau, potest sibi reuelasse, & nedum sibi, sed & alteri cuiunque,
quare qui nunquam fuit Propheta, nunc potest fuisse Propheta. Potestque Deus simili ra-
tione nunquam instituisse illa, quæ verè fuerunt & sunt Ecclesiastica Sacramenta ad effectum
salutis, sed alia statuuisse; quare fideles præteriti possunt non fuisse in via salutis neque saluati,
& infideles præteriti sic fuisse. Pari etiam ratione potest nunc Deus non præcepisse quòd
olim præcepit; quare & qui solum contra illud faciendo peccauit, & damnationem suscepit,
E nunquam peccasse nec damnatus fuisse; aliàs enim impotens homo peccando necessitaret
omnipotentem Deum ad olim aliquid præcepisse. Amplius si Deus potest non prædixisse
aut promississe futurum, potest & præteritum, puta incarnationem, passionem, & similia,
quod non videtur: potest quoque simili ratione non præuoluisse nec præcuiuisse præterita;
quare & consequenter præterita non fuisse, sicut totum apparet ex tricesimo, & tricesimo
primò huius. Alij verò dicunt quòd illud, quòd Deus reuelauit in proprio genere ad vnum
intellectum, potest non ad illum, sed ad alium reuelasse. Hæc autem responsio reprobabi-
tur, sicut prior, quæ etiam potest refelli per præhabita quadragesimo quinto huius; quam
& similiter destruunt autoritates ex Psalmo 88. & eius expositionibus, & aliz similes ca-
pitulo proximo allegatz. Alij autem ponunt, quòd Deus nunquam reuelat in proprio
genere

genere futurum contingens, nisi sub aliqua conditione tacita vel expressa. Sed isti difficultatem non vitant. Licet enim Deus de facto non reuelasset aliquid absolute sine conditione, scilicet qualicumque, posset tamen aliquid sic reuelare; sic enim fecit multa futura, & sic Pater filio, & amborum spiritui reuelauit, & homini Christo Iesu, sicut ex tricesimo quarto & quadragésimo secundo huius potest haberi: qui & possunt ad veritatem reduci per præhabita in correptione similis responsionis quadragésimo quinto huius. Et si quis adhuc non erubuerit proteruire dicendo Deum posse reuelasse, & asseruisse homini in proprio genere sub conditione saltem tacite intellecta illud quod reuelauit & asseruit absolute, corrigitur, ut spero, per eandem, per quæ quadragésimo quinto huius responsio similis est correpta; potest etiam reduci per eandem, per quæ prima responsio huius capituli reducebatur ab iniquo & errare: omnes etiam responsiones præmissæ sunt insufficientes, & multipliciter diminutæ. Licet enim ad aliquam vnam rationem seu auctoritatem, vel ad paucas respondere forsitan videantur, ad alius tamen plures nullam habent apparentiam respondendi, sicut patet consideranti dilucide has & illas.

CAP. XLIX.

Recitat duplicem opinionem dicentem, quod in futuris reuelatis est ordinata vel absoluta necessitas, in alijs vero nulla.

Quidam autem rationes & auctoritates præmissas diligentius ponderantes, videntesque se non posse diffugere necessitatem omnimodam in futuris, ab ipsa veritate necessitati quodammodo & attradi accedunt propinquius, & fatentur quod in futuris aliquibus est necessitas aliquis, in futuris videlicet diuinitus reuelatis, diuinitus prophetatis, diuinitusque promissis: & hi vterius in sextam duplicem diuiduntur. Isti namque ponunt in futuris huiusmodi necessitatem tantummodo ordinatam, & quod non possunt non euenire de potentia ordinata, sed quod possunt deficere de potentia absoluta: illi vero necessitatem indefectibilem absolutam, quæ de nulla potentia potest deficere ab euentu: & quia dicta huiusmodi, Necesse est Antichristum fore, necessitate ordinata, & impossibile est Antichristum non fore, de potentia ordinata, habent intellectum ambiguum & obscurum; aliqui primæ sextæ ea sic clarificant & exponunt, Ordinatam est quod Antichristus erit. Sed hi tripliciter deuiant, & delirant: primò, quia male exponunt; quomodo namque sufficienter exponitur vna de necessitate per vnam talem simplicem de inesse, cum necesse esse includat simpliciter esse, & addat sicut Antecedens [super] suum consequens non conuertibile, vel si necesse est, nihil ibi addit super esse simpliciter, amittit suam significationem hæcenus consuetam, atque ponitur ibi frustra, nec talis propositio est modalis, quod non videtur de veteri Logica, nec de noua, sed de noua potius aut de nulla? Secundò, quia difficultatem non vitant: accipitur enim necesse & possibile & eorum opposita, sicut tam apud Logicos quam apud Theologos communiter solent sumi, sicut & in præmissis accepi, & reuertitur difficultas. Tertiò, quia sibi ipsis repugnant. Nam si propterea necesse sit Antichristum fore, quia ordinatum est ipsum fore, cum de omnibus futuris ordinatum sit per voluntatem diuinam ipsa fore, sicut corollarium noni, decimum quartum, & vicesimum tertium primi docent; de omnibus futuris necesse est ipsa fore ad similem intellectum, cum tamen de aliquibus hoc concedant, de alijs vero negent. Alij vero eiusdem sextæ aliter hæc exponunt, dicentes necesse est Antichristum fore necessitate ordinata, id est, si lex & Scriptura diuinitus ordinata debeat stare fixa, necesse est Antichristum fore, & ita de alijs in lege prædictis. Hi autem peccant similiter multis modis. Nam secundum istos necesse est Deum facere quod facturum promissit in lege necessitate huiusmodi ordinata; lex ergo seu promissio Dei scripta in lege, & si aliquid extrinsecum necessitat Deum, & voluntatem diuinam ad aliquid faciendum. Sed quomodo potest res parua parue potentie ligare & necessitare omnipotentem potentie infinitæ? Et quomodo non esset sic minoris potentia & seruilius conditionis quam homo, qui sic necessitari non potest? Quomodo etiam, si sic esset, non esset mutabilis? De libero namque in non

A non liberum, & de non necessario in necessarium mutaretur. Hoc quoque repugnant prius ostensa vicesimo primi & vicesimo tertij manifestè. Eadem etiam ratione, quæ lex necessitat Deum ad velle quicquam & facere, & impossibilitaret eum ad similia. Simili insuper ratione Deus posset aliquid velle & facere de potentia ordinata, & aliquid sic non posset. Sed quomodo capit Creator omnipotens potentiam vel impotentiam à debili creatura? Præterea cum dicunt, Necesse est hoc fore, si lex debeat stare fixa, vel intelligunt & supponunt quod necesse est legem stare fixam, vel non, sed quod est possibile eam solui: Si sit necessarium eam stare, ipsa est necessaria, & ex ipsa necessaria sequitur Antichristum fore; quare per præhabita tricesimo huius, nunc est necessarium & non contingens ad virumliberipsum fore. Si autem dicatur, quod necesse est legem stare necessitate ordinata, non absoluta, aut ergo illam necessitatem ordinatam necesse est stare, vel non; si sic, & ex illa

B sequitur lex Scripturæ, & ex hac, Antichristum fore, quare adhuc necesse est Antichristum fore, sicut superius est argutum. Si dicatur quod illam necessitatem ordinatam necesse est stare necessitate ordinata, non absoluta, ut prius, vel erit processus infinitus in necessitatibus huiusmodi ordinatis, quod natura abhorret, ratio refugit, & secunda suppositio planè verat, vel tantum finitus, & aliqua erit prima huiusmodi necessitas ordinata; & si illam necesse est stare, & ex illa sequitur tota series & Antichristum fore; quare necesse est Antichristum fore: Si autem illam necessitatem ordinatam vel aliam qua necesse est legem stare, non necesse sit stare, nec legem necesse est stare, cum nullam necessitatem habeat aliunde: Si autem non sit necesse legem stare fixam & veram, sed sit possibile eam solui & falsari, est similiter possibile reuelationes falsari, itaque reuertuntur inconuenientiæ à quadragésimo secundo huius hucusque deductæ. Item si lex sit solubilis, contingit ad virumliber ipsam stare; quomodo ergo ex vna contingentia de inesse potest inferri vna de necessario? Quid est ergo quod dicunt, si lex statit, necesse est Antichristum fore? Si autem dixerint quod ibi est necessitas consequentiæ seu conditionalis tantummodo, quam ergo difficultatem euacuant aut euitant? Imò & inueniuntur contrarij sibi ipsis: Sic enim habent dicere consequenter de quibuscumque futuris, quod ipsa necessariò sunt futura: nam omnia illa fore necessariò sequitur ex vna contingentia de inesse, ex vna tali videlicet, Ista erunt. Amplius autem & à capite arguendo, isti sibi ipsis repugnant. Si enim omnia prædicta in lege sacræ Scripturæ euenient de necessitate huiusmodi ordinata, multò magis omnia prædicta, & præscripta, atque præordinata in lege æterna, in libro æterno, in voluntate & mente diuina euenient de necessitate huiusmodi ordinata, cum omnipotens Dei voluntas nullo modo possit deficere vel frustrari, sicut decimum primi docet: omnia autem futura sunt æternaliter præordinata, & præscripta atque prædicta in voluntate & mente diuina, sicut corollarium noni, decimum quartum, ac vicesimum tertium primi, cum tricesimo quarto huius lucide manifestant: Omnia ergo futura euenient de necessitate huiusmodi ordinata; cum tamen de aliquibus hoc concedant, de prædictis videlicet in sacra Scriptura, de alijs vero negent. Qui verò sextam alteram proficiuntur, ponentes in omnibus & solis reuelatis, prophetatis, atque promissis diuinitus necessitatem indefectibilem, & postquam talia fuerint, absolutam; ita quod de nulla potentia possint deficere ab euentu, exorbitant in duobus. Primò, quia falsum affirmant; secundò, quia hoc dato, difficultatem non euitant. Primò, inquam, falsum affirmant, Deum videlicet necessitari nouiter & ligari, sicut potest haberi ex inductis contra responsiones proximo recitatas. Quis etiam audeat dicere omnipotentem, & omniquaque infinite perfectum, minus potentem, minus perfectum, minusque liberum nunc quam prius, vna vice quam alia, postquam videlicet aliquid reuelauit siue prædixit, quam ante, cum teste Iacobo, Apud eum non sit transmutatio, nec vicissitudo obumbratio, Iac. 1. Quod & quinto primi ostendit. Quis etiam audeat dicere omnipotentem posse ad tantam impotentiam deuenire, ut non possit semel leuare vnam festucam, si tamen nunquam leuabit aliquam festucam; & hoc reuelat aut dicat, aliquid hoc non potest? Quis etiam Christianus audeat dicere Christum, imò & totam Trinitatem cum toto exercitu Angelorum non potuisse præseruare ipsum a morte, Christumque non potuisse adhuc Patrem rogasse, nec Patrem filium exaudisse? Quis negauerit Euangelium & vocem verissimam veritatis dicentis, An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum? Matth. cap. 26. Quis tandem audeat ponere os in celum, & tam impie blasphemare, ut dicat Deum non esse omnipotentem, contra omnia symbola, & contra totam sacram Scripturam, ac contra primam suppositionem primi? Quicumque etiam hoc præsumpserit

dicere, habet vltimus cum insipiente dicere, Non est Deus: nam si non est omnipotens, non est Deus, sicut prima suppositio primi docet. Amplius autem si reuelatio in proprio genere, si verbum in aere, si vnus status debilissimi esse in aethere imponat specularem Deo & futuris, multo magis incomparabiliter verbum intrinsecum Dei æternum, quo omnia futura æternaliter dixit & dicit, & reuelatio sua intrinseca & æterna, qua Pater omnia futura Filio ac Spiritui Sancto reuelauit æternaliter ac reuelat, sicut tricesimo quarto huius plenius est ostensum. Præterea corrumpitur talis reuelatio vel prædictio de futuro, & corrumpitur omnis talis necessitas, ac tota reuertitur difficultas. Item tunc causa necessitatis istius esset reuelatio seu prædictio prophetialis. Sed quomodo prophetans Londini de actibus liberis futuris hominis qui est Romæ, puta Papæ vel Imperatoris, cum necessitat ad liberos actus suos, cum nihil penitus faciat circa ipsum? Quomodo etiam si Propheta moriatur priusquam de quo prophetauit nascatur, ipsum necessitat? Et si quis recurrat ad Deum, & ad actionem atque necessitationem diuinam, suppono quod Deus post prophetiam nihil aliud faciat circa illum de quo fuerat prophetatum, quam aliis fuisse facturus: sicut enim ipse quæ aliis fuisse facturus. Quod etiam prophetia, vel quæcunque prædictio necessitatem imponat, est contra Philosophum 1. per hermenias vlt. sic dicentem; Nec hoc differt, si aliquis dixerit negationem, vel non dixerit; manifestum est enim quod sic se habet res; vel si hic quid affirmauerit, ille verò negauerit; non enim propter affirmare vel negare erit vel non erit. Cui & concordanter Glossa super illud Matth. 1. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem, Ecce virgo in utero habebit, &c. recitante Glossa Thomæ sic ait, Potest dici quod, Vt non ponatur causa: non enim ideo impletum est, quia prædictum fuit, sed potius ideo prædictum fuit, quia implendum erat. Ponatur autem consecutiue, sicut & in Genesi, Suspendit alterum in pabulo, ut coniectoris veritas probaretur, quia vno suspensio, coniectoris veritas est probata; Sic & in hoc loco intelligendum est, quod hoc factum quod prædictum est, prophetia impleta est: quod tamen secundum hanc seriem in glossa veteri non inueni, sed sic inueni in ea, Prophetia signum est præscientiæ Dei, Quia quod dixit, certum à Deo præsciri, & ideo ab homine debet teneri, nullum autem signum quod deligant, efficiat, sed tantum significat quod ostendit, sicut propheta non necessitatem facit eorum quæ prædicat, sed signum est præscientiæ Dei: Et infra, Non est necessitas rerum ex eloquio prophetarum, sed sola exhibitio veritatis; prophetia non facit necessitatem eorum quæ dicit, sed signum est præscientiæ Dei. Amplius autem, etsi esset verum quod dicunt, nequaquam perplexitatem huius inuoluerit euolueret, sed magis inuolueret, ac multipliciter implicaret: Reuelat namque Deus Christo vel Michaeli de futuris omnibus, quod hæc erunt, tunc secundum hypothesein de necessitate omnia ista erunt. Rursum reuelat Deus cuiuspiam, vel prædicat quod iste Paulus viator liberè & contingenter ad vtrumlibet faciat hunc A actum, & hoc sine aliqua conditione tacita vel expressa; Hoc etenim potest Deus; sic enim scit quæcunque futura, quod & potest ostendi per præmissa, quadragesimo octauo & quadragesimo quinto huius; Paulus ergo faciet A liberè, & contingenter æqualiter, quia sic fuit prædictum; & etiam necessariò, quia secundum hypothesein omnia reuelata diuinitus, & prædicta de necessitate euenient. Prædicat quoque Deus alicui merita & peccata, saluationem huius & damnationem huius & illius, tunc ista de necessitate euenient; Quare & huius hypotheseis positores habent concedere, quod necessitas, libertas contradictionis, & contingentia ad vtrumlibet meritum & peccatum & similia non repugnant, sed amabilius ad inuicem sociantur, quod tamen omnino fatigant euitare. Adhuc autem errores erroribus cumulando respondent vltimus affirmans Deum non posse singularia reuelare, maxime in materia contingentium. Verum sic dicendo, quoniam potentiam Dei huiusmodi nimis angustiant, multumque & detrahunt, aut si hoc vellemus, & non valent, quid prohibet Deum omnipotentem dicere & asserere, aliquod singulare contingens, & hoc singulariter, quod & ut scit certissimè, esse verum? quid prohibet Deum reuelare in proprio genere Christo, Mariæ, vel Michaeli, aliquod singulare contingens, sicut & in verbo reuelat? Quis audet dicere Christum non nouisse, non Deum sibi reuelare in proprio genere, potuisse, quos autem quem venit redimere, & per quem demit, pro quibus aut quos orauit, & alia multa fecit? Quis audet dicere Christum nunquam nouisse, nec vnum quidem viatorum saluandum vel dampnandum, cum ipse facit dicat, Ego scio quos elegerim, Iohannis decimo tertio, qui & speculatur grauius pro Petro, ne deliceret fides sua, Luc. 22. Quis etiam præsumpserit affirmare Christum non nouisse

Philosophum.

Glossa.

Iohannes.

A quod hoc das eum traderet, & finaliter damneretur? quis in tantum Euangelij contradicat? aut quis præsumpserit affirmare Christum non potuisse dicere, Iste hoc faciet & hic illud, cum de Iuda prædixisset, quod eum traderet, & vix damnationis incurreret: & de Petro, quod eum negaret, sicut Euangelistæ contestantur & de Paulo, quod portaret nomen suum coram gentibus, & regibus & filiis Israel Act. 9. Cur etiam non possit singulare huiusmodi reuelari atque prædicari, cum hoc non sit ex defectu potentie actiue in Deo qui reuelare deberet, sicut nullus ignorat, nec ex defectu potentie passiue & receptiue in Angelo vel homine, qui reuelationem susceperet, nec ex defectu potentie singularis huiusmodi reuelandi; cum Deus posset hos defectus supplere de plenitudine potestatis? potestque homo per se vel per alium hominem propositioni singulari huiusmodi adherere, potest quoque homo talem propositionem, sicut est possibile homini alteri reuelare: est ergo hic & ibi potentia requisita. Etiam si homo per se vel per alium ista potest, multo magis per Deum, & Deus per eum. Quæ insuper ratio diuersitatis, vel diuersitatis rationis, quare Deus potest reuelare, & dicere singularia de præterito & presenti, & non de futuro, cum omnia sciat intrinsece, æque certè, sicut ostendit trigessimum primum huius? Isti quoque videtur vtrumque testamentum neglexisse. Ut autem de pluribus pauca recenseam. Ecce in Genesi scribitur manifestè quot & qualia Deus Abraham prædixit atque promissum in ipso, & in semine eius implenda, Genesi duodecimo, decimo quinto, & decimo septimo, ubi singulariter specificat, quod in filio, nomine Isaac, quem pareret sibi Sara isto tempore, in anno altero, proximo scilicet tunc sequente, nec quacunque Sara, sed Sara vnica vxor eius, cui & promissum, quod ex Isaac nationes & Reges & populi oriuntur; Vbi etiam de Ismaele prædicitur, & promittitur isto modo, Multiplicabo eum valde, Duodecim Duces generabit, de quo similiter supra 16. Hic erit ferus, &c. hanc etiam promissionem de Isaac in holocaustum singulariter iam peracto iuramento confirmo, quia per semensum Dominus confirmauit, infra 22. Quid etiam posset singularis reuelati, sue prædici, quam quod Dominus per Ioseph de Puericia, & Pifore Regis Pharaonis Genesi quadragesimo reuelauit? Quid singularius illa benedictione prophetica, qua Iacob Ephraim & Manasse commutatis manibus benedixit, Genesi quadragesimo octauo? Quid singularius prædictionibus Domini tam multis de Moise & Aaron, ac Pharaone & eorum operibus, quas principium Exodi planè scribit? Quid singularius prædictione repulsionis Moysi à Ducatu populi in terram promissionis, & mortis ipsius, ac substitutionis Iosue, ac introductionis per eum, sicut Historia Numerorum & Deuteronomij manifestat? Quid singularius reuelatione de Saule, primo Regum nono & decimo, ac reuelatione de Dauide primo Regum decimo sexto, & post frequentem? Quid singularius reuelatione facta Ieroboamo per Ahiam, quod regnaret super decem tribus Israelis tertio Regum vndecimo; & infra decimo tertio; De Iosia & altari in D Bethel & inferius 22, ac 2. Paralip. 18. de Zedechia & Achab non reuersuro de prælio per Michaiam? quid singularius prædictione prophetica hac Elizei, In tempore hoc, eras modius similis vno statere eris, & duo modij hordei statere vno in porta Samaritæ, & duci cui-dam non credenti, Videbis oculis tuis, & inde non comedes, quarto Regum septimo? Aut quid specialius prophætatione Elizii de Hasaie regnatura & mala futuro, intra eiusdem octauo? Quid etiam singularius prophetijs de Babylone, de Ierusalem, Zedechia, Nabuchodonosore, Belshazzar, Cyro, & de pluribus alijs per Elaiam, Ieremiam, Ezechielem, Danielelem, ceterosque Prophetas? Hæc pauca de veteri testamento: Nunc autem de nouo, sunt aliqua breuiter breuiter proferenda. Quis ignorat promissiones, prædictiones & prophetias singularissimas de Iohanne præcuratore, & de Domino Salvatore, atque de virgine gloriosa? quis non audiuit aut legi illud Gabrielis Lucæ primo, Vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Iohannem, &c. cui magnus coram Domino, & vinum & ciceram non biber, &c. & illud Zachariæ, Tu puer Propheta altissimi vocaberis, &c. & illud iterum Gabrielis, Ecce concipis in utero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum, hic erit magnus, & reliqua gloriosa: & illud Elizabeth, Beata quæ credidisti, quoniam perfecerunt ea quæ dicta sunt tibi? & illud virginis gloriosæ, Beata me dicent omnes generationes & illud Simonis, Ecce posuit est hic in ruinam & in signum cui contradicetur, & tuam ipsius animam pertransibit gladius, Luc. 2. Aut quis ignorat quæ & qualia Christus se facturum prædixerat, & passurum? aut quomodo prædixit, quod Iudas eum traderet, quod Petrus eum negaret, atque per martyrium sequeretur? & quod Iohannes, quem diligebat, sic maneret donec ipse veniret, sicut Euangelistæ contestantur? quod etiam Paulus portaret nomen suum coram Gentibus, & Regibus, & filiis Israelis, & quan-

Euangelia Acta.

videntur, ut respondentum Genesi.

Euangelia

taeum oportuit pro nomine Christi pati, sicut historia Act. 9. docet: de quo & infra 21. A Agabus satis singulariter prophetauit. Amplius autem non dubie, sed certissime affirmandum omnem veram prophetiam, licet generaliter prolatam, fuisse intellectam, & prædictam salutem eo Spiritu Sancto, qui locutus est per Prophetas specialiter & distincte, imò singulariter & discrete de illo vel de illis, de quo vel de quibus fuit, est, vel erit impetria. Nam alias ignoranter, incerte, in vanum, & fatue loqueretur, quod vno breui exemplo sufficiens reputo confirmare: Beatus liquidem Petrus, Fratres, inquit, oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus Sanctus per os Davidis de Iuda, &c. Scriptum est enim in lib. Psalmorum, Fiat commemoratio, aut secundum litteram veriorum, fiat commemoratio eius deserti, & non sit qui inhabitet in ea, & Episcopatum eius accipiat alius. Act. 1. Hæc autem in libro Psalmorum, Psalmo scilicet 138. erant generaliter prophetata; tantum ergo necessitant prophetia generaliter, sicut & singulariter prophetata; & quicquid Spiritus Sanctus generaliter prophetauit, potuit & singulariter prophetasse. Hæc ergo contra opinionem trigessimam tertiam, & contra eius hypothesein prælibatam; Quapropter multum mirabile & quam admirabiliter admirandum videtur, quomodo viri gnari audent in tanta materia tantam suppositionem, tam dubiam, tam incertam, imò quæ tam probabiliter apparet falsa, & opposita eius vera, tam plane supponere, velut primum principium per se notum. Dignum namque videtur quod esset conclusio violentis rationibus demonstrata, non suppositio gratis sumpta; Et si quis eam probare voluerit, ponderet quæso fideliter proprias rationes, & contrarias rationes.

CAP. L.

Respondet secundum sententiam Philosophorum & Theologorum, quod Deus vult & scit necessario, quicquid vult & scit necessitate sequente immutabilitatis, immobilitatis, stabilitatis, & ordinata, non præcedente & simpliciter absoluta, non naturali, violenta, aut inuita, non contraria, sed consentanea summæ & maximæ libertati.

Magister bone, Magister vnicè, Magister & Domine, qui me à iuventute mea, qua te aspirante aggrediebatur hoc opus, hætenus docuisti omnia vera quæ didici, & quæ calamitas tuus scripsi; etiam nunc emitte piissimam lucem tuam, ut qui me duxisti in profundissimam harabyllum, ipse me deducas in montem huius inaccessibilis veritatis; qui me duxisti in istud latissimum pelagus, duc ad portum; & qui me duxisti in istud longissimum desertum & inuium, dux, via, finisque pariter duc ad finem. O Domine scientiarum, qui habes clauem putei abyssi, qui habes clauem scientiæ, qui habes clauem Davidis, qui aperis & nemo claudit, claudis & nemo aperit, qui solus es dignus accipere librum, & solvere eius signacula, ostende quæso Doctorum doctissime, solutionem verbi tam perplexè ligati puero tuo paruulo exitum ignorantia. Nunc autem gratias ago tibi, serenissime Domine, qui petenti tribuisti, quærenti ostendisti, pulsanti aperuisti ostium pietatis, ostium claritatis, ostium veritatis. Iam enim te illuminante faciem tuam super seruum tuum, velut in quodam candore lucis æternæ, & speculo sine macula maiestatis diuinæ, videor mihi videre illam esse solutionem rectissimam huius verbi, quam olim filijs atque discipulis tuis charissimis, nostris vero Patribus ac Magistris dignissimis, ostendere dignaberis: In ipsis namque amplior spiritus tuus erat, prudentia atque intelligentia, interpretatio somniorum, & ostensio secretorum, ac solutio ligaturorum. Hi autem necessitatem duplicem posuerunt, præcedentem scilicet, & sequentem, dixeruntque necesse esse Deum velle & scire, quicquid vult & scit necessitate sequente, sed nullatenus præcedente, sicut vigesimo octauo huius plenius recitatur. Porro ut istud quam breuius & clarius Deus me docuerit, manifestem; Sciendum quod in voluntate diuina ad extra, respectu scilicet volutorum posteriorum, non est necessitas

A [antecedens,] sed summa contingentia ad vtrumlibet, & summa libertas contradictionis, qua maior cogitari non potest, sicut ex quarto huius, & ex vndecima, & duodecima, ac decima tertia parte quinti huius apparet; Quædam tamen concomitans siue sequens necessitas est in ea. Nam sicut actum præsentem voluntatis mirabilissimi hominis respectu cuiuscunque obiecti præsentis, præteriti, vel futuri, licet sit contingens & liber, etiam si secundum quorundam sententiam esset ita contingens & liber, sicut actus voluntatis diuinæ, nec efficeretur à Deo, sed à sola hominis libertate voluntate, quando est, necesse est esse hac necessitate sequente; sic & actum voluntatis diuinæ, quæ immutabilis est omnino, sicut vigesimum tertium primum docet, necessitate, inquam, sequente præsentia, sicut ex secunda suppositione necessitatis sequentis Anselmi vigesimo octauo huius plenius est ostensum. Hoc idem ostendunt trigesimo huius tertij prælibata: Actus namque voluntatis diuinæ respectu rei præsentis atque præteritæ est necessarius, quare & respectu futuræ; Non enim efficitur nouiter necessarius ex præsentia vel præteritione rei, nec ex aliquo extrinseco, vel intrinseco, sicut ibi fuit ostensum; est ergo æternaliter & semper necessarius ex sua propria & intrinseca firmitate, quæ sicut generaliter omne quod est necesse est esse; & specialiter, sicut actum præsentem voluntatis angelicæ vel humanæ respectu obiecti cuiuscunque differentie temporis, quando est necesse est esse; sic & actum præsentem voluntatis diuinæ respectu cuiuscunque differentie temporalis dum est, necesse est esse. Hæc autem omnia possunt ad formam syllogisticam breuius sic reduci: Omnis voluntas immutabilis omnino inuincibile semel libera vel necessaria respectu cuiuscunque obiecti, semper est libera vel necessaria respectu illius; voluntas diuina est huiusmodi; vel sic, Omnis voluntas non necessitabilis nouiter ab extra nec ab intra, semel necessaria respectu alicuius voluti, semper est necessaria respectu illius; voluntas diuina est huiusmodi. Porro, ne in tam latebrosa & periculosa, tam superexcellenti & inuestigabili, tam clausa & signata materia ego tantillus ex umbratica phantasia proprii capitis quicquam videar [singulariter] somnari, Ecce familiarissima capita, clarissima ingenia, & Auctores famosissimi, Doctores Catholici istam sententiam quidam explicitè, quidam implicitè concorditer præferentes. Hermes quidem triplex Trismegistus, & Pater Philosophorum de verbo æternò 9. Placitum, inquit, Dei necessitas sequitur, voluntatem comitatur effectus; & sequitur ratio "prius dicti; Neque enim credibile est Deo displicere quod esse quod placuit; cum & futurum, idemque placitum multo ante sciverit: huic quoque sententiæ consonant alia eius dicta vigesimo septimo huius scripta. Annon & de ista necessitate sequente possunt exponi illa verba Platonis obscura 2. Tim. 17. sic dicentis, Nunc quoniam cuncta, exceptis admodum paucis, executi sumus, quæ proinde mentis intellectus instituit, oportet de his etiam, quæ necessitas inuehit, dicere: mixta liquidem mundi sensibilibus ex necessitate intelligentiæque æternæ constituit generatio, dominante intellectu & salubri persuasionem rigorem necessitatis assidue trahente ad optimos actus; Itaque victa & parente prouidis autoritatibus necessitate, prima rerum mundique exordia constituerunt. Verum est tamen quod vtrumque horum dictorum posset intelligi de necessitate efficaci in voluntate diuina 27. & 28. huius prædicta; sicut & multa ibi dicta possunt conuenienter intelligi de ista necessitate sequente. Necessitas enim secundum 27. huius præmissa, & sicut præmissa dicta Platonis contestari videntur, ponebatur apud Græcos Philosophos vnum famosum principium entium, & in Deo, quod aliqui exposuerunt hoc modo, alij autem illo, quidam verò vtroque & omnes non male: Potest enim vtroque modo conuenienter intelligi & exponi. Quos & imitatus magnus Christi Philosophus Anselmus Cantuari. Archiepiscopus 1. Cur Deus homo 17. & de concord. 2. & 3. explicitè & in terminis negat in Deo necessitatem præcedentem, istam verò necessitatem sequentem astruit & ostendit, sicut in secundo membro distinctionis de necessitate sequente vigesimo octauo huius plenius breviter est ostensum: verum vtrantius testimonium tanti viri plenius publicetur; Ecce sic ait denique Virgo, quæ per fidem munda facta est, ut de illa posset assumi, nequaquam credidit illum moriturum nisi quia velle, quemadmodum per Prophetam, qui de illo dixit: Oblatus est quia ipse voluit, didicidit; quod si recte perturbationem, quia dico necesse erat memento, quia veritas fidei virginis non fuit causa ut ille moreretur, sed quia hoc futurum erat, vera fides fuit; Quamobrem si dicitur, necesse erat ut voluntate sua moreretur, quia vera fides futurum esse, quoniam sic futurum erat; huiusmodi autem necessitas non cogit rem esse, sed esse rei facit necessitatem esse: Est namque necessitas præcedens, quæ causa est

ut sit res, & ex necessitate sequens, quam res facit; Præcedens & efficiens necessitas est, cum dicitur cælum volui, quia necesse est ut voluatur; sequens vero & quæ nihil efficit, sed fit, est cum dico te ex necessitate loqui, quia loqueris. Cum enim hæc dico, significo nihil posse facere ut dum loqueris non loquaris, non quod aliquid te cogat ad loquendum; Nam violentia naturalis conditionis cogit cælum volui, te vero nulla necessitas facit loqui; sed ubique est præcedens necessitas, est & sequens. Non autem ubi sequens, ibi situm & præcedens. Possumus namque dicere, necesse est cælum volui quia voluitur, sed non similiter est verum, idcirco te loqui quia necesse est ut loquaris. Ista sequens necessitas currit per omnia tempora hoc modo. Quicquid fuit, necesse est fuisse; quicquid est, necesse est esse, & necesse est futurum fuisse; & quicquid futurum est, necesse est futurum esse. Hæc est illa necessitas, quæ, ubi tractat Aristoteles de propositionibus singularibus & futuris, videtur vtrumlibet destruere, & omnia ex necessitate esse astringere hac sequenti & nihil efficienti necessitate, quoniam vera fuit fides & prophetia de Christo, quia ex voluntate, non ex necessitate moriturus erat, necesse fuit ut sic esset, hac homo factus est, hac fecit & passus est quæcunque fecit & passus est, hac voluit quæcunque voluit. Ideo enim necessitate fuerunt, quia futura erant, & futura erant quia fuerunt, & fuerunt quia fuerunt; & si vis omnium quæ fecit & passus est scire veram necessitatem, scito omnia ex necessitate fuisse, quia ipse voluit; voluntatem vero eius nulla præcessit necessitas; quare si non fuerunt nisi quia ipse voluit, si non voluisset non fuisset: sic itaque nemo tulit animam eius ab illo, sed ipse posuit eam, & iterum sumpsit eam, quia potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, sicut ipse dicit. Ecce quod iuxta præmissa ponit similem necessitatem sequentem in actibus Dei intrinsecis respectu futurorum, sicut & in humanis intrinsecis & extrinsecis, puta in fide & mundatione virginis, in prophetia & locutione hominis dum præsentia loquitur, qualem & ponit Aristoteles 1. per hermenias vlt. inseparabiliter consequi omnia, quæ scilicet omne quod est, quando est, necesse est esse, sicut C viciesimo octavo huius plenius dicebatur. Hanc eandem necessitatem cum eadem causa ac similitudine ad actus humanos ostendunt planissime auctoritates eisdem De concord. 2. & 3. sicut viciesimo septimo & viciesimo octavo huius plenius est ostensum. Hunc autem Archiepiscopum humiliter sequitur suus devotus Suffraganeus, subtilissimus Philosophus & profundissimus Theologus, Robertus Lincolnienensis Episcopus, de libero arbitrio 3. necessitatem præcedentem explicitè negans in Deo, istam vero sequentem concedens, sicut in tertia expositione Boetij viciesimo octavo huius præmissa sub brevibus tangebatur: Veruntamen quia tantum testimonium non est sub brevibus angustandum, ecce diffusius verba sua. Volens quippe contingentiam simul cum necessitate saluare, imò & ostendere ex necessarijs sequi contingens, sic ait; Duplex est necessitas, sicut distinguit Anselmus in libro secundo, Cur Deus homo, cap. 17. Vna, quam vocat necessitatem præcedentem, quæ causa est ut res sit, & cogit rem esse; altera, quam vocat necessitatem sequentem, quæ non est causa rei nec cogit rem esse, & hæc, ut ipse dicit, est illa necessitas, quæ, ubi tractat Aristoteles de propositionibus singularibus & futuris, videtur vtrumlibet destruere, & omnia ex necessitate astringere; hac sequente & nihil efficienti necessitate, necessarium est Deum scire meam sessionem eras futuram, & similia; non est enim in Deo necessitas, cum omnia sint in ipso voluntaria, nec est aliud in ipso necessitas, quam suæ voluntatis voluntarie perseverans inflexibilitas; ex necessarijs hac sequente necessitate nullum inconueniens, imò magis necessarium videtur sequi contingens. Dum enim sedeo, necesse est me sedere, & postquam sedi, necesse est me sedisse; sed quam comparisonem habent hæc dicta me sedere, & me sedisse ad meam sessionem dum sedeo & postquam sedi, eandem comparisonem habet scientia Dei ad meam sessionem futuram antequam sedeam; ipse enim scit futura tanquam præsentia, nec aliter scit ea cum sunt futura, & cum sunt præsentia, vel præterita; ergo omni simili modo quo necesse est Deum scire res cum sint, vel præterite sint, necesse est eum scire eadem antequam sint; sed cum E res sunt, vel præterite sunt, habet eius scientia necessitatem consequentem, ergo & eandem habet antequam res eueniant; & sicut posito per impossibile, quod hoc dictum, me sedisse, eandem quam habet necessitatem postquam sedi, haberet ante meam sessionem, illa necessitas non cogere meam sessionem esse, sed tamen ex illa necessitate sequeretur mea sessio contingens; sic ex necessitate scientiæ Dei sequitur futurum contingens. Per hoc idem videntur posse solui oppositiones quæ ex veritate dicti de futuro videntur destruere vtrumlibet, & liberum arbitrium. Si enim sum sessurus eras, me esse vel fuisse sessurum sine principio fuit verum, nec potest non fuisse verum, quia veritas quæ sine principio dicti huius

Aristoteles.

Lincolniensis.

A insuit; non potest non insuisse; necesse est ergo fuisse & esse verum; & ex hoc necessario sequitur mea sessio adhuc contingens. Has duas necessitates, ex quarum altera non sequitur, nisi necessarium, ex reliqua vero, ut dictum est, videtur sequi contingens, puta Boetij vocasse necessitatem simplicem, & necessitatem conditionis, licet aliqui necessitatem conditionis intelligant, non illam, quæ supra dicta est necessitas sequens, sed necessitatem consequentis, consequentis ad antecedens; ut puta cum dicitur, Si homo currit, moventur pedes; hæc est necessitas consequentis consequentis ad antecedens, licet vtrumque, scilicet tam consequens quam antecedens, sit contingens: Ex verbis autem ipsius Boetij interius consideratis melius perpendi potest, ipsum vocasse necessitatem conditionis, quam supra necessitatem sequentem dicebamus. Ait namque idem futurum, cum ad diuinam notionem refertur, necessarium: cum verò in sui natura penditur, liberum prorsusque absolutum videri: & post pauca, Atqui Deus ea futura, quæ ex arbitrij libertate proueniunt, præsentia cõnuetur; Hæc igitur ad intuitum relata diuinum, necessaria sunt per conditionem diuinæ notitiæ, per se autem considerata absoluta naturæ suæ libertatem non deserunt; & iterum, Hæc si ad diuinam notitiam referantur, necessaria, si per se considerentur, necessitatis esse nexibus absoluta. Quid autem aliud sapiunt hæc verba, nisi ea, quæ in sui natura sunt ad vtrumlibet contingentia, flexibilia, & mutabilia, in Dei notitia esse inuariabilia non propter rerum inuariabilitatem, sed propter scientiæ immutabilitatem; & Deum scire hoc esse est inflexibile & immutabile ab ea quam habet veritatem; & ita cum ex hoc inuariabili, Deum scire, hoc contingens sequatur, esse hoc contingens ex necessario; secundum Boetij sententiam sequi videtur contingens, non tamen ex necessario absolute, siue antecedente quod cogit rem esse, sed ex necessario conditionis & sequente; quod permittit ei liberum esse. Ecce quomodo attestatur sextam veritatem quinto huius præmissam; ecce & qualiter proficitur trigesimo & trigesimo primo huius ostensa, Deum videlicet non aliter intrinsecè scire quicquam quando est futurum, quam quando est præsens siue præteritum, sed omni modo similiter, semper scilicet necessario hac necessitate sequente; quare & de Deum velle quodcumque primo futurum, deinde præsens, & tandem præteritum, idem haud dubie vult dicere consequenter. Idem rursus intra eodem quinto, Deus, inquit, omnia scit, vnico indiuisibili, simplicique conspectu æternaliter semper, similiter, immutabiliter; Quapropter quod scire non potest in posterum nescire, quod etiam plurimis modis probari potest. Patet enim ex iam dictis, quod quam comparisonem habent hæc dicta, Me sedere & Me sedisse, ad meam sessionem dum sedeo, postquam sedi, eandem comparisonem habet scientia Dei ad meam sessionem eras futuram antequam sedeam: Ipse enim scit futura tanquam præsentia, nec aliter scit ea cum sunt futura, & cum sunt præsentia vel præterita; ergo omni eodem modo, quo necesse est Deum scire res cum sunt, vel cum præterite sunt, necesse est eum scire eadem antequam sint: Sed cum res sunt vel præterite sunt, habet eius scientia necessitatem consequentem; ergo & eandem necessitatem habet antequam res eueniant. Item posito per impossibile, quod cursus Socratis futuros eras esset nunc præsentia in visu meo corporali omni eodem modo, quo erit eras illius cursus præsens in visu meo, sicut eras erit necessarium me videre vel vidisse Socratem currentem; sic modò esset necessarium antequam Socrates curreret. Sed multo magis sunt omnia futura præsentia in conspectu Dei, quam possit aliqua res præsens esse præsentia in conspectu meo; Multo ergo fortius Deus necessario videt & scit omnia futura. Ecce & quomodo hic & supra iuxta præmissa supponit cum Anselmo actum cognitionis diuinæ respectu cuiuscunque futuri esse ita necessarium, imò magis necessarium hac necessitate sequente, sicut actum cognitionis humanæ respectu præsentis, sicut etiam actum eius extrinsecum, veluti sessionem præsentem. Aduertas etiam, supplico, causam Doctoris hic & supra: Ipse enim inquit, scit futura tanquam præsentia; Quid namque pretendit hæc causa, nisi quod causa Aristotelis, & Anselmi, scilicet quod esse quod est, quando est, necesse est hac necessitate sequente; ideoque Deus sic necessario scit futura? Eandem quoque necessitatem sequentem licet non ita explicitè, eandem quoque causam necessitatis ipsius cum eadem assimilatione actus diuinum ad humanum, puta ad gressum præsentem, ita explicitè ostendit Boetius humanus Philosophus & diuinus s. de consolatione Philosophi, prola vlt. sicut 28. huius, & prima auctoritas Lincolnienensis præmissa plenius manifestant. Huius & digna vestigia tam in hac necessitate, quam in causa eius ac assimilatione præmissa plenè sequitur sanctus Thomas super 1. sentent. dist. 38. questione quinta, quæren-
te, Vtrum

Lincolniensis.

cum

plenè.

re, Virum scientia Dei sit contingentium; ubi & quarto loco ad partem negatiuam facit huiusmodi argumentum. Deus scit vel præscit Socratem currere; ergo Socrates currit, & Antecedens est necessarium, ergo consequens: ad quod & recitat duas responsiones, quarum utraque concordat principali hypothese superius pertractata: quarum prima dicit hanc non esse necessariam, Deus præscit vel præscit Socratem currere, vel hoc esse præscitum à Deo, quamuis sit verum de præterito, quia dependet à futuro: Alia verò ponit Deum pro nunc posse non scire quod nunc scit, & hæc, ut dicit, videtur esse magistri in litera; & reprobatur hæc & illam, unde sic ait, Ad quartum dicendum, quod ad hoc argumentum multipliciter respondetur. Quidam enim dicunt, quod hoc antecedens, scilicet hoc est præscitum à Deo, non est necessarium; & si obijciatur, quod dictum est de præterito, ergo est necessarium; Respondent quod habet instantiam in præteritis quæ dicunt respectum ad futurum. Unde cum dicitur hoc fuisse futurum; quamuis sit dictum de præterito, tamen quia dependet à futuro, non est necessarium; quia quod fuit quandoque futurum, potest non esse futurum, quia futurus quidem incedere non incedit, ut dicitur in 2. de generatione. Sed instantia ista nulla est, quia quamuis quod fuit futurum possit non esse futurum, impeditur causis, quæ erant determinatæ ad effectum, ut in maiori parte; non tamen potest non fuisse futurum: Semper enim erit verum dicere, Hoc quandoque fuit futurum; similiter non est ad propositum, quia cum dicitur, præscitum, non importatur tantum ordo ad futurum, sed etiam actus quidam qui significatur ut præteritus. Et ideo alij dicunt, sicut videtur Magister dicere in litera, quod hoc antecedens non est necessarium, quia præscitum; quamuis secundum vocem significet tempus præteritum, tamen significat actum diuinum cui non accidit præteritio; Et ideo sicut Deus potest non scire, ita potest non præscire. Sed illud etiam non soluit, quia quamuis actus diuinus non habet necessitatem coactionis, habet tamen necessitatem immobilitatis loquendo de actibus intrinsecis, ut velle intelligere, & huiusmodi; Unde non est contingens *non esse*, si ponatur esse; & quia consequens * non potest poni non esse, quin etiam antecedens ponatur non esse; [consequens etiam non poterit poni non esse] Sed hoc certum est quod antecedens potest poni esse; verum est enim determinatè Deum aliquid futurum nunc scire, & ita sequitur quod consequens non possit poni non esse etiam absolute sumptum, & multo minus quod possit contingere non esse. Videas supplico quam expresse ponit hanc necessitatem sequentem in actibus Dei intrinsecis, vocans eam necessitatem immobilitatis, qua non est contingens actum non esse; Videas adhuc expressius, cum propriam responsionem subiungit, Et ideo, inquiens, aliter dicendum, quod antecedens est necessarium absolute, tum ex immobilitate actus, tum etiam ex ordine ad scitum; quia ista res non ponitur subiacere diuinæ scientiæ, nisi dum est in actu secundum quod determinationem habet, & certitudinem: Ipsum enim necesse est esse dum est, & ideo similis necessitas inferenda est in consequente, ut scilicet accipiat ipsum, quod est, Socratem currere secundum quod est in actu, & sic determinationem & necessitatem habet. Unde patet, quod si sumatur Socratem currere secundum hoc quod ex antecedente sequitur, necessitatem habet; Non enim sequitur ex antecedente, nisi secundum quod substat diuinæ scientiæ cui subijciatur, prout consideratur præsentia in suo esse actuali. Unde sic etiam sciendum est consequens, quomodo patet quod consequens necessarium est: necesse est enim Socratem currere dum currit; Ecce clarissime prædicta necessitas cum causa superius assignata, & istam sententiam tenet expresse per multas distinctiones & quaestiones de scientia, providentia, ac prædestinatione Dei sequentes. Qui & prima parte summæ, quaestione decima quarta, articulo 13. quo quaeritur, Vtrum scientia Dei sit futurorum contingentium, & arguitur secundo quod non, quia omnis conditionalis cuius antecedens est necessarium absolute, consequens est necessarium absolute; Sed huius conditionalis, Si Deus scit hoc esse futurum, hoc erit, Antecedens est necessarium absolute, tum quia est æternum, tum quia significatur ut præteritum; ponit primam duarum responsionum priorum, & ipsam reprobatur in hæc verba. Ad secundum dicendum quod quidam dicunt quod hoc antecedens, Deus scit, non est necessarium, sed contingens, quia licet sit præteritum, tamen quia est contingens importat respectum ad contingens futurum. Sed hoc non tollit ei necessitatem, quia id quod habuit respectum ad futurum, necesse est habuisse, licet etiam futurum [animal] non sequatur quādoq; Vbi & infra secundum sententiam propriam sic respondet; Unde dicendum est, quod hoc antecedens est necessarium absolute, & tacta ambiguitate, Nunquid etiam consequens sit necessarium absolute subiungit, Dicendum est quod quando in antecedente ponitur aliquid ad actum animæ pertinens, consequens accipiendum est, non solum secundum quod in se est, sed

hæcusta-
lis,
* illud

A sed secundum quod est in anima; Aliud enim est esse rei in seipsa, & esse rei in anima; ut puta si dicam, Si anima intelligit aliquid, illud est immateriale secundum quod est in intellectu, non secundum quod est in seipso; Et similiter si dicam, si Deus scit aliquid, illud erit; consequens intelligendum est, prout est in sua præsentia, & sic necessarium est, sicut & antecedens, quia esse quod est, quando est, necesse est, ut dicitur in primo per hermenias. Nec debet quenkum mouere quod dicit, Deum hoc futurum præscire esse necessarium absolute: Potest enim ad propositum rationabiliter accipi necessitas absoluta, prout necessitati conditionali opponitur, quæ 48. huius fuerat reprobara, scilicet pro necessitate sequente prædicta, quæ sine conditione quacunque, Omne quod nunc est pro nunc necesse est esse. Aliter autem accipitur necessitas absoluta pro necessitate simpliciter, cuius oppositum formaliter contradictionem includit; & sic loquitur infra eiusdem particula 19. quaestione 3. quaerente, Vtrum, quicquid Deus vult, ex necessitate vellet; ubi & respondendo, necessitatem sequentem confirmat sic dicens, Dicendum quod aliquid dicitur necessarium dupliciter, scilicet absolute & ex suppositione. Necessarium absolute iudicatur aliquid ex habitudine terminorum, utpote quia prædicatum est in definitione subiecti, sicut necessarium est hominem esse animal: vel quia subiectum est de ratione prædicati, sicut hoc est necessarium numerum esse parum vel imparem; sic autem non est necessarium Socratem sedere; unde non est necessarium absolute, sed potest dici necessarium ex suppositione; Supposito enim quod sedeat, necesse est eum sedere dum sedet; Sic & Deus ex necessitate absoluta vult se, & bonitatem suam, alia verò à se non est necessarium absolute eum velle, est tamen necessarium ex suppositione; Supposito enim quod velit non potest non velle, quia non potest voluntas eius mutari. Idem in quaestionibus de veritate part. 13. quaest. 4. quaerente, Vtrum Deus de necessitate velit quicquid vult, Respondet, quod finem scilicet seipsum vult necessitate, alia vero nequaquam; ubi & respondendo ad primum argumentum sic ait, Ad primum dicendum, quod aliquid dicitur necessarium dupliciter, uno modo absolute, alio modo ex suppositione; Absolute quidem dicitur aliquid necessarium propter habitudinem necessariam ad inuicem terminorum, quoniam aliqua propositione ponuntur, sicut Hominem esse animal, vel Omne totum esse maius sua parte, aut aliqua huiusmodi; Necessarium vero ex suppositione est quod non est necessarium ex se, sed solummodo posito alio, sicut Socratem cucurrisse; Socrates enim, quantum est de se, non se habet ad hoc magis quam ad eius oppositum; sed facta suppositione quod cucurrit, impossibile est eum non cucurrisse: Sic ergo dico quod Deum velle aliquid in creaturis, utpote Petrum saluari, non est necessarium absolute, sed quod voluntas diuina non habet ad hoc necessarium ordinem, ut ex dictis patet; sed facta suppositione, quod Deus illud velit vel voluerit, impossibile est non voluisse, vel non velle, sed quod voluntas eius est immutabilis; Unde huiusmodi necessitas apud Theologos vocatur necessitas immutabilitatis. Vbi & infra respondens ad quartum, Dicendum, inquit, quod Deum velle aliquid vel voluisse postquam vult vel voluit, est necesse ex suppositione, non autem absolute, sicut & Socratem cucurrisse postquam cucurrit; & similiter de creatione & de quolibet actu diuinæ voluntatis, qui terminatur ad aliquid exterius. Ex his autem satis apparet quod ad modum loquendi Doctorum Parisiensium, Illa dicitur necessitas ex suppositione, quæ ad modum loquendi Boetij & Anselmi dicitur necessitas conditionis & sequens in sensu præmissis, sicut 28. breuiter erat tactum; Verum ut istud parumper diffusius & clarius pateat, sciendum quod iste modus loquendi, Necessarium ex suppositione seu ex hypothese, bonum, melius, optimum, eligibile, eligibilis, eligibilissimum ex suppositione seu ex hypothese, & ita de alijs, originaliter est Græcorum. secundum quem modum loquitur Aristoteles Græcus Philosophus 4. Eth. vlt. 7. Polit. 12. & 4. Polit. 3. & Theophilus parabolam de filio dissipatore seu prodigo Luc. 15. exponendo; Neque putandum Græcos Philosophos qui sapientiam amauerunt & sapientiam quaesierunt, & tantam sapientiam inuenierunt, tam insipide sapuisse aut locutos fuisse, cum dicerent hoc est necessarium, bonum, melius, vel optimum, eligibile, eligibilis, aut eligibilissimum ex suppositione siue ex hypothese, ut tantum intelligerent isto modo; Hæc conditionalis est necessaria, bona, melior, vel optima, eligibilis, eligibilior, aut eligibilissima, Si A est, B erit; Si quis turpia operetur, bonum est ut verecundia confundatur: Si ciues talis conditionis existant, talis politia melior & eligibilior erit eis; si alterius, altera. Quid enim hoc magnum ad ethicam aut politicam discipulam? Imò secundum logicam methodum subtilius intuenso clarè videbitur hæc differre: Conditionalis enim nihil ponit, quare & nihil supponit; quid est enim supponere, nisi sub alio ponere? Constat enim quod conditionalis huiusmodi, Si homo currit, homo mouetur, non ponit nec supponit hominem currere, sed siue currat, siue non currat, conditionalis est

* rationale
vel

semper bona & veras. Nec moueat quod inter puerilia rudimenta conditionalis hypothetica, id est, suppositiua seu suppositiua propositio nuncupatur. Satis enim pueriliter & ruditer sic vocatur, nisi fortassis hypothetis habeat aliam significauionem in grecis; Verum tamen apud Græcos autores non memini conditionalem propositionem hypotheticam nec hypothelin appellari. Omnis autē suppositiua aliquid supponit, quare & ponit, quapropter & hypothetis; Quid enim hypothetis sonat græcè, nisi suppositionē latinè: Quapropter & Philoſ. 7. Polit. 12. ostendens optimam politiam esse secundum quam ciuitas optimè politizabit, & maximè felicitati contingit, & felicitatem esse operationem & usum virtutis perfectum, & hanc non ex suppositione, sed simpliciter, definiturque Ex suppositione, sic ait, Dico autem ex suppositione, quæ necessaria; simpliciter autem quod bene, puta quæ quidem circa iustas actiones sententia, supplicia, punitiones à virtute quidem sunt; necessaria autem, & quod bene necessario habeant; eligibilis quidem enim nullo talium indigere, nec virum, nec ciuitatem: quæ autem ad honores & abundantias simpliciter sunt optimæ electiones. Alterum quidem enim mali cuiusdam electio est, tales autem electiones ē contritio; Preparations enim bonorum sunt & generationes. Vterque autem, utique studiosus vir, & paupertate & auiditudo, & alijs fortunis bene, sed quod *beatum* in contrarijs est: hoc etenim determinatum est secundum morales sermones, *quod talis est studiosus, cui per virtutem bona sunt simpliciter bona.* Simili quoque modo loquitur. 4. polit. 3. de politia non simpliciter, sed ad hypothelin meliorem. Vnde & Theophilus ubi prius, Pharisaorum, inquit, intentionem corrigit Dominus per præsentem parabolam, quos ex hypothetis nominat iustos, quasi diceret, *Esse vos verè iustos esse, nec transgressos aliquod mandatorum; Nunquid igitur propter hoc non oportet admittere à flagitijs redeuntes?* Respicendo igitur verba & mentem Græcorum, & Doctorum Parisienſium, qui in hac parte Græcas glossas optimas arbitratur, & propterea forsitan imitantur, cum dicunt Deum velle quicquam ad extra vel scire esse necessarium ex suppositione. Non puto ipsos intelligere tantum necessitatem conditionalis huiusmodi aut consequentia talis. Si Deus vult aut scit hoc esse aut fore, hoc est aut erit, sicut ex hīs præmissis, & 28. huius appareret, sed necessitatem ex conditione & sequentem prædictam. Postea tamen inesse, & quasi pro fundamento seu radice supposito quocunque velle seu scire in Deo, statim ex ipso quodammodo pullulat & confurgit necessitas ista sequens, sicut & ad aliam rem prædictam quaecunque positam suppositamque in esse, apponitur & quodammodo supponitur ista sequens necessitas consequenter, quia quicquid est dum est, necesse est esse; Et hinc sententia consonant præcedentia verba Thomæ, qui & 1. contra Gentiles 83. ita dicit; Ex his autem haberi potest, quod licet Deus circa causata nihil necessario velit absolute, vult tamen aliquid necessario ex conditione vel suppositione: Otenſum est autem diuinam voluntatem immutabilem esse; in quolibet autem immutabili si semel est aliquid, non potest postmodum non esse: hoc enim moueri dicimus quod aliter se habet nunc & prius; Si igitur diuina voluntas est immutabilis, posito quod aliquid velit, necesse est ex suppositione cum hoc velle. Item omne æternum est necessarium, Deum autem velle aliquid causarum esse, est æternum; sicut enim esse suum, ita & velle æternitate mensuratur; Est ergo necessarium, sed non absolute consideratum, quia voluntas Dei non habet necessariam habitudinem ad hoc volutum; est ergo necessarium ex suppositione. Præterea quicquid Deus ponit, potest; Verus enim eius non minuitur, sicut nec essentia; sed non potest nunc non velle quod ponitur voluisse, quia non potest mutari sua voluntas; ergo nunquam potuit non velle quicquid voluit; ergo est necessarium ex suppositione cum voluisse quicquid voluit, sicut & velle; neutrum autem necessarium absolute, sed possibile modo prædicto; Ecce quomodo per rationes 30. huius licet breuiter multum tactas ostendit hanc necessitatem sequentem in voluntate diuina; quia videlicet quicquid Deus vnquam prius potuit velle aut nolle, nunc potest, & quicquid nunc non potest, nec potuit vnquam prius. Qui etiam super i. sentent. distinctione & questione prædictis, innuens similiter rationibus 31. huius, hanc necessitatem in scientia Dei ostendit; Vnde sic ait, Dico ergo quod intellectus diuinus intuetur ab æterno vnumquodque contingentium, non solum prout est in causis suis, sed prout est in esse suo determinato; Nisi enim hoc esset, cum re existente ipsum rem videret prout in esse suo determinato est, aliter cognosceret rem quando est, quam antequam fiat, & sic euentibus rerum aliquid accresceret eius cognitioni; Vnde & inferit subsequenter necessitatem sequentem in Dei scientia, sicut superius recitatur. Qui & 1. contra Gentiles 67. similem necessitatem in scientia Dei ponens, sic ait: Ex his autem iam aliquantulum patere potest, quod contingentium singularium ab æterno Deus ineffabilem scientiam habuit, nec tamen contingentia esse desistunt; Contingens enim certitudinē cognitionis non repugnat, nisi secundum quod futurum est, non autem secundum quod

* prauis.

II bonum.

II quod talis est, qui studiosus cui propter virtutem bona sunt quæ simpliciter bona.

Theophilus.

Thomæ.

Thomæ.

Thomæ.

A quod præsens est; contingens enim cum futurum est, potest non esse, & sic cognitio æstimatoris ipsum futurum esse tali potest; fallitur enim si non erit quod futurum esse æstimator: ex quo autem præsens est, pro illo tempore non potest non esse, potest autem in futurum non esse. Sed hoc non iam pertinet ad contingens, prout est præsens, sed prout futurum est; vnde nihil certitudinē sensus deperit, cum videret currere hominem, quamuis hoc dictum sit contingens; omnis igitur cognitio, quæ supra contingens fertur, prout præsens est, certa esse potest: diuina autem intellectus intuitus ab æterno fertur in vnumquodque eorum quæ temporis cursu peraguntur, prout præsens est, ut supra ostensum est; relinquitur igitur quod de contingentibus nihil prohibet Deum ab æterno scientiam infallibilem habere. Ecce quod contingens apud nos futurum, sic semper præsens est Deo, sicut, quando præsentia liter veniet, erit nobis, sicut & alia contingentia nunc sunt nobis, & sic quod apud eum non potest non esse; sicut

B contingentia apud nos præsentia nunc non possunt. Vbi & immediatè subiungit, Item contingens à necessario differit secundum quod vnumquodque in sua causa est; contingens enim sic in sua causa est, ut non esse ex ea possit & esse; necessarium autem non potest ex sua causa nisi esse; secundum id verò quod vtrumque horum in se est non differit quantum ad esse supra quod fundatur, quia in contingenti secundum quod in se est non est esse & non esse, sed solum esse, licet ut futurum contingens possit non esse. Diuinus autem intellectus ab æterno cognoscit res, non solum secundum esse quod habent in causis suis, sed secundum etiam esse quod habent in seipsis: nihil igitur prohibet ipsum habere æternam cognitionē de contingentibus & infallibilem. Ecce quod sicut contingens & necessarium apud nos nunc entia, non differunt in essendo, & in necessitate sequente essendi, sic & æternaliter apud Deum. Et infra, Effectum excedere causam tuam non contingit, interdu tamen ab ea deficit; vnde cum in nobis cognitio causarum ex rebus, coniungit interdu, quæ necessaria sunt, non per modum necessitatis cognoscimus, sed probabilitatis; sicut autem apud nos res sunt causa cognitionis, ita diuina cognitio est causa rerum cognitionis; non igitur prohibet ea in se contingentia esse, de quibus Deus necessariam scientiam habet. Qui & infra supponens quod effectus dicitur necessarius vel contingens à causa proxima, non remota, subiungit; Scientia autem Dei, etsi sit causa rerum scitarum per ipsam, est tamen causa remota; eius igitur necessitati scitarum contingentia non repugnat, cum contingat causas intermedias contingentes esse. Et infra præterea, si vnumquodque à Deo cognoscitur sicut præsentia liter visum, sic necessarium erit esse quod Deus cognoscit, sicut necessarium est Socratem sedere ex hoc quod sedere videtur; hoc autem non necessarium est absolute; concedit igitur Doctor in talibus necessitatem sequentem prædictam; & negat necessitatem tantummodo absolutam, sicut & 28. huius plenius monstrabatur. Hanc etiam necessitatem sequentem videtur concedere Williamus de Aluerniam suo Tripartito parte vltima capit. 10. afferens sicut Thomas in Deo necessitatem stabilitatis & immutabilitatis, quia necesse est cum esse quicquid est, & agere bene semper, sicut in ostensione corollarij primi huius plenius recitatur. Istam quoque necessitatem stabilitatis, immutabilitatis, & immobilitatis horum Doctorum, quare & necessitatem sequentem prædictam maiores Doctores & Autores insinuant & affirmant. Dicit etenim Esaias, imò Dominus per os eius, *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet, Es. 46.* Sed quomodo stabit? Firmè, an infirmè? Proculdubio quicunque dixerit quod infirmè, est infirmus: Caius namque consilium stabit firmum, si omnium fundamentum firmissimum non sit firmum: Non sic sentit Apostolus, inquit, *Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, Nomen Dominus qui sunt eius, 2. ad Tim. 2.* Cur, quæso, dixit Apostolus, *Firmum fundamentum Dei stat, si infirmisimè sit, imò incomparabiliter infirmisimum & mutabilisima re creatæ?* Nam quamlibet rem creatam nunc statim necesse est nunc stare hac necessitate sequente; quare si consilium & præscientia, ac prædestinatio fundamentalis diuina quæ nunc stat, post se pro nunc non stare, staret infirmisimum creaturæ. Hoc enim verbum, stare, dictum de Deo firmitatem & immutabilitatem designat; vnde & Augustinus 1. Confess. 6. *Apud te Deus, inquit, rerum omnium instabilium stant cause; & rerum omnium mutabilium immutabiles manent origines; & omnium irrationabilium & temporalium sempiternæ viuunt rationes. Qui & 3. super Genesim ad litteram 18. Ipsi, inquit, Deo non alio modo innouisse creatæ cum ea fecisset, quam illo modo quo ea nouerat ut fieret, apud quem non est commutatio; nec momentū obumbratio, sed simplici ac immutabili modo nouit omnia stabiliter atque incommutabiliter. Cur etiam præcedentiam & prædestinationem Dei discipulis prædestinatos fundamento, imò & firmo fundamentō comparauit Apostolus; si nulla sit ibi necessitatis firmitas, sed infirmitas maxima, & maior quam in aliqua re habente continē & fluentē, cum in quacunque re tali sit necessitas*

Apostolus.

Augustinus.

necessitas sequens firma? Effer enim infirmum & debile fundamentum tam facile defectu-
rum, ut nunc & pro nunc possit deficere & non esse, efferque incomparabiliter infirmius &
debilius fundamento debilissimo naturali, quod non sic potest. Magis autem videtur quod
per hanc locutionem transumptam, quā præscientiam Dei, seu prædestinatos nominat fun-
damentum, quod est firmissimum & immobilissimum omnium, firmitatem & immobilita-
tem similem intellexit. Nam sicut dicit Philosophus 6. Top. Translatio facit notum quo-
dammodo quod significatum est per similitudinem; omnes enim transferentes, secundum
aliquam similitudinem transferunt: Quamobrem Glossa dicit, Firmum fundamentum Dei
stat, id est, illi, quos Deus elegit, & immobiliter in fide fundavit, sicut & vicissim septi-
mum huius plenius ostendebat. Vnde & Augustinus super illud Psalmi secundi, Firmavit
orbem terræ, qui non commovebitur, Est, inquit, orbis terrarum immobilis, qui est, boni
qui stabiles sunt in fide. Firmum enim fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, No-
uit Dominus qui sunt eius; iste est orbis terrarum qui non commovebitur; est & orbis terra-
rum mobilis, qui est mali. Hanc etiam firmitatem innuit frequenter Psalmista sub meta-
phora fundamenti, vnde Psalmi 8. Videbo celos tuos opera digitorum tuorum, lumina &
stellas quæ tu fundasti. Super quod Damascenus in sententijs suis 21. agens de Planetis, sic
ait; Currunt suum cursum incessabilem, quem conditor statuit eis, & quemadmodum fun-
davit eos, ut ait Dominus David, Lunam & stellas quæ tu fundasti. Quia enim dixit, fundasti,
significavit stabilitatem & immutabilitatem à Deo dati eis ordinis & constructionis. Et infra
Psalmi 23. Ipse super maria fundavit eum, scilicet orbem terrarum, id est, Ecclesiam secun-
dum Augustinum, qui exponendo quomodo ipse super maria eam fundavit, subiungit, Ipse
firmissimè stabilivit eam super omnes fluctus sæculi huius, ut ab ea superarentur. Et inferius
Psalmi 118. In generatione, & generatione veritas tua, fundasti terram & permanet. Super
quod Augustinus per generationem & generationem omnes generationes intelligens, sic
subiungit; Cur autem nunquam etiam illis generationibus veritas desit, velut aperiens cau-
sam, Fundasti, inquit, terram & permanet, eos qui in terra sunt, terram nuncupans; funda-
mentum autem aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Ie-
sus. Hanc etiam firmissimam firmitatem sub eadem metaphora innuit Esaias 28. Imò Do-
minus per Esaiam sic dicens, Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem angularem
probarum, pretiosum, in fundamento fundatum: quam & lapis iste olim ad nos missus con-
firmans, Omnis, inquit, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui
ædificavit domum suam supra petram, & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt
venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit; fundata enim erat supra petram, Matt. 7.
Super quod Chrysostomus, Sicut, inquit, Ecclesia ædificata à Christo dirui non potest, sic
tale Christianum, qui se ædificavit super Christum, nulla adversitas deicere potest. Nec
est contrarium quod quidam de Ecclesia cadunt; non enim omnes qui Christiani dicuntur,
Christi sunt, sed novit Dominus qui sunt eius. Hanc igitur necessitatem stabilitatis, immo-
bilitatis, & immutabilitatis, atque sequentem reor intellexisse Apostolum, cum dicebat, Fir-
mum fundamentum Dei stat, novit Dominus qui sunt eius, & Dominum per Esaiam dicen-
tem, Consilium meum stabit: huiusmodi etiam stabilitatem immobilem divini consilij in-
novit David dicens, Consilium autem Domini in æternum manet; cogitationes cordis eius in
generatione & generationem, Psalmi 32. Glossa, id est, non mutabiles sed æternæ, sicut &
prædestinatio eius immutabilis est, in qua omnia reposita sunt: vbi & Augustinus tractatu
primo, Cogitationes sapientie eius non sunt mutabiles, sed manentes in sæculum sæculi.
Quod & planissime docens Apostolus ad Heb. 6. Volens, inquit, Deus ostendere pollicitati-
onis hæreditibus immobilitatem consilij sui, interposuit iurandum, ut per duas res immo-
biles, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus, qui con fugi-
mus ad tenendam propositionem spem, quam habemus sicut anchoram animæ tutam ac firmam.
Glossa. Per duas res immobiles, id est, per promissionem & iuramentum; vult ergo Apo-
stolus, quod consilium, pollicitatio, & iurandum Dei tanta immobilitate firmetur, quod
Deus non potest oppositum, sicut non potest mentiri. Cui & concordat illud Numer. 23.
Non est Deus quæsi homo ut mentiar, nec ut filius hominis ut mutetur; dixit ergo & non
faciet: Locutus est, & non implebit: Et illud Psalmi 88. Semel iuravi in sancto meo, si
Davidi mentiar. Cassiodorus, Semel, id est, immutabiliter; quomodo & Augustinus; de
Civ. Dei 9. & De spiritu & littera 29. & Isidorus 8. Eth. 4. exponit illud Psalmi 61. Semel
locutus est Deus, id est, immutabiliter, hoc est, incommutabiliter locutus est; sicut novit in-
commutabiliter omnia quæ futura sunt, & quæ facturus est, sicut vicissim septimum huius
plenius allegavit. Hoc idem testantur multe autoritates Scripturæ canonicæ & Doctorum de

Philosophus.

Augustinus.

Psalmista.

fundavit.

Augustinus.

Apostolus.

Glossa.

Numeri.

Psalmus.

Cassiodorus.

Augustinus.

A de iuramento Dei loquentis 47. huius scriptæ; Similes quoque quamplurima 23. primi
dicunt similiter Deum posse immutabiliter & incommutabiliter omnia atque velle. Ad hæc
fortassis quisquam defensor opinionis contrarie respondebit dicendo, quod verum est Deum
omnia immutabiliter velle & nosse, quia non potest in volitione aut cognitione mutari; po-
test tamen sine mutatione quacunquē futurum quod semper voluit & præsemit, vult nunc &
præstat, nunquam voluisse nec præsemit, & nunc non velle nec præstat, sed eius opposi-
tum nunc & prius; quare non infert Deum velle & nosse futura necessariò necessitate se-
quente prædicta. Hæc autem responsio per prius ostensa 30. & 31. & specialiter 32. hu-
ius tertij corrigetur. Innunt enim quædam autoritates tactæ hic & ibi, Deum esse menda-
cem si non eueniat quod prædixit; si tamen sine mutatione quacunquē posset non prædixisse
quod prædixit, nullatenus sequeretur sicut illo 32. plenius est ostensum; nec est maior
necessitas in prædictis à Deo, quàm in simpliciter prævolutis & præscitis, sicut 49. huius
ostendit; Deus ergo non potest non scire, nec non velle futura quæ scit & vult nisi mutetur,
sicut idem 32. ostendit; quare pro nunc non potest non scire, aut non velle quod nunc
scit & vult. Huius autem 32. rationibus per viam mutabilitatis & immutabilitatis præmissis
innuitur Robertus Lincolnensis de libero arbitrio 4. vbi recitata opinione dicente quod hæc
non est necessaria, Deus scit A. fore, si sit A. vnum contingens futurum, quia potest non scire
A. antequam A. sit; vnde sicut est vel non est A. sic sit sciens & non sciens A. scilicet necessa-
rio: & hæc est opinio contraria, & hypothesis principalis subiungit, Sed hac ratione dicere
dictam propositionem non esse necessariam, aperte impium est, quia hoc dicere est dicere De-
um esse mutabilem secundum scientiam. Primo ergo obviandum est autoritatibus huic im-
pictati, quibus patet ipsum immutabiliter & semper & æternaliter scire omnia, & adducit
multas autoritates dicentes Deum scire & velle immutabiliter vniuersa, sicut superius erat ta-
ctum. Qui & infra quinto reprobat opinionem prædictam per autoritates, & per aliquas ratio-
nes subiungit; Item Deus scit A. aut ergo potest nescire A. aut non potest; Si non potest nescire
A. ergo potest mutari & alterari, quod est impossibile. Idem infra 9. vbi finaliter diceret
minando respondit; dicit Deum consideratum quatenus præcedit causaliter suos actus vo-
lendi, & sciendi, posse non agere illos actus; Consideratum vero quatenus actualiter agit il-
los non posse cum sit immutabilis; vnde sic ait, Potest hæc prædicatio, Deus potest non velle
aut non scire A. redire super ipsum consideratum in ratione agentis vnum oppositorum, &
sic est impossibile ipsum non velle quod vult, vel non scire quod scit: Est enim in Dei natura
posse ad vtrumque, quia causaliter præcedit vtrumque; sed super ipsum agens alterum cum sit
immutabilis, non est posse ad oppositum eius quod in actu est. Similibus argumentis de immu-
tabilitate innuitur sanctus Thomas 1. part. summe. quæst. 19. Artic. 3. & 1. contra Gent. 83.
sicut erat superius recitatum. Quomodo etiam si sic esset, sicut dicit responsio, saluaretur
D in Dei scientia firmitas, & fundamentalis stabilitas præostensa? Quomodo etiam, si sic esset,
per pollicitationem & iurandum Dei de quoquam futuro secundum Apostolum fortissi-
mum solatium haberemus, sicut 32. huius magis ostendit? Quomodo namque haberemus
fortissimum solatium de re tam debili, quæ pro tempore vel instanti quo est aut fuit, potest
non esse & non fuisse, imò & de re debili in incomparabiliter in essendo debilissima creatura?
Nam quælibet creatura est fortior & constantior in essendo: Ipsam namque, dum est, necesse
est esse, & fuisse si fuit. Quomodo etiam si sic esset, dixisset Apostolus spem nostram de pro-
missis huiusmodi esse sicut anchoram animæ tutam ac firmam? Quænam ac firmam? Quænam
firmitas in huiusmodi anchora, quæ, etsi nunc firmius quo posset hæreret, in præteritoque
hæssisset debito fundamento, posset nunc & pro nunc solui & omnino decipere, & in præteri-
to semper fuisse soluta, & totaliter decepisse? Huiusmodi igitur anchora, si ponatur, est infe-
cutor, infirmior & instabilior omni vento & mari, ac re fluxibili qualicunque. Quis igitur an-
chora tali confisus tempestuosissimo pelago se exponet? Quis igitur in mari magne & pericu-
losissimo hoc mundi per huiusmodi anchoram tutus erit? Quamobrem videtur mihi Apo-
stolum per istam locutionem transumptam ab anchora, quæ est firmissima rerum navis, to-
tamque nauem stabiliens atque firmans, dum tamen in hæreat alicui firmiori, figuratè innu-
isse securitatem & firmitatem stabilitatis spem nostræ, quæ est sicut anchora navis petri ia-
tare fluctibus & vento contrario huius mundi; & quod hæc anchora spem nostræ non est tuta
& firma de seipsa, sed ex adhesionem & alligationem ad aliquid magis firmum, puta ad immo-
bilitatem divini consilij, & ad duas res immobiles supra dictas, quas impossibile est deficere aut
non esse, sicut Deum impossibile est mentiri. Hæc autem ratio huius transumptionis simili-
ter potest ostendi, sicut responsio transumptionis de fundamento superius est ostensa. Præ-
ter

Lincolniensis.

immutabile.

retea verba sacre Scripturæ & Doctorum accipienda sunt ad modum intelligendi & loquendi solitum & communem, sicut erat ostensum quadragesimo quinto primi: non est autem modus intelligendi aut loquendi solitus & communis, sed valde insolitus & multum extraneus, & vix inter fallaces Sophistas admittendus, dicere Deum statuere seu statuisse, voluisse seu velle immutabiliter quicquam fore, quod sine mutatione quacunque potest nunquam hoc statuisse aut voluisse, nec nunc statuere hoc aut velle; Imo & consuetus & communis modus intelligendi & loquendi videtur in talibus pro eodem habere immutabiliter, & non posse aliter & necessario, & ea conuertibiliter reputare: quare & Doctores Parisienses necessitatem sequentem prædictam, necessitatem immutabilitatis & immobilitatis appellant. Vnde & Anselmus. *Anselmus.* Cur Deus homo 17. quasi per totum, habet præ eodem & promiscue accipit immutabiliter esse vel fore, & non posse, non esse, vel fore, & necessario esse vel fore; ubi & hanc necessitatem sequentem spontaneam asserens per modum dialogi inter Anselmum & Bosonem de Christo sic scribit; Quoniam eidem subiacent rationi, scilicet mori & velle. B. mori, utrumque videtur in illo necessitate fuisse. A. Quis se sponte voluit hominem facere, ut eadem immutabili voluntate moreretur, & per huius fidem certitudinis virgo mundæ fieret, de qua homo ille assumeretur? B. Deus, filius Dei. A. Nonne supra monstratum est, quod Dei voluntas nulla cogitur necessitate, sed ipsa se spontanea sua servat immutabilitatem, quando aliquid dicitur necessitate facere? B. verè monstratum est; sed videmus è contra; quia quod Deus immutabiliter vult, non potest non esse, sed necesse est esse: Quapropter si Deus voluit ut homo ille moreretur, non potuit non mori. A. ex eo quia filius Dei assumpsit hominem ea voluntate ut moreretur, probans eundem hominem non potuisse non mori. B. ita intelligo. A. Annon similiter apparuit ex his quæ dicta sunt, filium Dei & assumptum hominem vnam esse personam, ut idem sit Deus & homo filius Dei, & filius virginis? B. sic est. A. Idem igitur homo sua voluntate non potuit non mori, & mortuus est. B. negare nequeo. Qui & infra eodem vult plane, quod si Deus proponat aliquid immutabiliter se facturum, illud necessario faciet, non tamen necessitate violenta aut contraria, sed consentanea libertati; quod & adhuc inferius in eodem per distinctionem de necessitate superius recitam elucidat & serenat. Qui & de Concord. 3. Quæ tempore, inquit, præterita sunt ad similitudinem æterni præsentis, omnino immutabilia sunt; in hoc si quidem magis similia sunt æterno præsentis temporaliter præterita quam præsentia, quoniam quæ ibi, scilicet in æternitate sunt, nunquam possunt non esse præsentia, sicut temporis præterita non valent nunquam non esse præterita; Præsentia vero tempore omnia quæ transeunt sunt non præsentia: & infra 4. immediate subiungit; Hoc ergo modo quicquid de his quæ libero sunt arbitrio, velut necessarium Sacra Scriptura pronuntiat, secundum æternitatem loquitur in qua præsens est omne verum, & non nisi verum immutabiliter. Ecce quomodo indifferenter accipit & habet pro eodem, esse immutabile, seu immutabiliter non posse non esse, & necessarium, seu necessario quicquam esse, necessitate scilicet, quam eisdem locis sequentem appellat, sicut superius erat tactum. Quare & Robertus Lincolniensis, De libero arbitrio. 4. recitatis Autoritibus Augustini 5. super Genes. 19. 25. alijs hic supra; & vicissim tertio primi præmissis, qui dicunt Deum immutabiliter cuncta scire, quinto capit. sic concludit. Ex his autoritatibus evidenter patet, quod omnia scit Deus unico indivisibili simplici que conspectu æternaliter, semper, [similiter,] immutabiliter: Quapropter quod scit non potest in posterum nescire. Et sequitur, Ergo omni eodem modo quo necesse est Deum scire res cum sunt, vel cum præteritæ sunt, necesse est eum scire easdem antequam sint; Sed cum res sunt, vel præteritæ sunt, habet eius scientia necessitatem consequentem; ergo & eandem necessitatem habet antequam res eveniant. Qui & infra 6. allegat Augustinum dicentem Ideas in Deo, quas & exemplaria nominat, esse immortales, immutabiles, invariabiles, æternas & infatigabiles: Vnde & concludit, Ex his patenter habetur exemplaria esse necessaria; Sacra igitur Scriptura, Glossæ, & Doctores dicentes Deum immutabiliter, incommutabiliter, & immobiliter scire, velle, statuere, & cætera talia, intelligunt quod non est possibile aliter, & quod necessario ita facit, necessario, inquam, necessitate sequente prædicta. Neque pro minimo compendendum quod Robertus Lincolniensis, Sanctus Thomas & alij Doctores Parisienses, opinantur hanc necessitatem contrariam, & hypothesin principalem sub propria forma sua concorditer recitant, reprobant, & condemnant, sicut præhabita aliquantulum recitarunt; Quare haud dubie responsionem istam secundum hanc necessitatem sequentem approbant & affirmant, cum non sit possibile assignare rationabile medium inter istas, sicut

[capitula]

A. [capitula] præcedentia manifestant. Doctores similiter Oxonienses negant necessitatem absolutam in talibus, aliam verò quandam concedunt, quam vocant similiter ordinatam, seu necessitatem de lege ordinata siue statuta; quæ secundum præficta quadragesimo nono huius, non potest rectè intelligi alia quàm necessitas ista sequens. Voluntas namque divina quoad extrinsecam voluntatem rectè dicitur ordinata, & lex similiter ordinata siue statuta; quia sicut Legislator vel alius quilibet ordinator, primò saltem natura cogitat hæc & illa, deinde liberè ordinat seu statuit vnum certum; sic & Deus Rex & Legislator vniuersi; cogitato posse fieri hæc & illa, liberrimè statuens ordinavit hæc fieri, & non illa; & hæc est lex vniuersalis, statuta, posita, ordinata, ordinans, regulans, & moderans vniuersum, sicut patet vicissim primo primi. Dicitur quoque necessitas, quia sicut lex merè positiua liberrimè, & sine quacunque necessitate impellente statuta ab homine, ex tunc est necessaria necessitate sequente, & necessitate huiusmodi ordinata, in tantum quòd secundum iustitias illud dicitur possibile vel impossibile, quod est possibile impossibile de iure: sic & voluntas divina, quanquam sine quacunque necessitate præcedente, contingentissimè, & liberrimè ordinata, posita, & statuta simili necessitate firmatur. Istam autem sententiam roborare videntur præmissa de fato; vicissim octavo primi, & vicissim septimo tertij. Innuunt namque concorditer omnes Auctores ponentes statum à famine Dei dictum, & talem necessitatem fatalem, Deum sicut & hominem liberè secundum contradictionem fari ad extra, ipsum tamen fari dum fatuit, sicut & hominem loqui dum loquitur esse necesse, necessitate scilicet ordinata siue sequente prædicta, quæ esse quodcunque necessitas sequitur comitando, quæ omne quod est, quando est, necesse est esse. Fatum enim, recitante Isidoro 8. Eth. 45. & 46. Antiqui dixerunt quicquid Dij faverant, appositumque singulis & statutum: quare & Philosophus in De mundo ult. dicit, quòd tria sunt statuta fatorum secundum eodem tempora, quæ in alia translatione dicuntur tres Paræ; quæ secundum Papiam in elementario suo, & Isidorum 8. Eth. 45. & Grammaticos Calios, eò quòd nemini parcat, seu minime parcat, & vniuersam sic dicuntur, Atropos in præterito, Lachesis seu Lichesis in futuro, & Cloto in præsentis, perficiens ut dicit Philosophus ubi prius & torquens vnicuique propria; & addit, Perficiunt autem & fabula non inordinatè: sunt autem hæc omnia nihil aliud nisi Deus, quem admodum & strenuus ait Plato. Qui & supra 13. dicit quòd in maiori ciuitate, in mundo videlicet, Deus est lex atque declinans, in alia translatione æqualis, nullam recipiens corruptionem, aut transpositionem, in alia translatione directionem aut transpositionem, maior autem & certior eis Scripturis quæ sunt in circensibus, secundum aliam translationem, melius autem & firmitus lapidibus scriptis. Scripturæ namque in lapidibus primò liberè & contingeret scribantur, sed postquam sunt scriptæ, necessariò manent scriptæ, vel saltem necessariò tunc sunt scriptæ necessitate sequente prædicta, sic & scriptura firmior libri Dei; ubi & subditur consequenter, quo gubernante semper immobiliter & diligenter regitur totus decor cæli & terræ, & omnia generantur, crescunt, & corrumpuntur diuinis parentis decretis. Istam quoque sententiam firmat Hermes De verbo æterno 43. & de mundo & cælo 1. ostendens quòd rerum necessitas est à lege diuina; dicit enim quòd hæc tria, *Heimarmene*, necessitas, & ordo, nutu Dei maximè sunt effecta, quæ mundum gubernant sua lege, & ratione diuina, dicitque textum operis, fatalem seriem, seculorum dispositionem, metam temporalium omnium, & vniuersaliter omnia esse illic, puta in Deo, summi dispositoris digito exarata, sicut vicissim septimum huius plenius recitauit. Vnde & Propheta, In æternum, Domine, verbum tuum permanet in cælo; in generatione veritatis tuæ fundasti terram & permanet; ordinatione tua perseverat dies quoniam omnia seruiunt tibi, nisi quòd lex tua meditatio mea est, &c. Psalmo 118. Ecce ordinatio legitima Domini cælestia, terrestria, & vniuersaliter omnia comprehendens: Ecce lex Domini completissimè ordinata firma necessitate, & necessaria firmitate æternaliter perseverans: hæc enim verba Propheta immutabilitatem & necessitatem important. Dicit enim Augustinus de eodem quinto de Trinitate 20. Neque enim ob aliud scriptum est, Multæ cogitationes in corde viri, consilium autem Domini manet in æternum, nisi ut intelligamus siue credamus sicut ipse est: Quod autem de cogitationibus, hoc etiam de voluntatibus verissimè dici potest, Multæ voluntates in corde viri, voluntas autem Domini manet in æternum. Psalmus quoque tricesimus secundus, Consilium, inquit, Domini in æternum manet, cogitationes cordis eius in generatione & generationem; Super quod Augustinus tractatu primo, Cogitationes sapientie eius non sunt mutabiles, sed manentes in seculo seculi; ubi & Glossa, id est, non sunt mutabiles, sed æternæ, & prædestinatio eius immutabilis

mutabilis est in qua omnia reposita sunt. Dicitque Cassiodorus super illud Psalmi 118. A superius allegatum, O Domine, permanet verbum tuum in celo, quia ad litteram, solennis ordo celestium permanet statutorum. Annus enim per dies & menses labitur, & eisdem vicissitudinibus redit conuersio Solis & Luna, & omnium lex semel constituta immutabilis manet. Et infra, in generatione & generationem veritas tua, id est, in omni generatione, Fundasti terram, id est, Ecclesiam fide, & permanet. Non enim ad litteram de terra, quæ mouenda est, hoc dici potest: Christus autem est fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere, in quo hi, qui non sunt ancillæ filij, permanent. Nam sequitur, Ordinatione tua perseverat dies. Hæc enim supra dicta, quod verbum in celo, quod veritas in generatione, quod terra fundata est, sunt dies quem fecit Dominus, cui Christus Sol iustitiæ quicquid vigeat nunquam occidit, & cum in futuro *perpetuet* nullo sine claudendum. Et bene dico Verbum in celo veritas, & in generatione terra fundata, quoniam omnia quæ pertinent ad hunc diem seruiunt tibi; ad litteram, Omnia temporalia & æterna suo nutu disponit. Fundasti, inquit, terram & permanet; fundatio autem & fundamentum immutabilem stabilitatem & necessitatem important, sicut superius est ostensum. Vnde & infra eodem, Initio cognovi de testimonijs tuis quod in æternum fundasti ea. Similem etiam sententiam innunt verba huiusmodi, Confirmata est super nos misericordia eius, & veritas Domini manet in æternum, Psalmo 116. Firmavit orbem terræ qui non commovebitur, Psalmo 92. vbi dicit Augustinus quod est immobilis, sicut erat superius allegatum. Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion, non commovebitur in æternum, &c. Psalmo 124. vbi Cassiodorus ostendit confidentes in Domino non posse moveri, non inclinari in sæculum sæculi, scilicet terra, Psalmo 103. vbi Cassiodorus, Non potest dici de terra quæ legitur transire, mysticè verò rectè accipi potest Ecclesia super Christum fundata, quæ inclinari non potest. Montes commovebuntur, & colles contremiscunt, misericordia autem mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non movebitur, dixit Misericors tuus Dominus, Esaiæ 54. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, seu transierunt, Matth. 24. & multa similia cum expositionibus suis & glossis 27. huius scripta. His similiter consonat illud Jerem. 5. Posui arenam terminum maris, præceptum sempiternum quod non præteribit, & commovebuntur, & non poterunt, & intumescunt fluctus eius, & non pertransibunt illud; terminum tribulationum insinuas & laborum, ut patet per expositiones præmissas 46. primi. Et rursum illud Psalmi 148. Statuere in æternum in sæculum sæculi, præceptum posuit, & non præteribit. Vnde beatus Gregorius 16. Moral. in super illud Iob 23. Nemo auertere potest cogitationes eius, scilicet Dei, sic ait, De cuius immutabilitate apertè subiungitur, Nemo auertere potest cogitationes eius: sicut enim immutabilis est natura, ita immutabilis est cogitatione. Dicit ergo, & nemo auertere potest cogitationes eius, quia semel fixa iudicia mutari nequaquam possunt; vnde scriptum est, præceptum posuit, & non præteribit: & rursum, Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt: Et rursum, Non enim cogitationes meæ sicut cogitationes vestras, neque via meæ sicut via vestra. Cum ergo exterius mutari videtur sententia, interius consilium non mutatur, quia de vnaquaque re immutabiliter intus constituitur, quicquid foris mutabiliter agitur. Cui & concorditer Augustinus in sententijs Prosperi, propositione 169. Cogitatio, inquit, & recogitatio Dei mutandarum rerum est incommutabilis ratio. Neque enim, sicut hominem, ita Deum cuiusquam facti sui penitet, cuius de omnibus omnino rebus tam fixa est sententia quam certa præscientia: quibus nec discordat Esaias, Dominus exercituum, inquit, decreuit, & quis poterit infirmare? Es. 14. Glossa, hoc est, mutari non potest. Hanc eandem necessitatem secundum legem, ut præmittitur, ordinatam evidenter insinuant Auctoritates de necessitate stabilitatis, immobilitatis, & immutabilitatis præmissæ: nec minus evidenter eam ostendunt Auctoritates de iuramento diuino, quadragesimo septimo huius præmissæ propter immutabilitatem & necessitatem in eo contentam, maxime cum secundum ibi offensa, omnis sermo Dei intrinsecus respectu exteriorum æquali necessitate firmetur, & æquipollet iuramento. Eandem similiter innunt Auctoritates illo quadragesimo septimo allegatæ, dicentes prædictiones & promissiones diuinas necessariò adimplendas, maxime cum non necessitas sit maior in talibus, quam in quibuslibet ceteris Dei ad extra, sicut proximum huius docet: sed tota necessitas, quæ est ibi, est ex firma præsentia, & præsentia firmitate actus, cognitionis, & volitionis diuinæ, quæ cum, sicut & præsentia cetera, & actus ceteros qualescunque dum est, necesse est esse necessitate sequente & ordinata prædicta. Amplius autem & hanc eandem necessitatem ordinatam, ut præmittitur, & sequentem concorditer innunt omnes Auctores, ponentes fatum à famine Dei dictum,

&c.

A & talem necessitatem fatalem, sicut superius monstrabatur; Quot autem & quanti Auctores & Doctores Philosophici & Theologici ponunt explicite & implicite istam necessitatem fatalem, sicut vigesimum octauum primum, & vigesimum septimum huius docent: Quid enim aliud significat intransibilitas, immutabilitas, stabilitas, firmitas verborum Christi, legum, patrum, fœderis quoque Dei ex Evangelijs & Prophetijs cum glossis & expositionibus Doctorum, quas vigesimum septimum huius plenius recitauit? Quomodo etiam conuenientius potest exponi Philosophus in De mundo 13. vbi dicit quod Deus immobilis cuncta mouet & circumfert quo vult, velut lex mundi nullam recipiens alterationem, certior & firmitior Scripturis quæ in lapidibus, sicut eodem vigesimo septimo & hic supra plenius allegatur? Scripturæ namque in lapidibus primò libere & contingenter scribuntur, sed postquam sunt scriptæ, necessariò manent scriptæ, vel saltem necessariò tunc sunt scriptæ necessitate sequente prædicta: Sic quoniam & incomparabiliter firmius scriptura firmitior libri Dei. Cur etiam potius comparauit legem diuinam omnia gubernantem scripturæ in lapidibus, quam scripturæ in cera, membrana, pictura, poluere, vel in terra, in aliquo metallo, nisi vel quoquomodo exemplariter & figuratè designaret eius maximam firmitatem, sicut talis scriptura est alijs magis firma; quemadmodum & Iob dicit, Quis mihi hoc tribuat ut scribantur sermones mei? Quis mihi det ut exarcentur in libro stilo ferreo, aut plumbi lamina vel *celle* scribantur in silice, Iob decimo nono? Quare & filij Scythi scientiarum inuenta in duabus columnis, vna quidem de lateribus, altera verò de lapidibus conscripserunt, sicut superius fuerat recitatum. Quam ergo firma necessitas, & necessaria firmitas, Scripturæ diuinæ in firmissima scientia Dei scriptæ, in firmissima mente sua, in firmissimæ vitæ libro? Hanc autem Philosophum in hac parte autorizans summus Philosophus, Non potest, inquit, solui Scripturam quam Pater sanctificauit & misit in mundum, Ioannis decimo. Cui similiter consonant non pauca similia quadragesimo septimo huius præhabita, quæ testantur Scripturas propheticas promissiones, & iuratorias Prophetarum & Dei necessariò adimplendas. Quod enim scriptura naturalis, fragili calamo, fluído aramento, purribili pellicula vel papyro constructa solum non potest, ex nulla firmitate aut stabilitate huius scripturæ infirmæ & labilis potest esse, sed tantum ex scripturæ libri vitæ immortalis, indelebilis, irradibilis, incancellabilis, ac indefectibilis insolubili & necessaria firmitate; à qua omnis vera scriptura materialis originaliter & figuratè desinit & emanat. Huic autem causæ necessitas huiusmodi in scripturis attestatur glossa super primum Mathei, quæ primò dicit prophetias necessariò adimplendas, sicut quadragesimum septimum huius allegat: Postea verò dicit quod Propheta nullam necessitatem ingerit prophetatis, sed est præscientia Dei signum, sicut quadragesimum nonum huius plenius recitauit. Hæc ergo necessitas in Dei præscientia est fundata: Non enim potest fundari in rebus prophetatis, quæ sunt quasi effectus & exitus prophetiæ, quæ etiam sibi ipsis nullam necessitatem imponunt, cum nullam habeant ex seipsis; nec in prophetia, quæ non efficit prophetatæ, sed est diuinæ præscientiæ tantum signum; necessitas erga scripturæ libri vitæ immortalis præscientiæ firme Dei est necessitas scripturæ prophetiæ prædictæ. Vnde & Augustinus de correptione & gratia 29. dicit, quod filij Dei secundum præscientiam, antequam essent facti, iam filij Dei erant, in memoriali patris sui inconcussa stabilitate conscripti. Qui & infra 34. hanc stabilitatem inconcussam plenius exprimens ita scribit; Quicunque ergo in Dei providentissima dispositione præfati, prædestinati, vocati, iustificati sunt & glorificati, Non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati iam filij Dei sunt, & ideo omnino perire non possunt. Aduerte, quæso, causalem; iam, inquit, filij Dei sunt, & ideo omnino perire non possunt. Quid aliud innuit, imò potius exprimit hæc causalis, quam quod illa quæcunque in providentia, dispositione, præfati & prædestinatione Dei sunt, non possunt ibi non esse, saltem pronunciat, iuxta illud *Philosophi* tam sæpius memoratum, Esse quod est quando est, necesse est. Quantus igitur numerus, quanta turba, quantus exercitus auctoritatum scripturæ canonicæ & Doctorum istam necessitatis sententiam explicite vel implicite proficitur, proculdubio non facile numerare. Vt autem in breuibus maximam copiam proferam, Ecce istam necessitatis sequentis sententiam innunt & confirmant rationes, & auctoritates à trigésimo huius vsque ad hunc locum multifariam prælibatæ, quas non videtur possibile plane, solidè & veraciter soluere istam sententiam non tenenti, sed vix per qualescunque sophisticaciones inspidas, per cauationes obliquas, per falsigraphias profanas, & proteruias violentas, per ambages distortas, per expositiones schismaticas & per glossas viperæas, tum proprium perimeas: Huic autem sententiæ videtur omnes rationes &

Autoritates tam secundum superficiem literæ, quam secundum profundum & solidum intellectum planè & plenè, solidè & sincère ac spontaneè consentire, & concorditer attestari. Conferat, quæso, simpliciter quicumque iudex indifferens, & amicus veritatis solius probationes, responsiones & autoritates cuiuscunque alterius sententiæ & istius; deponat, supplico, interim odium & amorem, dicente Philosopho 1. Rhetoricæ suæ primo, quod ad præfectum & iudicem amare & odire, & proprium commodum annexa sunt sæpe ut non possint videre sufficienter verum, sed attendere in iudicio proprium delectabile aut triste; Et secundi Rhetor. 1. Non eadem, inquit, videntur amantibus & odientibus, neque iratis & mansuetis se habentibus, sed aut omnino altera, aut secundum magnitudinem altera; Cui & concorditer Ptolomæus verbo 12. Centilogij sui, ait, Amor & odium remouent homines à rectitudine, aut secundum aliam translationem, Amor & odium peruertunt iudicij veritatem: vel si noluerit illa deponere, tunc permutet dando isti sententiæ gratus odio habitæ amorem & fauorem alterius, & è contra, & sic æquo libramine ponderet, quæ firmius sit fundata, copiosius attestata, & rationabilius defensata, & scilicet interim, donec Deus aliud ei reuelauerit sobriè eligat, teneat & defendat. Nam, sicut dicit Philosophus 1. Ethic. 1. 1. Vero quidem omnia consonant existentia; falso autem citò dissonat verum. Hæc autem est planè doctrina eiusdem Philosophi 2. de Cælo 1. ac Averrois Commentatoris ipsius, qui & ibi recitat illum famosam Alexandrum dicentem, Nos non sumus sustentati super sententiam huius hominis inter omnes alias, nisi quia videmus ipsam minoris ambiguitatis, & remotiorem à contradictione. Porro autoritates de necessitate fati, famini suæ diuini, & similes, ponentes necessitatem in Deo & in rebus, & causam illius reddentes, quia Esse quod est, quando est, necesse est, aut quod res omnes sunt semper apud Deum præsentibus pro necessitate rerum secundum causas superiores vigesimo septimo & vigesimo octauo huius adductæ, multum immediatius & euidentius faciunt pro ista necessitate sequente huius capituli quam pro illa; verum quia ex ista necessitate sequitur alia, faciunt & pro illa; & quia illi necessitati contradicebatur, à multis fuit multorum testium veridicorum omni exceptione maiorum testimonij validis comprobanda, ut sic illa concessa, ista facilius admittatur. Potuit etiam processus & ordo fuisse contrariè permutatus, ut primo hæc sequens, deinde illa secundum causas superiores fuisset ostensa: Hæc enim est prior illa secundum naturam, Veruntamen non ita commodè pro doctrina. Non enim semper priora & notiora naturæ sunt priora & notiora in cognitione humana; Imo, ut plurimum est, è contra, sicut testatur Philosophus 1. Physic. 2. & post. & 2. Metaphysic. 1. quod etiam testatur Apostolus, Inuisibilia, inquit, ipsius scilicet Dei, à creatura mundi, id est, ab homine, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius & diuinitas, ad Romanos primo. Hinc igitur videbatur commodius præmissum ordinem obseruare, sicut & in principio seruabatur. Prius namque secundum naturam videtur Deum facere quippiam, quam factum seruare, & tamen prius fuit ostensum Deum esse conseruatorem necessarium entium quam factorem, quia hoc fuit vilius pro doctrina: Ex hoc enim apud cognitionem humanam facilius ostenditur aliud quam è contra.

COROL

COROLLARIUM.

Corollarium, quod omnem actum volutionis & cognitionis diuinæ præsentem necesse est, necessitate sequente prædicta, semper fuisse, & similiter semper fore; quare & quod omnia, quæ præsentia sunt, sunt aut eueniunt, simili necessitate sunt, sunt & eueniunt in præsentibus; & quod omnia quæ eueniunt, simili necessitate eueniunt in futuro; imò & quod omnia quæ nunc sunt, de aliqua necessitate præcedente nunc sunt, & quod omnia, quæ eueniunt de aliqua necessitate præcedente, eueniunt in futuro.

EX his autem, velut posuimus, clarè lucet, quod Omnem actum volutionis & cognitionis diuinæ præsentem necesse est necessitate sequente prædicta nunc esse, semper fuisse, & similiter semper fore; quare & quod omnia, quæ præsentia sunt, sunt, aut eueniunt, simili necessitate sunt, sunt, & eueniunt in præsentibus; & quod omnia, quæ eueniunt, simili necessitate eueniunt in futuro; imò & quod omnia, quæ nunc sunt, de aliqua necessitate præcedente nunc sunt, & quod omnia, quæ eueniunt de aliqua necessitate præcedente, eueniunt in futuro. Prima autem pars, secunda & tertia huius posuimus lucide consequuntur. Nam secundum prius ostensa, omnem actum huiusmodi nunc præsentem necesse est nunc esse, quare & semper fuisse, & similiter semper fore, cum Deus sit immutabilis omni quaque, sicut quintum & vicissim tertium primi docent. Vnde & cognoscitur euidenter conuenientia & differentia voluntatis diuinæ, & angelicæ, vel humanæ: In duobus namque conueniunt, & disconueniunt in duobus. Nam sicut voluntatem creatam necesse est pro nunc velle quod vult, & voluisse quod voluit, sic diuinam; sed hanc, scilicet humanam, possibile est in futuro non sic velle, & in præterito noluisse, diuinam vero minime post vel ante: cuius causi non latet; hæc enim est mutabilis, illa vero immutabilis est omnino. Tres vero partes sequentes ex istis tribus cum quibusdam prius ostensis facilliter concluduntur. Docet namque syllogistica ratio manifeste, quod omnia quæ præsentia sunt, sunt, & eueniunt à causa necessitate sequente necessaria in essendo, & in frustrabili in causando, simili necessitate sunt, sunt & eueniunt in præsentibus; Omnia, quæ in præsentibus sunt, sunt, aut eueniunt præsentia, sunt, sunt, & eueniunt à causa huiusmodi: Cur ergo non sequitur de futuris? Simili namque modo quo || syllogismus || aptatur || similis præsentibus, aptatur & futuris; Omnia siquidem quæ eueniunt à causa necessitate sequente semper necessaria in essendo, & in frustrabili in causando, simili necessitate eueniunt; Omnia quæ eueniunt, eueniunt à causa huiusmodi. Non enim videtur causa possibilis assignari quare non omnia, quæ à causa quacunque eueniunt, de aliqua necessitate eueniant, nisi vel quia causa potest deficere in essendo, vel quia, etsi maneat potest impediri, frustrari, & deficere in causando; sicut homo volens facere quid futurum, potest voluntatem illam dimittere, & etiam si eam continè teneat, impediri, multipliciterque frustrari: Certum est quoque quod omnia, quæ eueniunt, à causa tali * eueniant: Eueniant enim à voluntate diuina, per corollarium non: primi & ipsa est necessitate sequente necessaria in essendo per partes corollarij præcedentes, est etiā in frustrabili in causando, per 10. primi libri. Hic respondetur fortiter à quibusdam, quod omnia futura sunt necessaria, quatenus sunt apud Deum præsentia, & in eo, non autem quatenus extra eueniunt in esse materiali siue reali in suis naturis. Hæc autè responsio si intelligit, quod futura contingentia quantum est de se, & causis suis inferioribus absolute consideratis, non necessariò eueniant, verè intelligit sed non verat: Si autè intelligit quod futura contingentia relata ad præuolutionem & præcognitionem diuinam necessariam in essendo, & in frustrabilem in causando, non necessariò eueniant extra in esse materiali, reali, seu naturali temporibus præordinatis à Deo, non verè intelligit, sicut præcedentia clarè monstrabant; quod & potest breuius sic monstrari: Necessariò sequitur, quicquid Deus vult & præscit fore in esse reali extrinseco naturali, sic erit; Hoc Deus vult & præscit fore: ergo hoc sic erit: vel enthymema necesse si quis velit, Deus vult hoc fore realiter, ergo hoc sic erit, & antecedens est necessarium, sicut superius est ostensum, sicuti & || isti responderes fa- || istæ res- || tenentur; quare & consequens sicut trigesimo huius patet. Hoc autem totum clarè testatur Robertus Lincolnienfis de libero arbitrio 10. ubi agens de concordia prædestinationis & liberi arbitrij, primò facit realiter argumentum præmissum, & recitat virtualiter responsionem opinionis contrariæ, & hypotesis principalis, distinguens propositiones huiusmodi,

CAP. LI.
De Aeternitate.

A

eternam.

ista

mensura-
tur.successi-
onibus.

Hermes.

ista.

Dhuc autem spiritu intelligentie parum alius subleuante, potest hæc eadem veritas per aliam viam ostendi, per viam videlicet æternitatis tricesimo huius tractatum. Hac etenim cognita, potest Deus & eius cognitio atque volutio quoquomodo cognosci; hæc verò ignota, & ista necessarii ignoratur: prius ergo de ipsa æternitate paululum differendum. Constat siquidem secundum Philosophorum sententiam, quod mensura debet esse vniuersa & similis mensurato: homo autem mutabilis est, & actiones eius mutabiles, quare & mensurantur mensura mutabili, scilicet temporali, ipso videlicet tempore vel instanti: Deus verò, & quilibet actio eius intrinseca, puta cognitio & volutio, immutabilis est omnino, sicut quantum & vicissimum tertium primi docent; quare nec Deus, nec aliqua actio eius intrinseca per se immediate & proprie mensuratur mensura mutabili, scilicet tempore vel instanti, sed mensura immutabili, inuariabili, stabili, & æterna, seu potius ipsa æternitate immutabiliter penitus, insuccessibiliter, vniuersimodè atque stabiliter permanente. In ipsa namque nulla diuissibilitas, nulla maioritas, nulla minoritas, nulla prioritas, nulla posterioritas, nulla mutabilitas, nulla accessio, nulla recessio, nulla successio, nihil præteritum, nihil futurum, nec vlla penitus differentia successiva, sed indiuisibilis, simplex, vnica, eadem, insuccessibilis, ac instantanea presentialis & simulitas, sicut ostenditur primo primi, imò superindiuisibilis, super simplex, superunica, super eadem, super insuccessibilis, ac super instantanea presentialis & simulitas temporalis instantis. Hoc enim est finis præteriti, initiumque futuri; ibi autem C nihil præteritum aut futurum, hoc est mutabile & successibile quodammodo, eò quod aduenit, & recedit, incipit & desinit; non sic ibi, hoc instat nunc tantummodo, illud semper; hoc, sicut & tempus est posterius æternitate & instanti æterno, & ipsam & ipsum imitatur, ut potest: quare & Deus cognoscit & vniuersimodè, simpliciter, vnice, presentem, atque simul, imò super simpliciter, super vnice, super instantaneè, super presentem, super simul temporalem instantis. Quis enim præsumptum dicere Deum aliter & aliter intrinsece cognoscere aut velle secundum alias & alias differentias temporis successivas? Quis præsumptum dicere omnipotentem & omniuaque sibi sufficientem temporis creatorem indigere tempore, & successibus fluxibilis temporis, sicut miserabilem hominem ad cognoscendum quippiam & volendum, aut ad cognoscendum quicquam quocumque modo intrinsece, contingenter, libere, necessarii, vel alio quouis modo: prima namque, suppositio, quantum & 23. primi, ac 30. huius premissa prohibent ita dici. Eandem quoque sententiam, licet obscure, atque Philosophi D contendantur; quorum Pater Hermes de mundo & coelo i. sic scripsit; Quicquid extenditur spacijs, vel annosum, vel seculare, vel perpetuum, vel æternum consistit; annosum dissoluitur senio, seculare ætate, perpetuum durabilitate, æternum infinitate; ab æternitate tempus initians, in æternitatis resoluitur gremio longiori circuitu fatigatum, scilicet de vnitate ad numerum, de stabilitate digreditur ad motum; momentū suū temporis est quod mouetur, æternitatis quod ex qua tempus nascitur, in eam resolui habet quod in vniuersum porrigitur. Qui & de verbo æterno 43. Æternitas, inquit, inaduertibilis, immobilis & insolubilis; hæc est ergo æternitas, quæ nec coepit esse nec desinit, quæ fixa immutabili lege currendi sempiterna commotione versatur, oriturque & occidit alterius sepe per membra, ita ut variatis temporibus, his, de quibus occiderat, membris oriatur. Pro isto autem dicto plenius exponendo, & melius cognoscendo, aduertendum quod scribit super eiusdem 34. dicens, quod solus Deus est immobilis, nisi aliquis audeat dicere ipsius commotionem esse in æternitate; sed magis & ipsa E immobilis æternitas, in qua omnium temporum agitatio remaneat, & ex qua omnium temporum agitatio sumit exordium; Deus ergo stabilis fuit, semperque similiter cum eo æternitas; itaque quamuis sit æternitas stabilis, immobilis, atque fixa, tamen quoniam temporis, quod mobile est, in æternitatem semper vocatur agitatio, itaque mobilitas ratione temporis vertitur, efficitur ut ipsa æternitas immobilis quidem sola, per tempus in quo ipsa est, & est in eo omnis agitatio, videatur agitari, sic efficitur ut æternitatis stabilitas moueatur, & temporis mobilitas stabilitas fixa fiat lege currendi; sic & Deum agitari credibile est in se ipsum eadem immobilitate: stabilitas enim ipsius in magnitudine est immobilis agitatio: ipsius enim magnitudinis immobilis lex est; hoc ergo quod est tale quod non subijcitur sensibus, indefinitum,

definitum, incomprehensibile, inestimabile est; nec sustineri etenim nec fieri, nec indagari potest. Vbi enim & quomodo, & vnde aut quando, aut quale sit incertum est. Fertur enim in summa stabilitate, & in ipso stabilitas sua, siue Deus, siue æternitas, siue vterque siue alter, siue vterque in vtroque sunt: Propter quod æternitas sine definitione est temporis. Stabilitas enim vtpote denia quod sustinere quæ agitata sunt, possit beneficio similitudinis, merito obinet principatum; Omnium ergo quæ sunt primordia Deus est & æternitas: Mundus autem quod sit mobilis non habet principatum; Præuenit enim mobilitas æternitatem suam in lege agitationis sempiternæ habendo immobilem firmitatem. Post quem Plato, & quidam Platonici de æternitate, æuo, & tempore differant: Vnde Plato i. Timei 9. viens æuo pro æternitate sic ait, Dies & noctes & menses & annos, qui ante celestem exornationem non erant, tunc nascente mundo insitit existeri, quæ omnia partes sunt temporis, nosque hæc cum æuo assignamus eidem solitarie naturæ, non recte partes indiuiduæ res fingimus. Dicimus enim fuit, est, erit; At illi solum esse competit iuxta veram sui certamque rationem, fuisse verò deinceps & fore non competit; hæc quippe gentiuræ temporis propria. Motus enim sunt, vnus præterit, alter imminens non æui sed temporis; qui quippe maius perpetua immutabilis ergo neque iunior, nec senior, nec fuit, nec erit, nec pariter aliquid horum quæ sensibilibus natura patitur, sed hæc omnia vices sunt temporis imaginantis æuum. Apud quem insuper eadem æternitas aliquoties seculum nuncupatur: Vnde Auertoes super i. de Cælo & Mundo 100. ubi translatio quam exponit habet seculum, dicitur, Plato nominabat illud quod fuit antequam tempus fuisset, seculum, quia tempus est nouum apud ipsum, & intendit per seculum, esse terminans omnia entia, quod fuit ante tempus. Quos & Aristoteles subsecutus i. de Cælo 100. æternitatem bisariam diuidit & distinguit, ponens vnā vitæ cuiuslibet periodum naturalem, alteram verò a semper esse, scilicet vniuersimodè & immutabiliter, nominatam immortalis diuini, scilicet Dei secundum suam substantiam, & omnem dispositionem intrinsecam intransmutabilis & penitus immortalis: nam quodlibet transmutatum iam intrinsece secundum aliquam dispositionem necessario moritur secundum illam, scilicet quam amittit: Vnde sic ait, Hoc nomen diuine eternitatis est antiquis. Finis enim continens id, quod vniuersumque vitæ tempus, cuius nihil est extra secundum naturam, æternum vniuersumque vocatum est secundum eandem autem rationem, & totius cæli finis, & omne tempus, & infinitatem continens perfectioni, æternum est, a semper esse sumens denominationem immortalis & diuini; vnde & alijs communicatum est, his quidem clarius, his autem obscurius esse & viuere: Etenim quemadmodum in enkidjjs phisimabus circa diuina multoties declaratum est rationibus quod diuinum intransmutabile necessarium esse primum & summum, quod sic habens testificatur dictis. Neque aliud est quod mouebit; illud enim vtrique erit diuini; neque habet prauum nihil neque indigens eorum quod ipsius bonorum nullo est; hæc autem tres causas Philosophi sunt notandæ. Notandum similiter quod ubi translatio noua dicit, quod æternum sumit denominationem a semper esse, translatio, quam Auertoes exponit, sic dicit, hoc nomen deriuatur a suo actu, quoniam semper est. Vnde potest elici, quod esse est quoddam agere, seu actio quædam entis, sicut viuere, & vita viuens, sicut i. 8. secundi fuerat declaratum: vnde & vterius aduertendum, quod sicut secundum Philosophum 4. phys. Tempus fluxibile sequitur fluxibilem actionem, scilicet motum cæli; sic æternitas stabilis sequitur stabilem actionem, scilicet esse Dei, & ab ipsa quodammodo deriuatur, desinit & emanat. Sicut enim punctus fluens lineam, & instans tempus; sic & Deus instans stabilitatem per actum suum veluti quendam fluxum videtur æternitatem causare, & hoc maxime apud cognitionem humanam, quæ secundum Philosophum in de memoria & reminiscencia, non sic sine continuo, nec sine ratione temporis atque motus, licet in Deo nullus sit fluxus mutabilis, aut temporaliter successiuus. Ex his autem videtur æternitatem posse sic breuiter definiri; Æternitas est mensura impartibiliter & immutabiliter permanens actus similiter permanentis. Ratio generis & differentiarum non latet. Vnde & pariter æternitatem præcedere tempus secundum naturam; Est enim passio prioris secundum naturam; Est namque Dei & ætius prior est naturaliter motu Cæli, sicut & Deus est naturaliter prior Cælo, & quia hoc & ille causatur a Deo, sicut secundum & quartum primi monstrant: Vnde Philosophus 5. Metaphys. 16. Priora, inquit, dicuntur priorum passionibus, ut relictus doleat; hæc enim linea secundum se passio est, illud vero superficiem. Per eadem etiam videtur posse exponi illud Exod. 15. Dominus regnabit in æternum, & vltra. Si enim æternum primo modo sumatur, verum est plane; si secundo, sic adhuc est Dominus quoquomodo æternitate superior, & ipsam transcendit, sicut causa, originans & principans suam causatam, originatam & principatam: ab ipso namque vtrique causaliter, originaliter, &

Plato.

Auertoes.

Aristot.

Philosophus.

Exodus.

& principaliter derivatur; quare & propositio secunda de Causis sic ait, Omne esse superius, aut est esse superius æternitate & ante ipsam, aut cum æternitate, aut post æternitatem & supra tempus. Nec reputa negligendum pro intellectu Scripturæ frequenter, quod ubi translatio noua habet æternum, translatio, quam Commentator exponit, habet quandoque seculum, quandoque seculum, quandoque seculum seculi, quandoque secula: Plato verò quandoque æternitatem quædam appellat, unde videtur, ista realiter esse idem. Quibus & concordat Augustinus super illud Psalmi 105. A 135. Constatimini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius, dicit quod hoc verbum Græcum, *ait in alio*, interpretari potest in seculum, & similiter in æternum. Qui & super illud Psalmi 101, in generatione & generationem, vel sicut ipse habet, in generatione generationum anni tui, dicit quod per hoc verbum, in secula seculorum, solet in Scripturis sanctis æternitas designari. Qui & super illud Psalmi 130. Speret Israel in Domino ex hoc nunc & vsque in seculum, utramque translationem & distinctionem Philolophi sententialiter approbans, ita dicit; B Quod scribitur Græcè, *ait in alio*, hoc expositum est, ex hoc nunc & vsque in seculum. Sed non semper seculi nomen significat hoc seculum, sed aliquando æternitatem, quia æternum duobus modis intelligitur; vsque in æternum, hoc est æternum semper sine fine, aut quousque veniamus ad æternitatem; hoc ergo quomodo intelligendum est, quousque perueniamus ad æternitatem speremus in Dominum Deum, quia cum venerimus ad æternitatem iam spes non erit, sed res ipsa erit. Amplius autem 24. Philosophorum, 24. definitionem de Deo nona sic ait, Deus est, cui soli præsens est, quicquid eius temporis est, tempus Dei æternitatem eius appellans. Inter omnes autem Philosophos, quos meminime vidisse, Boetius familiaris Philosophiæ alumnus, de consolatione, prola vltima vtilitatem cognitionis æternitatis, & proprietatem eius prædictas clariùs exprimendo sic ait; Deum æternum esse ceterorum ratione degentium commune iudicium est. Quid igitur sit æternitas consideremus; hæc enim nobis naturam pariter diuinamque scientiam patefecit; æternitas est igitur interminabilis vita tota simul & perfecta possessio, quod ex || collatione temporalium clariùs liquet. Nam quicquid vivit in tempore, id præsens à præteritis in futura procedit; nihilque est in tempore constitutum, quod totum vitæ suæ spaciū pariter possit amplecti, sed crastinum quidem nondum apprehendit, hesternum verò iam perdidit, in hodierna quoque vita non amplius vivit, quam in illo mobili transitorioque momento. Quod ergo temporis patitur conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit Aristoteles, nec cæperit inquam esse nec desinat, vita eius cum temporis infinitate protendatur, nondum tamen tale est, vt æternum esse iure credatur. Non enim totum simul infinitum licet vitæ spaciū comprehendit atque complectitur, sed futura nondum habet, transacta iam non habet; quicquid igitur interminabilis vitæ plenitudinem totam pariter comprehendit ac possidet, cui neque futuri quicquam possidet absque præteriti fluxerit, id æternum esse iure perhibetur, idque necesse est & sui compos præsens sibi semper assilere, & infinitatem æternitatis temporis habere præsentem. Hunc enim vitæ immutabilis præsentium statum infinitus ille temporalium rerum motus imitatur, cumque eum effingere atque æquare non possit, ex immobilitate deficit in motum, ex simplicitate præsentis decrevit in infinitam futuri & præteriti quantitatem; & cum totam pariter vitæ suæ plenitudinem nequeat possidere, hoc ipso quod quoquomodo nunquam esse desinit, illud quod implere atque exprimere non potest, aliquatenus videtur emulari, alligans se ad qualemcunque præsentiam huius exigui volucrisque momenti, quæ quoniam manentis illius præsentis quandam gestat imaginem, quibusque contigerit id præstat vt esse videatur; quoniam verò manere non potuit, infinitum temporis iter arripuit, eoque modo factum est, vt continuaret eundo vitam, cuius plenitudinem complecti non valuit permanendo. Itaque si dignarebitur nomina velimus imponere, Platonem sequentes, Deum quidem æternum, mundum verò dicamus esse perpetuum. Cui & concordanter Anselmus Monolog. 24. ait, Summam substantiam constat sine principio, E & sine fine esse, nec habere præteritum aut futurum, nec temporale, hoc est, labile præsens, quo || nunc utimur, quoniam ætas siue æternitas eius, quæ nihil aliud est quam ipsa, immutabilis & sine partibus est. Nonne ergo semper, quod videtur designare totum tempus, multò verius, si de illa dicitur, intelligitur significare æternitatem, quæ sibi ipsi nunquam est dissimilis, quam temporum varietatem, quæ sibi semper in aliquo est non similis? Quare si dicitur semper esse, quoniam idem est illi, esse & vivere, nihil melius intelligitur quam æternè esse, vel vivere, id est, interminabilem vitam perfectè simul totam obtinere: videtur enim eius æternitas esse interminabilis vita simul perfectè tota existens. Istam similiter præsentiam & uniformem semper instantiam æternitatis prædictam ostendit Propheta Psalmi 83. Melior,

24. Philo-
sophi.

Boetius.

|| collectio-
ne

Anselmus.

|| nos

A Melior, inquit, est dies una in atrijs tuis super millia, quali dicat, in atrijs tuis est tantummodo dies una, non multe vniuo tantummodo, & ideo indissolubili ter semper instans. Hæc etiam una dies potest dici similiter dies multi, & etiam anni multi: Vade Iob. 10. Nunquid sicut dies hominis dies tui, & anni tui sicut humana sunt tempora? Et infra 36. Numerus annorum eius inestimabilis: Et Psalmo 76. Cogitavi dies antiquos, & annos æternos, in mente habui: Et Psalmo. 101. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiunt. Potest & simili ratione dici singulariter & pluraliter omne tempus, & omnia tempora; singulariter omne tempus, quia singulariter & indissolubili ter omni tempori coexistit, & æquivalet existendo; & pluraliter omnia tempora, quia omnibus temporibus stabiliter coexistit & æquivalet existendo: Potest etiam dici maior quolibet tempore superior est & prior, sicut superius est ostensum, nec quicquam ibi sicut in fluxibili tempore defluit, vel aufertur, sed stabiliter permanet totum simul. Verum licet æternitas possit metaphoricè omne tempus & omnia tempora nuncupari, potest tamen & instans singulariter nominari, secundum illud Ecclesiastici quadragesimo secundo. Cognovit Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum cui: Imo & verius instans quam tempus vel tempora, quia insuccessibiliter, imparabiliter, immutabiliter eadem numero semper instat. Vt autem intellectum prædictum Sacre Scripturæ per sacros testes confirmem, Ecce Augustinus super illud Psalmi octogelimi tertii allegatum, Contemnant, inquit, homines millia dierum, desideret vnum diem, qui non habet ortum & occasum; vnum diem, diem sempiternum, cui non cedit hesternus, quem non viget crastinus. Qui & 3. De libero arbitrio. vlt. eandem auctoritatem exponens, Millia, inquit, dierum in temporis mutabilitate intelligantur, vnius autem diei nomine immutabilitas æternitatis vocetur. Qui etiam 1. Confess. 6. Non mutaris, neque peragitur in te hodiernus dies, quoniam anni tui non deficient; Anni tui hodiernus dies. Quam multi nostri iam dies & patrum nostrorum per hodiernum tuum transierunt? Et ex illo accepterunt modos utcumque existerent, & transibunt adhuc alij & accipient, & vicinque existent; tu autem idem ipse es, & omnia crastina atque vltima, omniaque hesternæ & retro hodie facies, hodie fecisti. Quid ad me, si quis non intelligat? Gaudeat & ipse, dicens, quid hoc est gaudeat? Et sic & amet non inveniendū invenire potius, quam inveniendū non invenire te. Idem etiam super illud Psalmi. 101. In generatione & generationem anni tui; Qui, inquit, anni tui? Qui, nisi qui non veniunt & transeunt? Qui, nisi qui non ideo veniunt vt non sint? Omnes enim dies in hoc tempore ideo veniunt vt non sint, omnis hora, omnis mensis, omnis annus; Nihil horum stat, Antequam veniat, erit, cum venerit, non erit; Illi ergo anni tui æterni, Anni tui, qui non mutantur, in generatione generationum erunt. Non enim aliud anni Dei, & aliud ipse, sed anni Dei æternitas Dei est; æternitas Dei ipsa eius substantia est, quanti-
hui habet mutabile ubi nihil est præteritum, quasi iam non sit, nihil est futurum, quasi nondum sit; Non est ibi nisi est, Non est fuit & erit, quia & quod fuit iam non est, & quod erit nondum est, sed quicquid ibi est, non nisi est. Et infra super illud, Anni tui non deficient, Speremus, inquit, venturos nos ad hos annos stantes, in quibus non circuitu Solis peraguntur dies, sed manet quod est sicut est, quia hoc solum verè est: Beatus quoque Gregorius 16. Moral. 16. super illud Iob. vicelimo quarto. Qui autem noverunt eum ignorant dies eius; Quid, inquit, dies Domini nisi ipsa æternitas appellatur? Quæ nonnunquam vnius diei permutatione exprimitur, sicut scriptum est, Melior est dies una in atrijs tuis super millia; Nonnunquam vero pro sua multitudine dierum multorum appellatione significatur, de quibus scriptum est, In seculum seculi anni tui. Nos itaque intra tempora volumur per hoc quod creatura sumus; Deus autem, E quia Creator est, omnia æternitate sua tempora nostra comprehendit. Qui & supra 9. Moral. 26. super illud Iob. decimo, Nunquid sicut dies hominis, dies tui &c. Dies, inquit, & anni hominis à diebus & annis discrepant æternitatis, quia vitam nostram, quæ in tempore incipit, dum intra sinus sui latitudinem format, æternitas deuorat, cuius nimium immensitas, quia ultra citraque super nos tenditur, sine inchoatione & termino eius æternum esse dilatur, eique nec transacta prætereunt, nec adhuc ventura, quasi quæ non appareant, defunt, quia is, qui semper esse habet, cuncta sibi præsentia conspiciat, cumque aspiciendo post & ante non tenditur, nulla intuitus mutatione variatur. Eadem quoque proprietatem æternitatis insinuat Anselmus de Concor. 3. & 4. sicut vicelimo septimum huius allegat. De qua & Robertus Lincolnienis de libero arbitrio 8. dicit, *enig.* quod

Augustinus.

Gregorius.

Lincolni-

Iesus Christus, ac vniuersae series testamenti. Omnis namque essentia aeternaliter, scilicet simplicissime, vniuersim, immutabilissimeque existens, similiter penitus vult & nouit voluta sua & cognita vniuersa. Si enim sua volutio, siue cognitio mutaretur, & ipsa necessarii mutaretur, sicut nullus ignorat, & vicissimum tertium primi monstrat. Deus autem est talis essentia, sicutidem vicissimum tertium & quintum primi docebat. Omnis similiter actio proprie mensurata mensura immutabili est immutabilis: hoc statim patet ex proportione & correspondetia maius mensurae ad mensurabile & e contra, & potest ex decimo metaphysice confirmari: omnis vero actio Dei intrinseca est mensurata mensura immutabili, quia aeternitate, sicut praecedentia proximo manifestat; omnis ergo Dei volutio aequae cognitio est immutabilis, immutabilis, inquam, secundum prius & posterius; in aeternitate namque nihil prius aut posterius, sicut ex proximo praefensus apparet; nulla igitur Dei actio intrinseca aliter intrinsece prius se habet seu habuit, puta liberè secundum contradictionem ante praesentiam seu praeteritionem rei, & aliter post, puta necessariò; & quia tunc non proprie mensuraretur aeternitate, sed potius tempore, saltem quantum ad esse liberum vel necessarium, illo scilicet tempore, quo *prae se fuit libera vel necessaria*; quare & tota illa actio mensuraretur toto tempore, sicut partes per partes, sicuti & partes motus coelestis, praeterita & futura mensurantur similibus partibus temporis, & ideo totus toto: immutabilis etiam ita quod postquam est aut fuit, non potest non esse propter causas praedictas; immutabilis tertio ita quod quodcumque est, non potest non esse pro tunc, sed necesse est eam esse pro tunc, sicut & suam mensuram. Sicut enim quamlibet rem mutabilissimam mensuratum fluxibilissimo tempore vel instanti, quando est, necesse est esse, & quando mensuratur, pro tunc necessariò mensuratur necessitate sequente; sic & quamlibet actionem immutabilissimam Dei immutabilissimi mensuratum aeternitate immutabilissima, quando est, necesse est esse, & quando mensuratur, necessariò mensuratur. Quomodo namque rationabiliter affirmandum mensuram fluxibilissimam nunc plenam quodammodo fluxibilissimo mensurato necessariò pro nunc illo repleti, & mensuram firmissimam nunc plenam quodammodo mensurato firmissimo posse pro nunc ab illo totaliter vacuari? Aeternitas igitur necessitatem praesentialem importat, qua sicut ipsam, sic & omne, quod est in ea, quia semper [praesentialem] est in ea, necesse est esse. Ut autem haec praedicta de Deo aeterno, cuiusque actionibus intrinsecis coaeternis, ipsique actionibus futuris semper in aeternitate praesentibus, & ideo necessariis, vt sunt ibi, maiorem testimonis magis confirmem, Ecce Hermes De verbo aeterno 43. qui sic ait; Haec tria, *Heimarmene*, necessitas, ordo, vel maximè nunc Dei sunt effecta, quae mundum gubernant sua lege & ratione diuina; ab his ergo omne velle aut nolle diuinitus aduersum est totum, haec ira non commouetur, nec fluctuat gratia, sed seruunt necessitati rationis aeternae, quae aeternitas inauferabilis, immobilis, & insolubilis est. Ecce & Ecclesiasticus 42. qui dicit, Cognouit Dominus omnem scientiam, & inspexit in signum zui, id est, signum seu instans aeternitatis; & sequitur, Annuntians quae praeterierunt, & quae super ventura sunt reuelans vestigia *seculorum*. Non praeterit illum omnis cogitatus, & non abscondit se ab eo vllus sermo: Magnalia sapientiae suae decorauit, quae est ante saeculum & vsque in saeculum, nec adiectum est nec minuetur, & non eget alicuius consilio, quoniam desiderabilia sunt omnia opera eius, & tanquam scintilla quae est considerare. Omnia haec viuunt & manent in saeculum, & in omni necessitate obadiunt ei. Ecce & magis expresse Boetius, qui, de consolatione Philosophiae, prosa vii. post verba sua de aeternitate capit. proximo recitata immediate subiungit; Quoniam igitur omne iudicium secundum sui naturam quae sibi subiecta sunt comprehendit; est autem Deo semper aeternus ac praesentarius status, scientia quoque eius omnem temporis supergressa motionem in suae manet simplicitate praesentia, infinitaque praeteriti ac futuri spacia complectens, omnia quasi iam gerantur in sua simplici cognitione considerat: Itaque si praesentiam pensare velis, quia cuncta dignoscit, non esse praesentiam quasi futuri, sed scientiam nunquam deficientis instanti rectius aestimabis; Vade non praesidentia, sed prouidentia potius dicitur; quia porro à rebus infimis constituta quasi ab excessu rerum cacumine cuncta prospiciat; Ita igitur cuncta despicies, id est, deorsum species, id est, videns diuinus intuitus, qualitatem rerum minime perturbat apud se quidem praesentium, ad conditionem vero temporis futurarum. Vbi & infra ex hac praesentia futurorum in aeternitate apud cognitionem diuinam similem necessitate concludit, Nulla, inquam, necessitas cogit incedere voluntate gradientem, quamuis eum tum cum graditur, incedere necessariū sit; eodē igitur modo, si quid prouidentia praesentem videt

|| præscire
fuit libe-
rum vel ne-
cessarium;

Hermes.
σιμυρδία.

E-cir-fiz-
Giz.

|| occulto-
rum.

Vaccinus.

A. videri, id esse necesse est, tamen si nullam naturam habeat necessitatem; Atqui Deus ea futura, quæ ex arbitrij libertate proueniunt, præsentia conuertitur; hæc igitur ad incertum relata diuinitus necessaria sunt: hoc autem totum vigesimo octauo huius erat plenius declaratum: Hanc autem doctrinam sequitur sanctus Thomas super primam sententiam dist. 38. questione quintâ, sicut vigesimum octauum huius plenius recitauit; & ne dubiis, sed quæ ubique, ubi materiam istam tractat. Eandem quoque doctrinam planissimè imitatur Anselmus de Concord. 3. & 4. sicut clarè indicant eius verba vigesimo septimo huius scripta: Hoc tam etiam; scilicet Bortij & Anselmi, Robertus Lincolniensis de libero arbitrio reuerenter amplectitur hanc doctrinam; Vnde capitulo septimo, Licet, inquit, locuti sumus de scientia Dei per modum protensionis temporalis, notissimum est tamen nihil in æternitate esse secundum talem modum protensionis temporalis, sed non est facile de simplicitate æternitatis aliter loqui intellectui infirmo, & adhuc versanti in phantasmatibus temporalium. Quare & supra s. dicit, quod Deus scit omnia vnicò indiuisibili simplicique conspectu, æternaliter, semper, similiter, immutabiliter; Quapropter quod scit, non potest in posterum nescire, quia quam comparationem habent hæc dicta, me sedere, & me sedisse ad meam sessionem dum sedeo, & postquam sedi, eandem comparationem habet scientia Dei ad meam sessionem cras futuram, antequam sedeam. Ipse enim scit futura tanquam præsentia, nec aliter scit ea cum sunt futura, & cum sunt præsentia vel præterita; ergo omni eodem modo, quo necesse est Deum scire res cum sunt, vel eam præterita sunt, necesse est eum scire easdem antequam sint; sed cum res sunt, vel præterita sunt, habet eius scientia necessitatem consequentem; ergo & eandem necessitatem habet antequam res eueniant. Nec obliuiscendam causâ Doctorum; Dicunt omnia esse necessaria in æternitate, quia sunt ubi præsentia, quæ æquivalent causæ Philosophi, scilicet, Esse quod est, quando est, necesse est, quam & clarissimè exprimit sanctus Thomas ubi fuerat allegatus. Hæc igitur æternitatis necessitas æquipollet necessitati sequenti quinquagesimo huius ostensæ; quadam tamen auctoritates hanc necessitatem in æternitate ponentes, erant adductæ ad probandum necessitatem secundum causas superiores vigesimo septimo huius præmissam, licet multum immediatius & euidentius asseruant hanc quam istam; propter causam in simili quinquagesimo huius dictam. Hanc etiam necessitatem æternitatis prædictam satis insinuant talia verba scripturæ, Consilium Domini in æternum manet, Veritas Domini manet in æternum, In sæculum misericordia eius, statuit etiam in æternum, & in sæculum sæculi, sicut quinquagesimo huius patet. Quanta autem turba auctoritatum veteris testamenti & noui, & auctoriorum scriptorum talia verba profert, talem vel qualemcunque necessitatem insinuat, quis ignorat? Harum etiam vigesimum septimum huius commemorat quasdam paucas, quarum omnes vel ferè secundum æternitatem & necessitatem intelligi sanè possunt; Vnde Anselmus de Concord. 4. dicit, Quicquid de his, quæ libero sunt arbitrio, velut necessarium, sacra scriptura pronuntiat, secundum æternitatem loquitur, in qua præsens est omne verum, & non nisi verum immutabiliter.

COROLLARIUM.

Corollarium 30. partium est notandum; obijcitque & soluit.

Ex his autem spiritu Dei bono benignius reuelante, possunt, ut spero, facilius effodi & erui quidam diuini thesauri, pretiosissime margarite in agro scripturę diutius mihi abscon-
dite & ignote, quedam videlicet præclarissima ac profundissima *perennes* numeluoſorum || claritate;
turbium sedatiue, aduerſariorum insulſum pacatiue, ac obiectorum quamplurium respon-
ſiue: Harum autē post tam diuturnam ſolitam, *præfulgidis* imaginibus quibusdā subtilibus ra- || præfulge-
dijs, licet per medium tectum & terreum se prodentes, videor mihi percipere, & videre. Vide-
tur ergo ex præmissis consequi manifeste, quod Deus non prius tempore neque æternitate
potuit noluisse priuatiue vel possiuiue quod nunc vult, sed tantum quodam prioritate nature
seu causę, prioritate videlicet potentie volutiue ad actum; Imo & quod Deus ac etiam
voluntas creata potuit similiter prius in hoc præſenti instanti, noluisse quod nunc vult,
Potuisset seu posset utique possibiliute, videlicet siue potentia præcedente, seu quan-
tum est de ratione siue potentie nudę & absolute consideratę, siue de potentia absoluta aut
non repugnantię: nolle nunc & pro nunc, quod vult nunc, maximē si secundum opinionem
quorundā creatura poneretur velle & nolle solummodo ex seipſa, potest quod; similiter illud
nolle: Possibilitate vero sequente & determinata, a quata seu ordinata non potest. De scientia
quoque Dei complexa posteriorum ſectorum similiter iudicandum: Ex quibus insuper cia-

re parer quomodo significant, differant & conueniant in ista materia, potuit, potuisset, A
posset & potest, posse, possibilitas, potentia & potestas. Quomodo insuper potentia in
Deo & in homine ad aliquem actum pro nunc, quem non habet nunc, potest educi seu exi-
re in illum, & quomodo hoc non potest: Quod etiam Deus & creatura est aliquis vel
non est, puta volens hoc vel nolens, sciens vel non sciens, & posset ac potest possibilitate
precedente absoluta seu non repugnantia non esset talis vel esse sine mutatione quacunque;
Possibilitate vero ordinata seu actuabili non sic potest. Amplius autem & quod diuina vo-
luntario est semper æquæ libera & coniungens intrinsecè, quare & æquæ libera & coniungens in-
trinsecè respectu præsentium & præteritorum, sicut respectu futurorum, & semper æquæ
necessaria, quare & æquæ necessaria respectu futurorum, sicut respectu præsentium & præ-
teritorum. Item quod Deus possibilitate precedente, seu quantum est de ratione diuine
potentia nudè & absolute consideratæ, siue de potentia absoluta, aut non repugnantia
posset & potest nunc & semper in futurum non velle, & nunquam in præterito voluisse vo-
luntarium quodcunque posterius futurum, præteritum atque præteritum: Potentia autem sequen-
te & determinata, actuata seu ordinata non potest. Et idem est de Deum posse velle, & vo-
luisse, quod nunquam voluit, vult, aut voluit, & non posset, De posse quoque non facere,
& non fecisse; quod facit, facit, aut fecit, similiter & non posset, ac posse facere aut fecisse
quod non facit, facit, nec fecit, similiter & non posset, Quare & correspondenter quod
res quælibet nunc futura posset & potest pro nunc non fore, & quælibet res creata nunc præ-
sens posset seu potest nunc & pro nunc non esse, quælibet etiam res præterita similiter non
fuisse, correspondenter quoque non possunt: Quod etiam res, quæ non est futura, potest
esse futura, & quæ non est nunc, potest nunc & pro nunc esse, & quæ nunc non est præterita,
potest nunc esse præterita, atque quod correspondenter non possunt. Præterea, quod de futu-
ris contingentibus apud Deum est veritas determinata, apud creaturam vero nequaquam, ni-
si Deo fortiter reuelante; imò & quod apud Deum est intrinsecè æquæ determinata veritas de
futuris, sicut de præsentibus atque præteritis; quare & quod apud Deum intrinsecè est æqua-
lis contingentia & libertas respectu præsentium & præteritorum, sicut respectu futurorum,
& æqualis necessitas respectu futurorum, sicut respectu præsentium & præteritorum, apud
causas vero inferiores non est sic æqualis contingentia aut libertas, neque necessitas sic
æqualis.

Et autem hæc veritates præclare secundum Philosophorum sententiam oppositis suis iux-
ta positus magis effulgeant. Ecce quæ communiter opponuntur; Obijciunt siquidem aliqui
contra necessitatem sequentem, siue secundum æternitatem in voluntate diuina prædictam
saltem respectu effectuum futurorum, dicentes, Deus prius potuit noluisse quod vult, & vo-
luisse quod non vult, non præsciuit quoque quod præcivit, ac præsciuit quod non præcivit;
Non enim est impotentior quam sit homo; Vnde & Petrus 1. sentent. dist. 40. dicit; Quod
Deus ab æterno potuit istum non prædestinare: & supra dist. 38. dicit Deum potuisse non præ-
scire quod sit; & super istam sententiam multis ibi distinctionibus & capitulis sustentatur, quem
& plurimi imitantur. Rursus, ut dicunt, Deus ponit non facere quod facit aut fecit, fa-
cere quoque quod non facit aut fecit, aliter insuper & alia facere ac fecisse; Potest quoque
Deus non facere quæ faciet, & quæ non faciet facere: Alias etenim non esset omnipotens,
sed ligaretur. Hoc idem multæ vulgatæ autoritates Scripturæ canonicæ, & canonicorum
Doctorum planissime contestantur. Quare & opinio Petri Abelardi affirmans, ut recitat Ber-
nardus epistola decima, quod ea solummodo Deus posset facere vel dimittere, vel eo mo-
tuum, vel eo tempore quod facit, non alio, à Papa Innocentio tanquam heretica damnabatur,
testante rescripto eius bullato inter epistolas Bernardi decimo quarto loco transcripto. Ste-
phanus quoque Parisiensis Episcopus damnauit articulum asserentem, quod Deum necesse
est facere quicquid immediate sit ab ipso; Error, inquiens, siue intelligatur de necessitate co-
actionis, quæ tollit libertatem; siue de necessitate immutabilitatis, quia ponit impossibili-
tatem aliter faciendi. Item non est necessarium absolute futura contingentia euenire; quare
& reuelationes, promissiones, iurationes, & prædictiones, Dei, Christi, & Prophetarum,
possunt simili possibilitate fallari; quare & contra istam sententiam, sicut contra oppositam
reducunt omnes absurditates capitulorum quamplurimum præmissorum. Item secundum hanc
& quinquagesimo huius præmissa, non est necesse necessitate precedente Deum velle quod
vult, quare & oppositè potest illud non velle; & simili ratione quod non vult velle. Cum er-
go illa potentia non sit otiosa in Deo, potest exire in actum; quare & simpliciter potest velle
quod non vult. Quamobrem & rationes per viam immutabilitatis trigessimæ secundæ huius
inductæ sequentiæ procedunt, vel si procedant, cum ex sententiis præmissis sequuntur
Deum

Petrus.

Error
Bernardus

Stephanus.

Prædica-
tiones

B.

C.

E.

A. Deum posse nolle quod vult, & velle quod non vult, & Deum esse mutabilem simili-
liter consequetur. Item est volutio & cognitio Dei esse necessaria quoquomodo, non
tamen ita necessaria respectu futurorum, sicut respectu præsentium & præteritorum; qua-
re fietet magis necessaria re præsentis siue mutatione quacunque, quod trigessimum hu-
ius infirmat, vel per mutationem in ipso, quod trigessimum secundum huius enervat.
Nisi enim diuina volutio atque cognitio esset magis necessaria respectu præsentium & præte-
ritorum quam futurorum, posset Deus æqualiter non velle & non scire præsentia & præterita,
sicut futura; quare & illa nedum possent solummodo, imò & æqualiter possent non esse, & non
fuisse; sicut ista non fore, Esset quoque in eis ædum contingentia ad utrumlibet & libertas,
verum & tanta sicut in futuris, & tanta necessitas in futuris sicut in illis: Veritas insuper de-
terminata, imò & determinata æqualiter hic & ibi; quæ omnia tam ratio quam autoritas
B. multiplex prohibet manifestè. Si namque res præsens posset pro nunc non esse, & præterita
non fuisse, per aliquam mutationem, de tali videlicet in non tale hoc posset, quod contra-
dictionem implicat euidenter; Expediret quoque hominibus ita consilium de præteritis, si-
cuti de futuris; imò non expediret consilium de illis, sicut nec de illis; Posset quoque secun-
dum istam sententiam deuirginata reuiginiari, sicut è contra. Philosophus etiam 1. peri her-
menias vlt. Esse, inquit, quod est, quando est, & non esse, quod non est, quando non est, ne-
cesse est; quod etiam contestari videntur autoritates Auerois, Hugonis, & Petri sexto hu-
ius præscriptæ, aliaque non pauca. Idem quoque Philosophus vii. perit astruit euidenter,
quod in præteritis est necessitas determinataque veritas, in futuris vero nequaquam, sed con-
tingentia ad utrumlibet, & libertas, ac indeterminatio veritatis, & quod si omnia futura ne-
cessario fierent, consilium vel negationi nullatenus oportere. Qui etiam 3. Ethic. 7. ostendit
consilium non esse de necessariis quibuscunque, sed tantum de his quæ sunt in nobis, in
C. nostra scilicet potestate: Qui & infra sexo secundo, Non est, inquit, eligibile nihil factum,
puta nullus eligi illon captam fuisse; Nec enim consiliatur de facto, sed de futuro & con-
tingenti: factum autem non contigerit non fieri; propter quod rectè Agatho, Solo e-
nim ipso & Deus priuatur, Ingenita facere quæ utique sunt facta. Qui & in de Mundo
vlt. dicit, Ita est autem statum in facto quidem vnum fatum Atropos dictum, id est, im-
permutabile, eo quod omnia quæ facta sunt, immutabilia sunt. Quibus & concorditer Pli-
nius 2. Naturalis historia, dicit, Deum non posse facere, ut qui vixit, non vixerit, qui hono-
res gessit, non gesserit, nullumque habere in præteritis ius nisi obliuionis. Hæc eadem senti-
unt multi Doctores Catholici multis locis, specialiter autem reuiginationi corruptæ videtur
contradicere Amos 5. Virgo, inquiens, Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitaret
eam; super quod glossa, Ita sit ut virgo Israel quæ extraxerit, non habeat suscitarent, quia qui
semel ab vnione discesserit, & virginatatem, quam cum vno viro habebat, perdidit, primum
statum & virginatatem & vnionis beatitudinem recipere non valebit. Vnde & Hieronymus
ad Eustochiam virginem, epistola 82. sic scribit; Caut, quæso, ne quando dicat de te Deus,
Virgo Israel cecidit, & non est qui suscitaret eam, audenter, audenter loquar, cum omnia possit
Deus, suscitare virginem non potest post ruinam; Valet quippe liberare de pœna, sed
non vult coronare corruptam; & allegatur in canone tricesima secunda, quæstione quinta,
Si Paulus.

Philosophus.

Pliuius.

Hieronymus.

Et autem istis insulubus tutius occurratur, probanda sunt veritates præmissæ, ut sic scuto
veritatis solidæ circundante, non timeatur à timore quocunque.

Pro prima siquidem veritate sciendum, quod nolle priuatiue dicitur nolle propter priuari-
onem actus volendi; id est, non velle; Nolle vero positiue dicitur nolle per actum vo-
luntatis positiue actus volendi contrarium, quasi respuere, vel odire: hoc autem
manifestè consequitur ex præmissis; Nam secundum prius ostensa, Deus nequaquam
aliter & aliter intrinsecè aut temporaliter seu volubilius secundum volumina temporum
E. successiua, sed æternaliter, immutabiliter & stabiliter est quicquid est intrinsecè quo-
uimodo.

Secunda similiter veritas sequitur euidenter. Nam secundum præmissa, in æternitate nulla
est prioritas aut posterioritas duratiua, nec vlla successio hinc in illud.

Tertia vero videtur patere virtute duarum priorum. Si enim est ibi aliquis prioritas,
sicut omnes faciunt, & nulla secundum tempus, nec secundum æternitatem, relinquatur
quod tantum secundum naturam, cum alij prioritatis modi non habeant ibi locum. Pro
hac ramen veritate plenius ostendenda sciendum, quod potentia volutiua in Deo, sicut & in cre-
atura, præcedit naturaliter quodammodo suum actum, sicut causa causatum, gignens genitum,
& modū dicens productum, qui modus prioritatis in diuinis 30. 2. huius plenius est ostensus.
hæc

hec autem potentia volutiva secundum prius ostensa, quarto huius & quinto, etiam completissime preparata siue disposita, quatenus precedit naturaliter liberum actum suum ad extra, quem nunc presentialem & eternalem elicit, posset illum non elicere, quia non est ibi necessitas antecedens, imò æqualiter, contingenter, indifferenter ac libere secundum contradictionem se habet ad producendum illum & non. Hæc autem naturalis seu causalis prioritas apud Deum æternum similis est quodammodo prioritati temporali apud hominem temporalem, quæ prius tempore potuit noluisse quod nunc vult; quare & secundum similitudinem preteritionis, prioritas temporali dicitur, quod prius Deus potuit noluisse, quod nunc vult; ubi tamen non propriè significatur prioritas temporalis, sed solum prioritas naturalis seu causalis, potentia libere secundum contradictionem ad liberum actum suum. Veruntamen apud hominem temporalem præter istam prioritatem temporalem, est & illa prioritas naturalis atque causalis, potentia scilicet volutiva & activa ad actum. Potentia namque volutiva humana, quantum est de se etiam sufficientissimè preparata, quatenus precedit naturaliter liberum actum suum, quem presentialem nunc producit, posset illum non producere, quia non est ibi necessitas antecedens, sed æqualiter, contingenter, indifferenter, ac libere secundum contradictionem se habet ad producendum illum, & non, sicut patet ex quarto huius, & quinto. Verum ut istud clarius elucescat, ponatur secundum præhabita in probatione octavarum veritatis quinti huius, creaturam rationalem Angelum vel hominem fuisse creatam in A instanti præterito cum dispositione sufficientissima ad volendum, & voluisse in illo bene vel male, puta Angelum bene, hominem verò male, nec ultra A fuisse; uterque igitur secundum Corollarium quarti huius, libere secundum contradictionem voluit in A, ille bene, ille male; quare & uterque potuit, & consequenter prius potuit non taliter voluisse: Verbum namque præteriti temporis prius importat, quod rectè nequit intelligi de prioritate temporali, nec alia qualibet successiva, sed tantum de prioritate naturali & causali prædicta. Maxima quoque causa, quare videtur dicendum, quod Deus & homo prius potuit noluisse quod vult, est ut solvetur in eis contingentia & libertas, quæ videntur possibilitatem ad oppositum secundum prioritatem temporalem necessariò importare, Verum non necessariò hanc importare, sed tantum illam prioritatem causalem prædictam, sicut ex septima & octava veritatibus quinti huius, & ex earum defensionibus sexto huius, & specialiter ex dictis Iohannis Scoti positis ibi patet. Potuit ergo Deus similiter prius causaliter noluisse privatiuè quod nunc vult, quare & similiter positiuè. Hunc autem arbitror intellectum Doctorum quorundam dicendum potentias activas in quodam priori ad actus suos posse non producere illos actus, sed contrarias aliquando. Huius autem prioritatis causalis in Deo æterno: ignorantiam puto causam, quare aliqui forsitan opinantur Deum æternum, sicut hominem temporalem, secundum prius & posterius in tempore, aliter & aliter successivè in se posse & agere, affici & disponi. Propter similitudinem namque harum duarum similitudinum, & confusuram maximam hominum temporalium mensurandi potentias & actiones temporales secundum prius & posterius in tempore, nequaquam diiudicant inter illas, sed illam causalem estimant temporalem: Non sic autem non sic secundum Patrum sententiam, sed longe aliter sentiendum. Imaginandum itaque veritatis imaginem imitando, Deum æternum non temporaliter nec instantaneè temporali instanti, sed super-temporaliter & super-instantaneè instanti temporali, in instanti æternitatis unico & simplicissimo, aliquid postenus libere voluisse, & quomodo prius potuit illud volutum noluisse, quia non prioritate in tempore neque in æternitate, sed tantum prioritate causali prædicta: quod ut homines temporales temporaliter cogitantes per instantem temporis esse notissimum, ad instantem æternitatis ignotius utique confluant; iuxta imaginem de creaturis præmissam imaginandum, quod Deus in instanti creationis mundi, quod sit A aliquid inferius libere voluisset, & nunquam postea temporaliter habuisset potentiam libere volutivam, sicut nec propriè temporaliter habuit. Imaginetur enim per impossibile forsitan vel per possibile, ut videtur, quod ipsi A nullum tempus successit, vel per impossibile quod ipsi Deo immediate post A fuisset adempta potentia libere volutiva, & quomodo prius potuit illud volutum noluisse, quia non prioritate temporis nec æternitatis, sed tantum naturæ seu causæ: Nec potest quis ponere durationem aliquam successivam, & longam ante A, sicut ostensum fuerat primo primi: vel forè contra proterum saltem imaginetur Deum non præcessisse A per durationem aliquam paritè successivam. Hoc idem videtur posse ostendi, nulla imaginatione huiusmodi suffragante, sed ipsa sola & solida catholica veritate; Deus enim creavit mundum in A, utique voluit libere mundum esse; quare secundum quod obieciatur in primis, prius potuit noluisse.

A noluisse mundum tunc esse. Sed qua prioritate? Non temporis, non æternitatis, non durationis successivæ, sed tantum naturæ & causæ, sicut superius est ostensum. De potentia autem naturalibus & irrationalibus, licet præcedant naturaliter & causaliter suos actus, aliter sentiendum. Ibi namque non est libertas contradictionis ad agendum & non agendum, sed necessitas antecedens, sicut constat ex prius ostensis secundo huius & quarto. Licet etiam potentia volutiva in Deo ad intra præcedat quomodo causaliter suum actum, quo videlicet vult se esse, vult & amat sua essentialia universa; non tamen potest aut prius causaliter potuit non sic velle, quia per modum naturæ & necessitatis præcedentis, non libertatis contradictionis ita facit, sicut & generat atque spirat: Obiectiones autem contrarias posibles fieri quadragesimum tertium primi solvit.

Quarta veritas satis claret ex tertia & probatione ipsius; secundum siquidem quartæ sententiam, forsitan exponendum illud Psalmi secundi, Filius meus es tu, ego hodie genui te: non enim videtur accipiendum propriè ibi diem, pro die fluxibilis temporis, sed pro die seu instanti æternitatis, ubi nihil prius aut posterius successivè, sicut præmissa isto capitulo & proximo manifestant: quare & Augustinus illud exponendo sic ait; Hodie quia presentiam significat, atque in æternitate nec præteritum quicquam est quasi esse desierit, nec futurum quasi nondum sit, sed præsens tantum, quia quicquid æternum est, semper est, diuinitus accipitur secundum illud dictum; Ego hodie genui te, quo sempiternam generationem virtutis & sapientiæ Dei, qui est unigenitus Filius, fides sincerissima & catholica prædicat. Hodie ergo instantaneam presentiam æternitatis designat, & tamen non dicit hodie gigno te, quod tamen verissimè diceretur, sed, Hodie genui te, ut significet nullam esse prioritatem temporalem seu durationem Patris ad Filium, sicut quidam hæretici fabricarunt, sed tantum quandam prioritatem originis siue causæ, de qua tricesimo secundi plenius tractabatur: secundum quem modum & Angelus nunc primò creatus, cognoscens & volens posset dicere actui suo, Ego nunc in hoc presenti instanti genui te siue produxi.

Pro quinta verò sciendum quod duplex est necessitas, scilicet præcedens, & sequens, sicut secundo huius & post lapsum dicebatur; ideo correspondenter duplex est potentia, possibilitas, seu potestas, scilicet præcedens & sequens. Præcedens est quasi contraria necessitati præcedenti, qua scilicet, posita potentia seu causa activa sufficientissimè preparata, quatenus ipsa præcedit naturaliter & causaliter suum actum, possibile est secundum contradictionem actum produci, & non produci, quia non est ibi necessitas antecedens, sed contingentia ad utramlibet, & libertas contradictionis, sicut in ostensione tertiæ dicebatur. Potentia autem sequens simili modo opponitur necessitati sequenti. Potentia etiam nudè & absolute considerata est potentia activa, quatenus præcedit actum, nec limitatur aut determinatur per aliquid. Potentia verò absoluta seu non repugnantia dici potest, qua possibile dicitur quicquid contradictionem & repugnantiam formaliter non includit in consequentia bona simpliciter & formaliter, de qua primo primi in ostensione primæ suppositionis plenius dicebatur, & correspondenter necessario simpliciter & penitus absolute, quod scilicet non esse, repugnantiam contradictionis formaliter implicat & inuoluit: unde Philosophus 1. Prior. definit contingens oppositum necessario isto modo; dico autem contingere vel contingens, quod non existente necessario, scilicet absolute, posito tamen in esse, nihil erit propter hoc impossibile; quo posito, inquit, in esse, scilicet per illam speciem obligationis, qua positio nominatur, nihil erit, id est, accidet in consequentia formali simpliciter impossibile, scilicet simpliciter & penitus absolute, quod contradictionem formaliter implicat & includat. Ab hac autem potentia absoluta & non repugnantia, puto Deum dici omnipotentem veraciter atque esse. His igitur expositionibus nominum præhabitis, hæc quinta veritas de posterioribus Dei volutis intellecta, per quartam & probationem illius ostenditur manifestè. Quis etenim dubitat ad volutionem Dei ad extra non esse necessitatem præcedentem, sed libertatem contradictionis purissimam, quare & potentia præcedente secundum expositionem potentia præcedentis præmissam, ipsum posse nolle quod sic vult? Quis etiam dixerit Deum omnipotentem, quantum est de ratione suæ potentia nudè & absolute consideratæ, seu etiam de potentia absoluta, aut non repugnantia secundum expositiones priores, non posse nolle, quod sic vult? Unde & Iohannes Scotus super 1. sentent. dist. 40. proposita questione, Vtrum prædestinatus possit damnari, respondendo primò dicit, quod prædestinatio propriè sumpta dicit actum voluntatis diuinæ, scilicet electionem alicuius creature intellectuales seu rationalis ad gratiam & gloriam: Secundo distinguit questionem propositam secundum compositionem & diuisionem; & negato sensu composito, dicit quod

tur de presenti, & pro presenti, ut Deus nunc potest, & pro nunc nolle quod nunc vult, non ita plane significat prioritatem naturalem seu causalem prædictam; quare nec ita admittitur dictum animus audientis, sicut si diceretur, Potuit, Potuisset, seu Posset, sed renuit quodammodo; & resistit, sicut si diceretur de homine, Homo volens nunc quicquam, potest nunc & pro nunc illud nolle, aut Homo nunc albus vel sedens, potest nunc & pro nunc non esse albus vel sedens. Animus etenim accipit rem subiectam cum qualitate seu dispositione quam nunc habet, quam & prima facie indicat necessarii pro nunc esse, sicut & omnis animus quasi pro quodam principio sibi naturaliter indito atque notorio accipit, quod, Omne quod est, quando est, necesse est esse; quare & possibilitatem contrariam tenuit, nec admittit. Item cum quod dicitur, Deus vel Homo potest nunc & pro nunc nolle quod nunc vult, intelligatur de potentia nudè & absolute considerata, quatenus est de ratione potentie, siue de potentia absoluta aut non repugnantia, verum est & veraciter concedendum, sicut potest haberi ex ostensione quintæ veritatis præmissæ: Multum tamen libentius recipit animus tale dictum, cum Posset, quam cum Potest, eo quod significatio huius facilius innoscitur in Posset, quam in Potest. Secundum similem quoque modum potest differentia inter Volui, Voluissim, Volo, Vellem; Feci, Fecissem, Facio, Facerem; & similia fortiter assignari. Posse vero, possibilitas, potentia & potestas videntur significare potentiam præcedentem naturaliter seu causaliter suum actum, potentem libere secundum contradictionem agere illum & non; secundum quam sententiam dicit Philosophus 9. Metaphys. 10. quod Potentia rationales seu cum ratione sunt contrarii: & infra 18. quod potentia secundum rationem sunt contradictionis, quia possibile sic mouere, potest & non sic, sicut quartum huius, & vicissim quantum primi plenius ostendebant: Possunt etiam significare potentiam nudam & absolutam, seu non repugnantia supradictam, secundum sententiam eiusdem Philosophi 1. Prior. in ostensione quintæ superius recitatem. Sic enim dicitur, quod in Deo fuit, est, aut erit, posse, possibilitas, potentia & potestas nolendi quod voluit, vult, aut vult, quod & de creatura similiter dici potest. Hæc autem ideo diffusius paululum tractanda putavi, eo quod horum cognitio intellectum Sacre Scripturæ Doctorum, ac omnium communiter loquentium multum distinguit, elucidat & serenat, & eius ignorantia ipsum multum confundit, obnubilat & obscurat. Hanc autem profunditatem, ac alias præcedentes ille subtilissimus perceptor Robertus Lincolnienſis Episcopus profundissime fodiens, etiam vsque ad fundamentum in eis, inueniens etiam ac ostendens clarissime quomodo Deus prius potuit & non potuit non scuisse aut noluisse quod scit aut scivit, vult aut voluit, & quomodo posset & non posset, potest & non potest non scire & nolle quod scit & vult, postquam de libero arbitrio 7. dixit, quod in Deo est posse ut non sciri, quod scit; & capit. octauo sic arguit contra illud; Quidlibet dum est, necesse est esse, & non est possibile ut non sit tunc quando est, sicut Socratem esse album, si est verum in A instanti, non habet posse ut sit falsum in A. Si itaque quod est verum in A. instanti, non potest esse falsum in eodem A. Aternitas autem cum sit in termino simplicitatis omni instanti simplicior, non potest verum in aternitate esse falsum in eadem aternitate: Atqui Deum scire A. in aternitate verum est, ergo non est possibile ipsum non scire A. Capitulo nono finaliter determinando respondens sic ait; Quemadmodum lux non est tempore, sed natura & causa prior splendore, & si esset lux æterna & sine initio, nihilominus tamen lux gignens splendorem naturaliter & causaliter prior esset splendore genito. Et sic secundum Chrysostomum, Pater etiam non aternitate, non natura est prior filio, sed causa; Ipse enim sic dicit super, In principio erat verbum; Præcedit Pater verbum non natura, sed causa; Præcedit Pater verbum causaliter, præcedit filius omnia, quæ per ipsum facta sunt, naturaliter; sic posse ibi aliquo modo præcedit actum, non aternitate nec fortè natura, cum sint vnum in natura, & vna natura, sed forte præcedit ibi posse actum causæ, & etiam prioritate à qua non conuertitur consequentia: sicut animal præcedit hominem, cum tamen non sint aliud & aliud posse & actus in substantia; sic Pater prior est filio causa, cum tamen Pater & filius vnum sint in substantia. Hæc prioritas causalis insinuat ex consignificatione præteriti per hoc verbum, Potuit. Cum dico, Deus potuit non scuisse A. & cum dicitur, Deus posset non scuisse A. insinuat libertas arbitrii, & potestas rationalis vna ad hoc naturaliter quæ est in actu ad suum oppositum; Potest itaque hæc prædicatio, cum dico Deus potest, redire super ipsam naturam potentiam, & sic verum est, quod potest vtrumque oppositorum; Sic verum est quod dicit Anselmus, Deus potest non velle quod vult; & constat quod potest velle quod vult, & ita potest opposita: & sic enim de vi sermonis propter prioritatem insinuatam per hoc verbum, Potuit,

- A Potuit, redit eiusdem verbi prædicatio; similiter huius verbi, Posset, vel potest hæc prædicatio redire super ipsum consideratum in ratione agentis vnum oppositorum; & sic est impossibile ipsum non velle quod vult, vel non scire quod scit: Est enim in Dei natura posse ad vtrumque, quod causaliter præcedit vtrumque; sed super ipsum agens alterum, cum sit immutabilis, non est posse ad oppositum eius quod in actu est. Sicut enim secundum distinctionem Anselmi libera voluntas hominis, ubi posse præcedit temporaliter actum, potest non velle, & non potest non velle, sed necesse est eam velle; Potest namque non velle antequam velit, quia libera est, & cum iam vult, non potest non velle, sed eam velle necesse est, quoniam impossibile est illi ad ipsum simul & velle & non velle; Sic forte in Deo, ubi non est aliqua temporalis præcessio sed causalis, si respiciatur ipsa Dei natura non in ratione agendi, & comparatur liberæ voluntati hominis nudæ ab actu antequam velit, verum erit dicere, Deus potest non velle quod vult: Si vero respiciatur ipsa diuina natura in ratione agendi, & comparatur liberæ voluntati hominis cum iam actu vult, verum erit dicere, Deum necesse est velle quod vult, & non velle quod non vult: Impossibile est enim cum non velle quod vult, vel velle quod non vult. Quam distinctionem facit in nostro posse & actu prioritas temporalis hanc ibidem facit prioritas causalis & subiecti super quod redit prædicatio diuersa, diuersa consideratione, sed manifestior est distinctio ubi comitatur prioritas temporalis: Per talem quoque distinctionem considerationis subiecti, cum prædicatur Posse de Deo, dicimus Deum posse creare plures mundos, vel infinitos mundos, & tamen ipsum non posse hoc. Si enim respiciatur ipsa Dei natura, in infinitum potens potest quidem hoc de potentia; si vero ipsa eadem respiciatur in agendis ordinatissima, impossibile est eam plures mundos creare, & impossibile est eam mundum vnum non creare, tamen de eius potentia est hoc possibile. Similiter potuit Deus, quantum est de potentia, aliter liberasse hominem quam per filij sui mortem; sed si consideretur omnia agens convenientissime, non potuit aliter hominem liberasse: Vnde Augustinus dicit quod aliter potuit liberasse; Anselmus vero, quod non potuit aliter liberasse, & similiter multi alij Auctores. Et ad iam dictorum euidentiam ponamus liberum arbitrium creaturæ non prius esse quam actu velit aliquid rectè, vel non rectè, sicut forte fuit liberum arbitrium Angeli & primi hominis: Nonne secundum hoc Angelus, cum fuit simul cum primo actu existendi, voluit actu volendi aliquid bene vel male, vtpote Gabriel aliquid bene, Lucifer aliquid male, & in vtriusque libera potestate fuit quod voluit, & vterque potuit *noluisse* oppositum eius quod voluit? Alioquin nec iste laudabilis, nec ille vituperabilis, nec libertatem arbitrii habuissent. Intelligatur etiam eorum status fuisse simplex, scilicet instantaneus vel æternus; Nonne simul cum actu vnius oppositorum habuissent in eodem indiuisibili vterque posse ad actum oppositum, & vera esset talis prædicatio de vtroque, Ille potest velle oppositum eius quod vult vel non velle quod vult, si redeat prædicatio super naturam liberæ voluntatis nudè consideratam sine actu suo? Et quia de vi sermonis sic redit prædicatio cum hoc verbo Potuit, vel Posset, omnis animus statim concipit hanc esse veram, Primus Angelus statim simul cum primo fuit, & hoc voluit, potuit vel posset hoc idem non voluisse; & quia verbum præsens magis de usu sermonis redit super subiectum secundum dispositionem quam actu habet, animus statim magis concipit hanc esse falsam, Potest non velle quod vult, si indiuisibili vult, sicut positum est. Qui & iuxta soluendo argumentum recitatum superius, ita scribit: Pater itaque quod illud quod est, necesse est esse dum est, & tamen non inconueniens, sed alicui est necessarium in eodem indiuisibili esse posse ad oppositum eius quod est, sicut in dicto exemplo de Angelo. & quod non redit prædicatio necessitatis & possibilitatis oppositi super simpliciter idem & eodem modo consideratum. Secundum hunc igitur intellectum puto rationabiliter posse exponi dicta Lombardi in contrarium allegata, sicque ipsum in similibus intelligit Robertus Lincolnienſis de libero arbitrio 7. Est, inquit, in Deo æternum posse, ut sine initio non scierit illud quod scit; vnde Magister in sententijs, Deus potuit nulla creare, & ita nulla creata præsciuisset: habet ergo potentiam ut nunquam creasset, & nunquam sciuisset multa quæ creauit & sciuisset; Ex hoc vique posse quod est ad vtrumque oppositorum, scilicet fuisse, & non fuisse sine initio sequitur rerum contingentia. Hunc etiam intellectum verba ipsius expriment euidenter. Primi namque sententiarum dist. riceſima nona sic ait, Sicut non potest augeri vel minui diuina essentia, ita nec diuina scientia, & tamen conceditur posse scire quod non scit, & posse non scire quod scit, quia posset aliquid esse subiectum eius scientiæ quod non est, & posset non esse subiectum aliquid quod est, sine permutatione ipsius scientiæ. Posse, inquit, & posset; quæ secundum expositiones præmissas significant potentiam contradictione liberam, quatenus præcedit naturaliter seu causaliter liberum actum suum, siue potentiam nudè & absolute

consideratam, quantum scilicet est de ratione potentie; quare & infra eadem distinctione, A
 Si, inquit, dicis Deum non posse scire vel præscire, quod ab æterno non scivit vel præscivit, id
 est, habere potentiam sciendi & præsciendi ab æterno, & modo aliquid, nec tamen illud
 præscitum est, vel futurum est, verum est: & dist. quadragesima. Cum de præscientia vel de
 prædestinatione Dei agitur, possibilitas & impossibilitas ad potentiam Dei refertur, quæ
 Philosophus semper eadem fuit & est, quia prædestinatio, præscientia, potentia vnum in Deo est. Simi-
 li quoque modo videtur loqui Philosophus, per ihermenias vlt. negans necessitatem in fu-
 turis contingentibus, & affirmans quod in eis est possibile esse & non esse, & quod in eis
 contingit esse & non esse. Hæc autem verba significant potentiam quatenus præcedit natu-
 raliter suum actum, vt ex præmissis apparet, imo, vt magis videtur, quatenus præcedit
 temporaliter suum actum, per quam præcessionem potest etiam rationaliter innui præces-
 sio naturalis, vt superius dicebatur. Quod autem de prioritate temporali loquatur, exem-
 plum bene ostendit; Multa, inquit, nobis manifesta sunt sic se habentia, vt quoniam
 hanc vestem possibile est incidere & non inciditur, sed prius exterius; similiter autem &
 non incidere possibile est; non enim esset possibile prius exteri, nisi esset possibile non inci-
 dere. Videtur etiam non inconsonè rextui; quod, cum dicit possibile est hoc esse & non esse, B
 intelligit de potentia absoluta, sicut patuit vicesimo nono huius, seu quantum est de ratio-
 ne potentie nudæ & absolute consideratæ; Vnde & post verba eius vltima recitata imme-
 diatè concludendo subiungit; Quare in alijs futuris, scilicet ab incisione vel non incisione
 vestis, quæcunque secundum potentiam dicuntur huiusmodi, manifestum est, quoniam non
 omnia ex necessitate sunt, ex necessitate videlicet huic potentie repugnante. Hanc eandem
 sententiam innuunt dicta Scoti super 1. sentent. dist. 2. 39. & specialiter quadragesima, in o-
 stensione quintæ huius præscripta. Aliter potest dici, quod Lombardus non loquitur ibi
 definitiue & secundum sententiam propriam, sed potius inquisitiue & secundum senten-
 tiam aliorum. Nam dist. quadragesima, vbi fuerat allegatus, mora questione de prædesti-
 natione, Nunquid Prædestinatus possit damnari, sic ait; In huius questionis solutione mal-
 lem alios audire quam docere: Et infra, Conceditur à quibusdam, quod & modo potest C
 cum Deus non prædestinasse ab æterno: Ita & de præsciis & de præscientia dicunt, quod
 in actionibus vel operationibus Dei & hominum nullatenus concedunt; ex quo enim aliquid
 factum est vel dictum, non concedunt quod possit non esse vel non fuisse. Tertia posset esse
 responsio, quæ mihi non placet: Ipsum videlicet in ista materia planè negare, sicut vide-
 tur Sanctus Thomas super 1. sentent. dist. tricesima octaua questione quinta, vbi respon-
 sionem, quæ videtur illius, reprobat manifestè, sicut quinquagesimo huius plenius re-
 citatur.

Decima veritas, quantum ad vitamque eius partem, plane sequitur ex præmissis. Nam
 quantum ad partem affirmatiuam, ex quinta & sexta, quantum verò ad negatiuam ex septima
 sequitur euidenter. Et si quis obieciat, quod si esset potentia, quæ nullo modo posset exire in
 actum; illa esset penitus otiosa; quare si sit aliqua potentia, quæ aliquo modo non possit exire
 in actum, illa saltem illo modo est otiosa; ergo aliqua est potentia aliquo modo otiosa in Deo.
 Huic autem rationi posset quis instare magis forsan sophistice quàm demonstratiue, similiter
 arguendo; In Deo est potentia ad infinitam diuisionem continuæ in partes æquales, ad infinitam
 creationem quantitatum pedalum finitarum, ad inscribendum vel circumscribendum
 infinitorum angulorum rectilinearum figuram æquilatram & æquiangulam circulo assigna-
 to, ad quantumcunque finitum continuum vel discretum potest creare creandum, quæ tamen
 ad actum educi non potest; Nam contradictionem includeret ita esse: Sed verius potest dici
 quod potentia qua Deus potest pro nunc nolle positiue quod vult nunc, quia est potentia
 rationalis, est eadem contrariorum, & ideo nunc est in actu, non tamen nolendi; sed volen-
 di: Vnde & Robertus Lincolnensis de libero arbitrio 8. contra istam possibilitatem arguit
 isto modo, Si hæc possibilitas est sine actu & cassa, non est deducibilis in actum: Qui in-
 fra 9. respondens, Verum est; inquit, quod possibilitas impossibilis ad actum deduci
 nulla est possibilitas aut cassa est; & tamen possibilitas, qua Deus potest non scire, vel
 potuit non scire quod scit, aliqua est & cassa non est, quia est possibilitas rationalis &
 eadem oppositorum, & virtum oppositorum sit, in actum suum educitur, cum ad verumque
 sit vna & eadem. Veruntamen, vt videtur, istud non plane sedat animum opponentis; In-
 tendit enim opponens, quod omnis potentia actiua nedum possit in aliquem actum exire, ve-
 rum in quemlibet actum respectu cuius dicitur esse potentia, & quando seu pro quando dicitur
 esse potentia. Quare & quod potentia volutiua Dei vel hominis, quæ dicitur potentia nunc
 & pro nunc ad actum quem non habet nunc, possit pro nunc in illum, ideo propinquius acce-
 dendo

Lincolni-
ensis.

A dendo videtur dicendum, quod potentia respectu alicuius actus, quando & quomodo est re-
 spectu illius, potest in illum exire, modo autem quo non est illius, nequaquam: potentia au-
 tem volutiua in Deo & in homine non est pro nunc potentia ad actum oppositum illius quem
 nunc habet, nisi possibilitate præcedente, & quantum est de ratione potentie nudæ & abso-
 lutè consideratæ, seu de potentia absoluta aut non repugnante, & sic potest, siue, vt accep-
 tius animo dicatur, posset pro nunc in illum, sicut ex sexta veritate & quinta & earum osten-
 sione apparet, possibilitate verò sequente & determinata, actuata, seu ordinata per actum
 quem nunc habet, nequaquam; imò sic necesse est potentiam illam pro nunc habere hunc
 actum, contrarioque carere. Adhuc forsitan opponendo queritur, Nunquid potentia hu-
 iusmodi volutiua sit ante actum, vel cum actu. Hæc enim diuisio est per opposita, sicut Phi-
 losophi & omnes communiter attestantur. Non ante actum, quia in hoc instanti non est nec
 esse potest ante & post; nec cum actu, quia actus non est. Hic autem potest, vt superius,
 responderi, quod illa potentia est cum actu, cum actu scilicet quem nunc habet: sed si lo-
 quatur de actu, respectu cuius dicitur potentia quem non habet, potest dici quod non est ante
 illum temporaliter nec cum illo, quia actus ille non est, sicut potentia volutiua hominis res-
 pectu A. actus, quem potest cras habere, sed non habebit: quare & illa diuisio memorata in-
 telligenda videtur nequaquam de actibus possibilibus tantum, sed solum de actibus realiter
 præsentibus vel futuris: vel potest dici quod est ibi quædam prioritas non actualis, sed habitu-
 alis, non temporalis, sed naturalis seu causalis. quæ illa potentia posset præcedenter producere
 illum actum, & talis prioritas & posterioritas irrepugnanter est simul simulata temporalis
 instantis.

Vndecima veritas sequitur ex quinta, sexta atque octaua. Si namque Deus aut creatura
 vult aut scit aliquid nunc, & nunc & pro nunc potest illud non velle, nec scire, & hoc non
 potest per mutationem inter terminos oppositos, de tali scilicet in non tale, quia non per
 mutationem in volente aut sciente, nec in voluto aut scito, nec in aliquo tertio; non per
 mutationem in volente aut sciente, sicut de Deo omnes concedunt, quod & quantum & vice-
 simum tertium docent. Rursum nec hoc est possibile fieri in Creatore, neque in crea-
 tura, per mutationem in ipso vel in ipsa præterita vel futura, sicut nullus ignorat, neque in
 præsentis instanti: illa enim necessariò esset inter terminos oppositos, de tali scilicet in non
 tale, seu de non tali in tale, sicut est necessariò omnis mutatio successiua vel subita. Nulla
 autem talis mutatio potest fieri in hoc præsentis instanti; nam contradictionem euidenter
 includit, quod de volente A. in B. præsentis instanti, fiat in B. non volens A. in B.; includit
 enim quod idem in eodem B. præsentis instanti velit idem A. & non velit. Nec hoc est
 possibile, fieri permutationem in voluto vel in scito, quia non in voluto aut scito futuro,
 quod pro nunc potest non esse futurum, de quo maximè videretur: nam contradictionem
 formaliter implicat, quod aliquid mutetur de non futuro in futurum, vel de futuro in non
 futurum, nisi per positionem eius in esse, sicut decimum octauum huius ostendit. Nec
 hoc potest fieri per mutationem in voluto aut scito præsentis, hoc enim contradictionem
 includit, sicut superius in simili est ostensum; nec in voluto aut scito præterito, sicut
 nullus ignorat, quod & potest ostendi, sicut ostendebatur superius de futuro: Nec
 etiam hoc est possibile fieri per mutationem in aliquo tertio, sicut quilibet animus con-
 cipit, cum illud impertinens videatur. Item iste homo, qui in A. præsentis instanti est
 Londini albus & sedens, potest hac possibilitate in A. non esse Londini albus, nec se-
 dens, imò & in A. esse Romæ niger & stans, sicut ostensio quinta monstrat, & non
 per mutationem aliquam, sicut nullus ignorat. Itam sententiam planè restat Iohan-
 nes Scotus, sicut in ostensione quintæ veritatis apparet: Quam & tenet concorditer
 Henricus de Gandauo 5. de quodlib. questione quarta, opponens & respondens hoc
 modo; Quod Deus vult, non potest non velle, quia aliter sua voluntas esset mutabilis.

Dicendum quod illa propositio; scilicet quod Deus vult non potest non velle, potest esse
 de re, & de dicto, diuisa vel composita; si sit de dicto & composita, sic est vera; si de
 re & diuisa, sic est sensus, quod Deus vult, &c. id est, Deus non habet potestatem de
 non volendo quod vult, quæ de virtute locutionis duplicem potest habere causam veri-
 tatis; quarum vna est, Deus non habet potestatem qua aliàs nolit quod modo vult, quod
 verum est, quia talis potestas poneret in Deo possibilitatem in succedendo, circa Dei vo-
 luntatem, actum nolendi post actum volendi: sic enim esset mutabilis, vt procedit ob-
 iectio. Sed secundum istum sensum ista est falsa in sensu diuiso, Sedentem non sedere
 non est possibile, quia homo sedens nunc, postea potest actum non sedere: alia autem
 causa veritatis est, Deus non habet in se potentiam qua posset ipsi inesse voluntas eius
 quod

Henricus.

quod vult, quod falsum est, quia potestas in voluntate Dei circa esse actuale creaturarum; ut dictum est, nulla est necessitate determinata, imò quantum est de se, est ad utrumlibet de volendo illud, & non volendo, nihil connotando de possibilitate vel non possibilitate succedendi, circa voluntatem Dei, actum nolendi post actum volendi, sed præcisam dicit possibilitatem ad utrumque, quantum est de natura diuinæ voluntatis; & in isto sensu, illa similiter est falsitas in sensu diuilo, Non sedentem non est possibile non sedere; nec ponit talis potentia aliquam mutabilitatem. Sicut enim ad actualem mutationem duo requiruntur, scilicet potentia simpliciter ad contrarium eius quod nunc incit, & actualis successio vnius eorum post alterum; sic ad mutabilitatem duo requiruntur, scilicet potentia dicta, & potentia ad actualem successionem, ut scilicet ea potentia, qua aliquid est ad utrumlibet, sit potentia ad successionem vnius post alterum; quod circa voluntatem Dei nullo modo potest contingere, quare neque mutabilitas, licet in aliquo sensu possit non velle quod vult, & ideo illud nullo modo de necessitate vel it. Vnde de eo quod B semper vult ab æterno & vult, & vult, simul ab æterno habuit, & habet, & habebit potestatem de non volendo, & potuit ab æterno non voluisse vel noluisse ab æterno, & potest nunc non velle, & poterit in æternum non velle, vel non velle in æternum, & hoc absque omni sui mutabilitate.

Pro duodecima veritate sciendum quod potentia actuabilis dici potest non illa penitus abso-
luta, & non repugnans supradicta, sed illa, quæ ad communem modum intelligendi & loquendi dicitur posse exire in actum, quæ dicitur de sedente, quod potest stare, de existente Londini, quod potest esse Romæ, & similia. Hæc autem duodecima taliter intellecta extrinsecus secundo huius cognoscitur evidenter.

Tertia decima veritas ex prius ostensis isto capitulo consequitur manifestè. Ostensum est enim superius, quod omnis actio Dei intrinseca mensuratur æternitate, in qua nihil prius est posterius, nec aliqua mutabilitas est omnino, & quod omnis actio eius intrinseca est immutabilis intrinsece omniquaque, & quod nulla eius actio aliter & aliter intrinsece, puta libere & non libere secundum prius & posterius sese habet; quare nec aliqua eius volutio prius, puta ante præsentiam seu præteritionem rei est magis libera quam post, facta scilicet re præsentia in præteritum delapsa, nec minus libera post quam ante, nec minus libera ante, & magis post propter eandem rationem, quod & nullus ignorat; quare semper æqualiter libera, immutabiliter, intrinsece perseverat. Item licet in volitione diuina sit necessitas sequens, est tamen in ea contingentia, & libertas contradictionis à necessitate præcedente, sicut quarto huius & quinto erat ostensum, quæ semper manet æqualis re voluta, primò futurâ, deinde præsentia, & tandem præterita: nam cognitio incompleta seu simplex rei in Deo & eius potentia volutiva, & omnia causaliter præuia actui voluntatis æternaliter permanent æquè potentia, æquè causantia, æquè agentia illum actum. Hoc etiam rationes tricesimi huius ostendunt, & alii etenim Deus æternus intrinsece mutaretur, imò & insanabiliter vulneraretur, incurabiliter mutaretur, ac irremediabiliter maceretur, sicut rationes & auctoritates eiusdem tricesimi manifestant. Quare & bene dicit Philosophus, quod voluntas diuina seu Deus volens est lex immobilis cuncta mouens, & nobis æquè declinans, æquè igitur libera semper manet: Quare & subiungit, Nullam recipiens corruptionem, directionem, aut transpositionem, sicut idem tricesimum plenius allegauit; Cui & concordat Aui-cenna ibi similiter allegatus. Porro quis libertatis diuinæ furetor aut rapiat vel minimam portionem? Quis insuper præsumet efficere nouiter Deum suum non summè, sed remissè liberum; non summè, sed remissè perfectum; non summè, sed remissè potentem, quare non omnipotentem? Quis, inquam, sic præsumet omnem rationem infatuare, omnem fidem fallare, & omnia symbola irritare? Aliis etiam res posterior voluta diuinam minueret libertatem, & ipsam nouellâ subijceret seruicium; quare & illa E libertas posset totaliter adimi & auferri, quæ omnia nulli est dubium esse falsa, sicut ex eodem tricesimo plenius potest sciri. Item libertas diuina non est magis ancilla vel serua, quam libertas humana; sed ipsa est æqualis respectu futuri, præsentis, atque præteriti.

Quarta decima veritas, decimæ tertiæ sorori simillima, per ipsam & ostensionem ipsius cognosci poterit manifestè. Sicut enim in voluntate seu volitione humana est æqualis necessitas respectu voluti futuri, præsentis, vel præteriti, sic & in diuina, quoniam nullo modo augeatur extrinsece ab extra, ex præsentia scilicet seu præteritione rei, nec ab intra, cum Deus æternus sit immutabilis intrinsece omniquaque. Denique non est

ibi

A ibi necessitas nisi sequens ex firmitate & stabilitate actus voluntatis diuinæ, sicut ex quinquagesimo huius patet; sed actus ille semper intrinsece permanet æqualiter stabilis, æquè firmus, sicut potentia volutiva, & cetera intrinseca ipsi Deo. Hæc etiam per huius trigessimam ostenditur manifestè: Porro causam erroris contrarij puto esse ignorantiam æternitatis, & imaginationem, qua fortan aliqui homines temporales imaginantur & æstimant volutionem & cognitionem Dei intrinsecam secundum volumina temporum, & rerum temporalium intrinsece variari, sicut actiones & res alias temporales. Opinantur enim res esse quandoque futuras, quandoque præteritas intrinsece apud Deum, quare & quod alias & alias sint aliter & aliter apud eum, quod tamen æternitatis indiuisibilissimæ, immutabilissimæ, stabilitatque instanti repugnat, sicut patet ex isto, & quinquagesimo primo huius. Igitur iuxta præmissa de æternitate istis capitulis, ut de instanti temporis notiori ad instanti æternitatis ignotius ascendamus, videtur imaginandum verisimiliter isto modo, quasi Deus in instanti creationis mundi in quo supponamus nos esse, quod nulla successio præcedebat, nec aliqua sequeretur existens in centro lineæ circularis, ab oriente per meridiem & occidentem ad orientem reflexa per suam efficacissimam voluntatem excentem quodammodo per singulas semidiametros ad singula puncta circumferentiarum, omnia secundum veritatem præsentia, præterita, & futura secundum prius & posterius in tempore nunc simul crearet secundum prius & posterius in linea correspondenter priori & posteriori in tempore, initium lineæ in oriente ponendo; Sicut igitur, si sic esset, res istæ crearetur secundum prius & posterius in linea haberent similem ordinem inter se & apud Deum nequaquam, sed omnes ad eum, ac ipsæ ad omnes æqualiter se haberent: Sic & modo res istæ temporales secundum prius & posterius in tempore similem ordinem sortiuntur ad inuicem comparatæ; apud Deum verò in simplicissimo, & vnicissimo instanti æternitatis nequaquam, sed ibi omnia temporaliter præterita, præsentia, & futura, nedum præsentia, verum æquè præsentia semper manent; Nihil ibi oritur, nihil moritur, nihil ibi fururum, nihil præteritum, sed instantissimè tantum præsens, sicut istud capitulum & proximum manifestant. Vnde & Hermes de Mundo & Cælo 2. sic ait, Sicut ad

B centrum circuli, sic ad æternitatem consistit mundus temporarius. Quare & si esset realiter, sicut imaginatio ista supponit, sicut voluntas diuina esset contingens & libera, imò æquè contingens & æquè libera libertate contradictionis & à necessitate præcedente, & necessaria, ac æquè necessaria necessitate sequente respectu voluti cuiuscunque prioris vel posterioris ita realiter ad inuicem, sed apud Deum nequaquam: sic est & modo respectu voluti cuiuscunque prioris vel posterioris temporaliter ad inuicem; apud Deum autem in instanti æternitatis præsentis & æquè præsentis. Quomodo autem res omnes dicantur præsentis æternaliter apud Deum, & esse in eo, viuereque in eo, licet decimum quartum huius exponat, adhuc propter tardiusculos fortitan planius exponendum: Hoc siquidem reputo dici causaliter secundum illam tropi figuram vigesimo sexto secundi expositam, quæ effectus dicitur dominatur quandoque nomine causæ suæ, secundum quam & Philopop 4. Phys. 23. dicit, quod aliquid dicitur esse in aliquo, sicut causam in causa, puta quæ subditior in Rege, & omni-
no morum in primo motu, quod & secundum eum ibidem est verum de causis causæ formalis similiter & finalis; & quæ secundum eundem 12. Metaphys. & Auert. ibi comment. 6. Deus se habet in hoc triplici genere causæ ad res omnes, possunt res omnes dici esse in Deo tanquam in causa efficiente, quia omnia facit & creat, tanquam in causa formali, quia omnia format & in esse conseruat; & tanquam in causa finali, quia omnia disponit, perficit & consummat. Quapropter & Hermes de verbo æterno 38. Omnia, inquit, ab ipso, & in ipso, & per ipsum: quod &, ut puto, sensu Apostolus ad Rom. 11. quando dixit, Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Vnde & Hester 13. Domine in diuine tue cuncta sunt posita. Dicuntur igitur res omnes esse præsentis æternaliter apud Deum, quia causæ rerum, scilicet cognitio & volutio Dei sunt præsentis æternaliter apud eum. Secundum hanc etiam figuram dicit Apostolus ad Hebr. 7. quod Levi erat in lumbis patris sui, scilicet Abraham, quando obuiam ei Melchisedech, qui tamen ipsum generatione tertia sequebatur. Istam autem sententiam videtur sentire Moyses, imò Dominus per Moysen, Deut. 32. cum dicit; Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? Dicitur Propheta, imò Dominus per Prophetam, Pulchritudo agri mecum est; Psalmus 49. Super quod Augustinus, Pulchritudo agri, veritas omnium gignentium in terra mecum est. Quomodo cum illo: cum illo erant omnia futura, & cum illo sunt omnia futura, & non ei derahuntur omnia præterita, cum illo sunt omnia cognitione quadam ineffabilis sapientiæ Dei in verbo constituta: Melius autem secundum istam figuram dicuntur res non fuisse, nec fore, sed esse præsentis causaliter secundum volutionem & cognitionem diuinam æternaliter apud Deum, quia istis causis

Bbbb 3

nihil

tate illa ad actum, quasi iam sit positus à voluntate; sed illa imaginatio falsa est: Illud enim nunc æternitatis, in quo est iste actus, semper præsens est, & ita intelligendum est de voluntate diuina siue voluntate eius vt est eius obiecti, sicut si per impossibile nunc inciperet Deus habere velle in isto nunc, & ita libere posset Deus in nunc æternitatis velle quod vult, sicut si ad nihil esset voluntas sua determinata; Tunc dico ad formam argumenti, quod prædestinatio huius non transit in præteritum: Licet enim ipsa coexistit præteritis quæ transierunt, non tamen ipsa præterijt, sed alia præterierunt, quæ coexistit tibi. Vnde sicut dictum fuit dist. 9^a. Verba diuersorum temporum dicta de Deo, prout verissimè competunt sibi, non significant partes temporis mensurantis illum actum, sed consignant nunc æternitatis, quasi mensurans istum actum in quantitate coexistens illis pluribus partibus temporis, & ideo idem est Deum prædestinare, prædestinasse, & prædestinaturum esse, & ita contingens vnam sicut aliud, quia nihil est ibi nisi nunc æternitatis mensurans illum actum, quod nec est præsens, nec præteritum, nec futurum, sed coexistens omnibus istis. Quem etiam Sanctus Thomas super 1. scilicet dist. 38^a. questione 5^a. planissimè sequitur & allegat, Deus, inquit, ab æterno ipsum esse esse intrinsecum; quod qualiter sit euidenter docet Boetius in libro de Consolatione. Omnis enim cognitio est secundum modum cognoscentis vt dictum est; Cum igitur Deus sit ab æterno, oportet quod cognitio eius æternitatis habeat modum, qui est totum esse simul sine successione; Vnde sicut quauis tempus sit successuum, tamen æternitas est præsens omnibus temporibus, vna & eadem in diuisibilis vt nunc stans, ita cognitio sua intuetur omnia temporalia, quauis sint succedentia, vt præsentia tibi, nec aliquid eorum est futurum respectu ipsius, sed vnum respectu alterius. Et infra super dist. 40^a. Illud quod mensuratur æternitate, est simul cum omni tempore, ita tamen quod nullo illorum mensuratur; & ideo actus diuine præsentie non potest poni in esse nunc, vt quasi mensuratur per præiens tempus, vt ordinem præsentis temporis ad futurum ad suum scitum habeat, sed ad omne tempus & omne scitum habeat ordinem præsentis ad præsens, vt eum dicitur, Deus præscit hoc, non intelligitur quod hoc sit futurum respectu diuine scientiæ, sed respectu huius temporis in quo refertur; & ideo oportet huiusmodi verba & participia, dicta de Deo, à determinatione temporis absolvere, vt consignent nunc æternitatis & non temporis; alias inuitabiliter sequeretur error. Quod primi contra Gentiles 66. declarat per exemplum concordans imaginationi præmissæ, Cuiuslibet, inquit, tempori vel instanti temporis præsentia adest æternitas, cuius exemplum vtrunque in circulo est videre. Punctum enim in circumferentia signatum, est in diuisibile sit, non tamen cuiuslibet puncto alij secundum situm coexistit simul; Ordo enim situs continuitatem circumferentia facit; Centrum verò, quod est extra circumferentiam, ad quodlibet punctum in circumferentia signatum directe oppositionem habet: Quicquid igitur in quacunque parte temporis est, coexistit æterno quasi præsens eidem, est respectu alterius partis temporis sit præteritum vel futurum, æterno autem non potest aliquid præsentia coexistere nisi toti, quia successione durationem non habet; quicquid igitur per totum discursum temporis agitur, diuinus intellectus in tota sua æternitate intuetur quasi præsens. Qui & infra 67. ita scribit, Cum dicimus Deus scit, aut scit hoc futurum, medium quoddam actuari inter diuinam scientiam & rem scitam, scilicet tempus, in quo est locutio, respectu cuius id quod à Deo scitum dicitur, est futurum, non respectu diuine scientiæ est futurum, quæ in momento æternitatis existens ad omnia præsentia se habet, respectu cuius si tempus locutionis de medio subtrahatur, non est dicere, hoc esse cognitum quasi non existens, vt locum habeat quæstio qua queritur, An possit non esse, sed sic cognitum diceretur à Deo vt iam in sua essentia visum, quod posito, non remanet prædictæ quæstioni locus, quia quod iam est, non potest, quantum ad illud instans, non esse: Deceptio igitur accidit ex hoc, quod tempus, in quo loquimur, coexistit æternitati, vel etiam tempus præteritum, quod designatur, cum dicitur, Deus scit; Vnde habitudo temporis præteriti vel præsentis ad futurum æternitati attribuitur, quod omnino ei non competit, & ex hoc accidit secundum accidens falli. Quem insuper Robertus Lincolnienfis securus, de libero arbitrio 3. ita scribit, Dum sedeo, necesse est me sedere, & postquam sedi, necesse est me sedisse; sed quam comparationem habent hæc dicta, me sedere, & me sedisse ad meam sessionem dum sedeo & postquam sedi, eandem comparationem habet scientia Dei ad meam sessionem futuram, antequam sedeam: Ipse enim scit futura tanquam præsentia, nec aliter scit ea cum sint futura, & cum sint præsentia vel præterita; ergo omni simili modo, quo necesse est Deum scire res cum sint, vel præterita sint, necesse est eum scire easdem antequam sint; sed cum res sunt, vel præterita sunt, habet eius scientia necessitatem consequentem; ergo & eandem habet antequam res eueniant. Et infra 5. Deus scit

A Scit omnia vnico indiuisibili simplici que conspectu æternaliter, semper, similiter, immutabiliter. Patet enim ex iam dictis, quod quam comparationem habent hæc dicta, me sedere & me sedisse ad meam sessionem dum sedeo & postquam sedi, eandem comparationem habet scientia Dei ad meam sessionem cras futuram antequam sedeam: Ipse enim scit futura tanquam præsentia, nec aliter scit ea cum sint futura, & cum sint præsentia vel præterita; ergo omni illo modo, quo necesse est Deum scire res cum sint, vel cum præterita sunt, necesse est eum scire easdem antequam sint; sed cum res sunt, vel præterita sunt, habet eius scientia necessitatem consequentem; ergo & eandem necessitatem habet antequam res eueniant. Hanc etiam præsentaneam semper instantiam æternitatis prædictam in Deo, omnimodamque stabilitatem ac immutabilitatem in eo, secundum quemlibet modum suum intrinsecum, ipsemet Deus innuit & testatur, Ego, inquit, sum qui sum, sic dices filijs Israel, Qui est, misit me ad vos, Exod. 3. qui & Iohan. 8. Antequam, inquit, Abraham fieret, ego sum; & concordanter Propheta, Priusquam montes fierent, aut formaretur terra & orbis, à seculo & vsque in seculum tu es Deus, Psalmo 89. & intra 92. A seculo tu es; & inferius 101. Sicut oportuit mutabis eos & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Et Apostolus 1. ad Timotheum 6. Solus habet immortalitatem. Huiusmodi siquidem Auctoritatum humiliter intellectum euidenter testantur expositiones authenticæ, primo & quinto primi præmissæ, quibus & paucas alias hic adiungam. Beatus igitur Augustinus super illud Psalmi 89. præmissum, scit; Optime autem non ait, A seculo tu fuisti, aut vsque in seculum tu eris, sed præsentis significantis verbum potuit, insinuans Dei substantiam omni modo incommutabilem; vbi non est fuit, nec erit, sed tantum est; vnde dictum est, Ego sum qui sum, &, Qui est, misit me ad vos; &, Mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Ecce quæ æternitas facta est nobis refugium, vt in ea mansuri, ad eam de hac temporis mutabilitate fugiamus; Qui & super illud Psalmi 101. adductum, Speremus, inquit, venturos nos ad hos annos stantes in quibus non circuit Solis peragatur dies, sed manet quod est sicut est, quia hoc solum verè est. Et supra eodem super illud, In generatione & generationem, seu, sicut habet Augustinus, in generatione generationum anni tui, Non aliud, inquit, anni Dei, & aliud ipse; sed anni Dei æternitas Dei est, æternitas Dei ipsa eius substantia est, quæ nihil habet mutabile, vbi nihil est præteritum quasi iam non sit, nihil est futurum quasi nondum sit: non est ibi nisi est, non est ibi fuit, & erit; quia & quod fuit iam non est, & quod erit nondum est, sed quicquid ibi est non nisi est. Merito sic misit Deus famulum suum Moysen, qui scit nomen mittentis se, & ille indicans se immortalem mortali, æternum temporali, Ego, inquit, sum qui sum. Qui & 5. super Genesim ad litteram 16. Illa æterna incommutabilisque natura, quæ Deus est, habet in se vt sit, sicut Moysi dictum est, Ego sum qui sum, longe aliter quam sunt ista quæ facta sunt; quando illud verè ac primitus est, quod eodem modo semper est, nec solum non commutatur, sed commutari omnino non potest. Cui & concordanter Gregorius 18. Moral. super illud Iob 28. Nec commemorabuntur in comparatione eius, Propheta, inquit, eius incommutabilitatem essentia contemplatur, ait, Omnia sicut vestimentum veterascunt, & sicut oportuit mutabis eos & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient: Hinc ad Moysen dicitur, Ego sum qui sum, & dices filijs Israel, Qui est misit me ad vos, solus quippe veraciter est, qui solus incommutabiliter permanset. Nam omne quod modò sic est, modò aliter est, iuxta non esse est: permanere enim in statu suo non potest, atque aliquo modo ad non esse itur, dum ab eo quod fuerat semper ad aliud per momenta temporum ducitur.

Quinta decima patenter cognoscitur per quintam & sextam & ostensiones earum, quæ & per decimam tertiam concluditur manifestè. Si namque secundum decimam tertiam voluitas diuina sit & quæ libera & contingens intrinsecè respectu præsentium & præteritorum; sicut respectu futurorum, & futura posset & potest possibilitate de qua decima quinta loquitur, nunc & se. per in futurum non velle & nunquam in præterito voluisse: alias enim per decimum primi omnia futura necessarîo simpliciter euenirent, quod duodecimum huius damnari posset & potest similiter præsentia & præterita vniuersa: Hæc etiam per decimam quartam demonstratur; si namque, vt decima quarta asserit, voluntas diuina sit æquè necessaria respectu futurorum, sicut respectu præsentium & præteritorum, & futura posset & potest (possibilitate huius decimæ quintæ) nunc & semper in futurum non velle, & nunquam in præterito voluisse; posset & potest similiter præsentia & præterita vniuersa. Hanc etiam arcellatur diuini Gandauensis in ostensione vnde decimæ veritatis, superius recitatum.

Sexta decima inferitur ex septima manifestè, quæ & decima tertia ac decima quarta & ostensiones

Lincolniensis

simili

Exodus.

Iohannes.

Propheta.

Apostolus.

huius

Gregorius.

Thomæ.

Thomæ.

Thomæ.

Lincolniensis.

Lincolniensis.

ostensiones earum ostendunt, hoc adiuncto, quod Deus non potest tali potentia non velle presentia, neque non voluisse preterita; quia necesse est necessitate opposita, id est, sequente Deum velle presentia, & preterita voluisse, sicut ex isto capitulo & quinquagesimo huius patet.

Septima decima quantum ad veramque partem affirmativam & negativam correspondenter cognoscitur per decimam quintam & decimam sextam loco à simili adiuvante.

Decima octava, quantum ad duas partes primas ex 15. & 16. quantum ad duas residuas ex duabus partibus decime septime correspondenter inferitur, cum nihil faciat vel non faciat, nisi quod vult aut non vult, testantibus novo & decimo primi libri. Per hanc autem, ut spero, possunt solvi obiecta de possibilitate Dei non faciendo quæ facit, facit, aut fecit, aliterque & alia faciendo: Per hanc etiam potest vitari error Abelardi, & articulus Parisiensis damnatus, pro quorum intelligentia pleniori parum alius ordiendum. Porro Patrum scripturas diligentius intuendo, evidenter apparet, quod triplex fuit necessitas erroneè posita circa Deum, & circa actiones Dei ad extra, quæ omnes ad necessitatem naturæ pariter reducuntur. Quidam namque dixerunt quod quicquid Deus agit ad extra, agit ex necessitate sue essentia, sicut agentia irrationalia, ut lux splendorem & ignis calorem. Alij posuerunt quod quicquid Deus agit ad extra, agit ex necessitate sue scientiæ, eo quod per suam scientiam comprehendit ordinem meliorem possibilem in rebus, cui necessitas se conformat secundum suam scientiam operando. Tertij crediderunt, quod quicquid Deus agit ad extra, agit ex necessitate sue voluntatis, quæ per suam scientiam comprehendit ordinem meliorem possibilem in rebus uniuersis, & voluntas perfectissima & optima simili scientiæ necessitas se conformat secundum eius dictamen interius, exterius operando. Hos autem tres errores de illa necessitate recitat Henricus de Gandavo 5. de quodlibet. questione quarta, quos & Auicenna imponit. Similes quoque errores imponit Sanctus Thomas quibusdam Philosophis & etiam Theologis, puta Petro Abelardo, in questionibus de potentia Dei, questione 5. querente, Vtrum Deus possit tacere quæ non facit, & dimittere quæ facit, ubi respondendo sic ait: Dicendum quod hic error, scilicet ponere Deum non posse facere nisi quæ facit, duorum fuit: Primò, quorundam Philosophorum dicentium Deum agere ex necessitate naturæ; quod si esset, cum natura sit determinata ad vnum, diuina potentia ad alia agenda se extendere non posset quàm ad ea quæ facit. Secundò fuit quorundam Theologorum considerantium ordinem diuinæ iustitiæ & sapientiæ, secundum quem fiunt à Deo res, quem Deum præterire non posse dicebant, & ideo incidebant in hoc, ut dicerent, Deum non posse facere nisi quæ facit: & imponitur hic error Magistro Petro Abelardo. Patet igitur quod iste Petrus intelligit ea solummodò Deum posse facere vel dimittere quæ facit, quantum est de ratione sue potentia naturalis, & de sua potentia nudè & absolute accepta, ita quod illa non se possit extendere ad alia facienda, seu alia dimittenda, quia eius potentia voluntaria non se possit extendere in aliud villo modo; quare & quod facit & dimittit quæcunque necessitate naturæ & simpliciter absoluta, quod & alia verba sua indicant manifestè. Recitat enim Bernardus, ubi fuerat allegatus, dicta eius similia in hæc verba: Hac ratione, qua conuincitur quod Deus Pater tam bonum genuit Filium quantum potuit, cum videlicet aliter reus esset inuidiæ, clarum est & omnia quæ facit, quantum potest egregia facere, nec vllum commodum quod conferre possit, subtrahere velle. Et post pauca, In tantum in omnibus quæ Deus facit quod bonum est attendit, ut ipso boni pretio potius quàm voluntatis sui libito ad singula facienda inclinari dicatur. Item, ex his itaque tam de ratione quàm de scripto collatis constat, id solum Deum facere posse quod aliter quando facit. Et post pauca; Qui si mala, quæ fiunt, disturbare posset, nec id etiam nisi opportune faceret, qui nihil importune facere potest, profectò non video quomodo peccatis consentiens non esset: Quis enim consentire malo dicendus est, nisi is, per quem illud opportune disturbari posset. Item, Predictis itaque rationibus si vel obiectorum solutionibus, liquere omnibus reor, ea solummodò Deum posse facere vel dimittere, vel eo modo tantum, vti eo tempore quo facit, non alio. Et infra cap. 7. errorum eiusdem recitat eum dicentem, In primis videndum est, quid sit consentire malo, & quid non; ille equidem consentire malo dicitur, qui cum debeat illud prohibere & possit, non prohibet; si autem debeat & non possit, & e contra, si possit & non debeat, non esse reus; si verò nec debet nec potest, multo minus reus censendus est; & ideo Deus à consensu malorum alienus est, qui nec debet nec potest mala impedire; ideo non debet, quia cum res per benignitatem illius eueniant, quomodo melius possunt, nullo modo contra hoc velle debet; ideo autem non potest, quia bonitas illius, electo minori bono illi quod maius est, impedimentum minimè parare potest. Voluit igitur dicere, quod Deus nullo modo haberet potentiam alia vel aliter faciendi, nec dimittendi quæ facit, sicut tam

argumenta

A argumenta eius quàm verba, maxime secundum nonam veritatem exposita manifestant. Vult autem dicere Abelardus, quod sicut Deus necessario absolute vult finem vltimum, suam scilicet propriam bonitatem; sic & necessario absolute vult ea quæ sunt ad finem, omnes scilicet creaturas; itaque quod omnia ista eadem numero, omnibus suis modis ex necessario ordine bonitatis emanant ab illo; quare & quod nullum istorum posset villo modo dimitti, nec aliquid aliud fieri quouis modo, eo quod tunc turbaretur ordo necessarius bonitatis, nec diuina bonitas manifestare se posset. Quis ergo arguet me de isto errore? Dico enim quod Deus, quantum est de ratione suæ potentia voluntaria, contingentissime & liberrimè secundum contradictionem potest non velle quod vult, & velle quod non vult, correspondenter non facere & facere, sicut testatur decima quinta veritas; & sequentes; qui tamen irrepugnant quodam necessitate sequente actum voluntatis diuinæ possum iam in esse, immutabilemque omnino necessario vult & facit quæ vult & quæ facit, sicut Angelus vel homo, et si contingit & liberrimè, etiam ex se solummodo sicut Deus, quid vellent, hac necessitate sequente necessario illud vellent. Quare & Sanctus Thomas ubi prius, recitato errore Philosophorum & Abelardi, & primo re Jarguto, subiungit, Nunc autem restat inuestigare de secunda positione; Circa quod sciendum est quod dupliciter dicitur Aliquem non posse aliquid; Vno modo absolute, quando scilicet aliqua principiorum, quæ sunt necessaria actioni, ad actionem illam se non extendunt, ut si pes sit contractus, homo non potest ambulare; Alio modo, ex suppositione; Possumus enim opposito alicuius actionis, illa actio fieri non potest; Non enim possumus ambulare dum sedeo; Cum autem Deus sit agens per voluntatem & intellectum, sicut probatum est, oportet in ipso tria actionis principia considerare, scilicet primò intellectum, secundo voluntatem, tertio potentiam naturæ. Intellectus igitur voluntatem dirigit, voluntas vero potentia imperat, quæ exequitur; sed intellectus non mouet nisi in quantum preponit voluntati suam appetibile, unde totum mouere intellectus est in voluntate. Dupliciter igitur dicitur Deum absolute non posse aliquid; Vno modo, quando potentia Dei non se extendit in illud, sicut dicimus, quod Deus non potest facere ut affirmatio & negatio sint simul vera, ut ex supradictis patet: Sic autem non potest dici, quod Deus non potest facere nisi quæ facit: Constat enim quod potentia Dei ad multa alia potest se extendere: Alio modo, quando voluntas Dei ad illud se extendere non potest; oportet enim quod quælibet voluntas habeat aliquem finem quem naturaliter velit, & cuius contrarium velle non possit, sicut homo naturaliter & de necessitate vult beatitudinem; & miseriam velle non potest. Cum hoc autem quod voluntas vult necessario finem suum naturalem, vult etiam ea sine quibus non potest habere finem, si hæc cognoscatur, & hæc sunt quæ sunt communurata fini; sicut si volo vitam, volo cibum; ea enim sine quibus finis haberi potest, quæ non sunt fini communurata, non de necessitate vult; Finis igitur, qui est naturalis diuinæ voluntatis, est eius bonitas, quam non velle non potest; sed huic fini non communuratur creaturæ, ita quod sine his diuina bonitas manifestari non possit, sicut quidem Deus intendit ex creaturis; Sicut enim manifestatur diuina bonitas per has res quæ nunc sunt, & per hunc rerum ordinem; ita potest manifestari per alias creaturas alio modo ordinatas; & ideo diuina voluntas absque præiudicio voluntatis, iustitiæ, sapientiæ potest se extendere in alia quàm quæ facit: & in hoc fuerit decepti prædicti errantes: Estimauerunt enim ordinem creaturarum esse quàm communuratum diuinæ bonitati, quàm absque eo esse non posset; Patet igitur quod absolute Deus potest facere alia quàm quæ facit; sed quia ipse non potest facere quod contradicteria sint simul vera, ex suppositione potest dici, quod Deus non potest alia facere quàm quæ facit. Hunc etiam errorem tangit Thomas 1. part. summ. particul. 25. questione quinta, & 1. contra Gentiles 81. & ipsum refellit. Quem & Hugo 1. de Sacrament. partic. secunda, cap. 22. simili modo intelligit & refellit, quasi videlicet detractum & diminutum diuinæ potentia infinitæ; unde sic ait; Eant nunc, & de sensu gloriemur, quia opera diuinæ ratione se putant discutere & eius potentiam sub mensura coartare. Cum enim dicunt, huic usque potest & non amplius; quid hoc est aliud quàm eius potentiam, quæ infinita est, concludere & restringere ad mensuram? Aiuunt enim, Non potest Deus aliud facere quàm facit, nec melius facere quàm facit; Et infra eiusmodi causis atque rationibus quidam inducuntur, ut dicant, Deum suorum operum mensura ac lege ita affectum atque alligatum, ut præterquam facit quicquam, nec aliud facere potest nec melius: Ac per hoc plane infinitam illam atque immensam diuinitatis potentiam sub termino ac mensura alligare conuincuntur, qui ad aliquid, quod verè finem ipsum habet, eam extendunt, & vitra negant procedere. Certum est enim, quod omne, quod factum est in numero & pondere & mensura, legitimum terminum & finem suum habet, & idcirco, si ad operis mensuram Creatoris potentia modumque componitur, ipsa proculdubio & sic & mensura

Petra.

genera-
bilia

Henricus.

fura terminari declaratur. Hic illi nostri scrutatores, qui defecerunt scrutantes scrutationes, A
nouum aliquid & verè nouum, nec tam verum quam nouum asserere se dicunt; & dicunt singu-
las quidem creaturas per se consideratas à perfecto minus habere; vniuersitatem autem re-
rum omnium in tanta consummatione boni expressam, vt non possit esse melior quam est. E-
undem quoque errorem recitat idem Hugo libro sententiarum suarum, capit. 12. & reuincit,
vbi & ait, Cum Augustinus dicit, Multa potest Deus facere quæ non vult, ad effectum respex-
it quem non vult; id est, quæ non operatur, potest operari; non enim ex impotentia dimittit;
& secundum hoc potest dici, potest Deus velle quod non vult. Cuius sententiam & parè
verba secutus Petrus 1. sent. dist. 43. eundem errorem ad eundem intellectum recitat & retundit.
Quidam, inquiens, de suo sensu gloriantes, Dei potentiam coarctare sub mensura conati sunt:
Cum enim dicunt, huc vsq; potest Deus, & nō amplius, quid hoc est aliud, quā eius potentia,
quæ infinita est, includere & restringere ad mensurā? Aiunt enim, Non potest Deus aliud face-
re quā facit, nec melius facere id qd. facit, nec aliquid prætermittere de his quæ facit. Qui &
infra recitans & soluens quandā argutiā Abelardi, Quod, inquit, propositum fuit, Non potest
Deus facere nisi quod iustitia sua exigit, & nō potest id facere, qd. iustitia sua exigit vt non fiat, B
Dicimus quia in illis locutionibus duplex est sensus. Si enim intelligitur, non potest non facere
nisi qd. sua iustitia exigit, .i. nisi quod iusta voluntas sua vult, falsū dicitur; iustitia enim ipsius
Dei æquissima voluntas accipitur, qualiter accipit August. illa verba Domini in Genesi lo-
quens ad Lot, non possum quicquam facere donec illuc introas, exponens, Non posse, in-
quit, se dixit, quod sine dubio poterat per potentiam, sed non poterat per iustitiam. Ecce
quam euidenter hic pater sententia supradicta, quod videlicet Deus, quantum est ex parte po-
tentia, potest velle quod non vult, & facere quod non facit, sed quantum est ex parte volunta-
tis suæ volentis iam quicquam actualiter & immutabiliter, vel nolentis, non potest. Quare
& in fine distinctionis ostendens Deum posse velle quod non vult nec vnquam voluit, sicut;
Habet enim potentiam volendi & nunc & ab æterno, quod tamen nec modo vult, nec ab æ-
terno voluit: A quo & alia similia magis expressa in ostensione nonæ veritatis fuerant allega-
ta. Hunc etiam Petrum Abelardum Magistrum Parisiensem omnes penè Doctores Parisi-
enses redarguunt in hac parte, quem & vna cum suis discipulis indisciplinatis, vmbra C
rundam Philosophorum sequentibus atque dicentibus Deum facere, quicquid facit, necessitate
naturæ, puro dedisse causam edicto damnationis articuli Parisiensis obiecti: quare & secun-
dum suam sententiam iam præmissam contra eum deberet intelligi & exponi. Ita videlicet,
quod Articulus ille damnet, quod Deum necesse est facere quicquid immediate fit ab ipso nec-
essitate coactionis vel necessitate immutabilitatis, necessitate scilicet naturali & voluntatis
diuinæ, quæ naturaliter determinatur ad hæc & non alia faciendā, necessitate videlicet abso-
luta, quæ vt articulus, ponit in Deo impossibilitatem aliter faciendi, impossibilitatem videli-
cet naturalem ex defectu potentia naturalis, impossibilitatem scilicet absolutam. Hunc eti-
am intellectum huius articuli contestantur multi alij simul cum isto ab eodem Episcopo con-
demnari, quorum vnus affirmat, quod Deus est æternus in agendo & in mouendo, sicut & in
essendo, aliter alio determinare, quod esset prius illo: & Alius, quod illud quod de se de-
terminatur, vt Deus vel semper agit, vel nunquam, & quod sunt plura æterna: & Alius, quod
primum principium non potest immediate producere *ingenerabilia* quæ sunt noui effectus; D
effectus autem nouus exigit causam immediatam quæ potest aliter se habere: & Alius, quod
Deus est causa necessaria prima intelligentiæ, qua posita, ponitur effectus, & sunt simul dura-
tione: & Alius, quod Deus est causa necessaria motus corporum celestium, & conjunctionis
conuersionis in stellis, cui & quibus multi alij similes, ante & post prædictum articulum in e-
dem serie condemnantur. Henricus etiam Gandauensis occasione huius articuli 5. de quod-
lib. quæst. quarta querit, Vtrum Deus necessario producat quicquid exterius immediate pro-
ducit, & arguit primo quod sic, quia necessario sequitur, Deus vult hoc facere, ergo hoc facit,
& Antecedens est necessarium, quia aliter voluntas Dei esset mutabilis: deinde quod no-
n, per articulum recitatur; & respondendo dicit, quod secundum Philosophorum sententiam
in omni factione diuina potestatur triplex necessitas superius recitata; & reprobatis duabus
prioribus, scilicet necessitate essentia & scientia, reprobando tertiam necessitatem, scilicet
voluntatis, sicut; Quod similiter Deus nullo modo agit ex necessitate suæ voluntatis siue
concomitantis materiam, siue absolute consideratæ, secundum quod aliqui possent dicere,
quod licet non agit necessitate suæ naturæ, neque suæ scientia, agit tamen necessitate suæ
voluntatis, eo quod scientia suæ comprehendit meliorem ordinem in rebus, & voluntas per-
fecta necessario ei adheret, sicut patet, quoniam cum voluntas non sit per se nisi finis sui, &
quod est per se alicuius, licet necessarium ordinem habet ad illud, & ad ea quæ essentialiter ha-
bent

A bent habitudinem ad illud, non tamen ad ea quæ habent habitudinem ad illud *accidentalem*; *accidentalem* || actualem
quo per exemplum ostenso, subiungit, Quare cum voluntas Dei per se sit finis boni quod ip-
se est, etiam necessario vult illud, & quæ necessitatem ad ipsum habent habitudinem, vt sunt, quæ-
cunque sunt in diuina essentia, non tamen necessario vult illa quæ habent habitudinem *acc-* || actualem
dentalem ad illud; talia autem sunt omnia alia ab eo, quia nihil ex eis bonitati suæ accrescit;
Nulla ergo necessitate vult aliquid illorum, sed nihil facit nisi quod vult; Nihil ergo aliorum
à se quæ facit de necessitate facit. Et infra, Deus non vult de necessitate quæ sunt extra ip-
sum, propter quod quando facit ea in esse existentia de quo est quæstio, non de necessitate
voluntatis suæ facit ea, vt secundum hunc modum bonitas suæ essentia non sit ei ratio vo-
lendi omnia, quia posset *illa* velle quæ nec vult, nec vult, sicut neque veritas suæ essentia || omnia
est ei ratio sciendi omnia quæ scire posset, scilicet ea quæ posset esse vel fore, nec tamen e-
runt, vt sicut non de necessitate scit se facere quæ ipse facit, sicut non de necessitate vult fa-
cere quæ facit, vt iam dicitur: similiter neque de necessitate scit aut vult esse quæ sunt de ne-
cessitate absoluta; Dicendum est ergo simpliciter & absolute quod quæcumque Deus facit ex-
tra se, nullum eorum de necessitate facit, neque eorum quæ facit immediate, quod secundum
Philosophum erat vnicum tantum, quod de necessitate, vt dictum est, ponebant ipsum facere;
neque quæ facit mediatis alijs, in quo Philosophi nobiscum concordant, neq; etiam illo-
rum quicquam facit necessitate coactionis, quæ voluntatem contra propriam inclinationem
vel naturalem vel voluntariam impellit in actionem, eo quod impassibilis est & omnipotens;
neque necessitate immutabilitatis, quæ virtutem simpliciter & absolute in actum ligat & te-
net, vt bene dicit articulus damnatus, sicut dictum est opponendo. Qui & infra responden-
do ad primum argumentum, sic ait; Ad argumentum oppositum, quod de necessitate illud
fit quod Deus vult facere, Dicendum quod verum est necessitate *consequentiæ*, non *consequen-* || consequen-
tia; quia Antecedens non est necessarium simpliciter, scilicet quod Deus vult illud facere quod
facit, nisi considerando actum voluntatis vt est in Deo ipsa diuina essentia, qualiter non con-
sideratur in propostia quæstione, sed solum secundum quod transiit in voluntatem ex-
terius: Et quod arguitur, quod Antecedens est necessarium simpliciter, quia quod Deus
vult non potest non velle, quia aliter sua voluntas esset mutabilis, Dicendum &c. in osten-
sione veritatis vnde citatur allegata. Damnatur ergo in articulo recitato necessitas naturalis,
simplex, absoluta, & præcedens respectu voluntatis & factionis diuinæ ad extra, non au-
tem necessitas sequens prædicta. Quis enim negauerit necesse esse hac necessitate sequen-
te, Deum facere quicquid immediate fit ab ipso, sicut & hac necessitate, Omne quod est,
quando est, necesse est esse, & quod fit & factum est, fieri & factum esse, & Deum velle
sic esse. Ex his autem potest elici & haberi quod necessitas immutabilitatis ad intellectum
Doctorem est duplex vel triplex. Vna, qua, si esset in vso, quicquid est aliquale, &
non potest non esse tale per mutationem, posset dici, quod necesse est necessitate immu-
tabilitatis ipsum esse tale, quia ab hoc mutari non potest; sicque quicquid est præteri-
tum, necesse est esse præteritum, & quicquid fuit futurum, necesse est fuisse futurum,
& quicquid est non futurum, necesse est esse non futurum, & similia, & sic non loquitur
articulus supradictus. Altera, quæ est necessitas stabilitatis & sequens, sicut quinquage-
simo huius patet, de qua non intelligit articulus memoratus. Tertia, quæ est necessitas
immutabilitatis naturalis, qua scilicet res aliqua determinatur naturaliter, & necessitate
naturæ ad vnum aliquid faciendum, nec habet potentiam naturalem ad oppositum, si-
cut potentia irrationalis adiuat, vt patet 9. Metaphys. 10. & talem necessitatem immu-
tabilitatis posuit Petrus Abelardus in Deo ad extra, qualis & in articulo condemna-
tur. Vnde & Thomas De potentia Dei, vbi prius, Illi, inquit, qui dicebant Deum
agere ex necessitate naturæ, ponebant potentiam de qua agitur, non solum ratione im-
mutabilitatis naturæ, sed ratione determinationis naturæ ad vnum. Quare & Henri-
cus Gandauensis dicit quod Deus facit ad extra necessitate immutabilitatis, quæ virtutem
simpliciter & absolute in actu ligat & tenet, vnde bene dicit articulus damnatus. Irrationa-
biles vero rationes Petri Abelardi, & quorumlibet aliorum, siue Philosophorum, siue phi-
sophorum necessitatem naturalem in Deo respectu factorum suorum asserere gestientes,
nullum animal rationale debent mouere. Si enim ageret ad extra necessitate naturæ, cum
effectus eius quilibet sit finitus, & ipse esset finitus contra primam suppositionem; vel si
secundum eam ipse sit infinitus, quilibet etiam eius effectus esset similiter infinitus, si-
cut nono primi plenius est argutum. Nec Deus per suam scientiam comprehendit, imo
nec comprehendere potest melius ens possibile fieri, quo melius fieri nihil posset. Pona-
tur enim quod comprehendat & faciat, & sit A. illud; vel ergo A. est infinitum simpliciter
Cccc omniuaque

Henricus.

consequen-
te non præ-
cedente

Thomas.

Henricus.

omniquaque & tunc est Deus, quare non factum, ut suppositio prima probat; vel finitum, & tunc esset possibile fieri aliquid maius eo: Quocumque igitur bono possibili fieri, potest fieri maius semper & maius, quare & similiter comprehendit; quare nec voluntas perfecta & optima potest facere maximum bonura, & optimum possibile fieri; sufficit ergo ei quod faciat bonum quantum sponte voluerit sine malo, præsertim cum nulla sit ratio ipsa prior, aut ipsam regulans in agendis, sed ipsa principium & regula rationis, sicut 21. primi plenius est ostensum. Obiectum quoque fuit superius, quod si necessitas ista sequens poneretur in Deo, omnipotens ligaretur. Sed miror quia mente, quæ fronte hæc audiant mihi obijcere contrarium affirmantes, cum ipsi necessarii concedere habeant Deum æternaliter prius solutum & liberum, nunc temporaliter nouiter vinculo extrinseco debilibus, puta filo araneæ etiam insolubiliter alligari, & illiberabiliter captiuari, sicut 30. huius plenius est argutum. Ego autem non dico ipsum nouiter necessitari necessitate sequente prædicta, nec per aliquid extrinsecum, sed æternaliter, vniuersum tantum per actum suum æternum liberum propriæ & liberrimæ voluntatis. Si quis autem hunc actum voluntatis diuine necessarium, seu istam necessitatem sequentem iuxta Poetarum, Grammaticorum, & Rhetoricorum metaphoras, sicut & amoris, ligamen, nodum, seu vinculum voluerit appellare, non reputo multum contendendum de nomine, dum res sane fuerit intellecta; tunc autem potest metaphorice dicere Deum ligari, hoc scilicet amoris ligamine & vinculo charitatis: scio tamen quod nonnulli pietate catholica hoc abhorrent, non quia quod metaphorice dicitur, non catholicè dicitur, sed quia quod catholicè dicitur, non catholicè intelligitur. Nonnulli enim, quia ligamen & vinculum consuetum aliqualem violentiam importare videtur, simili modo intelligunt, si quid tale dicatur de Deo; Sed hi errant, quoniam in ligamine & vinculo consuetum sunt duo, scilicet violentia, & firmitas; & quia secundum Philosophum 6. Topic. omnes transferentes secundum aliquam similitudinem transferunt, non autem secundum omnes, sicut in Poetria sua ostendit, sufficit quod translatio ista fiat pro secunda proprietate, licet non pro prima. Nec etiam verum est, quod omne vinculum violentiam implicat; Multi enim multarum obligationum vinculis erga Deum & homines se gratis supponunt; & sustinent ea gratis: Vnde Ecclesiastici 6. Mitte pedem tuum in compedes illius, scilicet sapientie, & in torques eius collum tuum; subijce humerum tuum, & porta illam, & ne accideris in vinculis eius, & eruat tibi compedes eius in protectionem fortitudinis & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ; & vincula illius nexura salutaris. Quare & Apostolus ad Coloss. 3. Charitatem vinculum perfectionis appellat; Vnde & Hof. 11. In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis. Quare & Hugo de Sancto Victore, De laude charitatis ad Petrum, alloquens charitatem, sicut; O charitas, quantum potes, quæ Deum superabas! Illum tibi obediens de sede paternæ maiestatis, vsque ad inferna nostra mortalitatis suscipienda, descendere coegit, ad dextram illius vinculis tuis alligatum: vnde amplius pudeat hominem tibi resistere, cum te videat in Deum triumphare; vulnerasti impasibilem, ligasti insuperabilem, traxisti incommutabilem. Qui & infra laudat hanc charitatem, quia ipsa est Deus; quid autem est hæc charitas nisi chara Dei voluntas, & volutio chara Dei, iuxta præmissa vicesimo quinto primi? Verum quia Henricus Gandauensis imponit Auicennæ triplicem necessitatem erroneam superius recitatam, & ego ipsum aliquoties allegavi, Discutendum paruum si ipsum iuste accuset: videtur enim quod possit probabiliter rationabiliter se defendi. Obijcit autem ei, quod pro prima necessitate sic dicit, Veritatis primæ non est sua prima actio nisi per essentiam; & quis hoc negauerit? Nam actio sua prima non est ad extra, sed ad intra, quæ cognoscit & amat seipsum, & hoc non liberè secundum contradictionem, sed pure necessariò de necessitate suæ essentia: Rursum opponit sibi, quod pro secunda necessitate sic dicit, Sua scientia est sciens, quod sua perfectio & sua excellentia est ut fiat ab eo bonitas, & hoc est de communicantibus suam gloriam; & ex hoc quod intelligit se, sequitur ordinatio bonitatis in esse, & intelligit qualiter est possibile & elegantius provenire esse totius; Vnde, ut dicit, ex hoc quod intelligit ordinationem & bonitatem quæ melior esse potest, secundum quod intelligit eam, fuit ipsa tali fluxu, quod perfectius pervenit ad ordinem secundum possibilitatem. Sed si propter hoc dictum mereatur damnari, Cur non similiter Aug. qui 3. de lib. arbit. 7. ita dicit, Quicquid tibi vera ratione melius videretur, scias fecisse Deum tanquam bonorum omnium conditor? Potest ergo esse aliquid in re natura, quod tua ratione non cogitas, non esse autem, quod vera ratione cogitas, non potest. Neque in tu potes in creatura aliquid melius cogitare, quod. *creatura artificis fuerit* Humana quippe anima naturaliter diuinis, ex quibus pender, connexa rationibus, cum dicit, Melius hoc fieri quam illud, si verum dicit, & videt quod dicit, in illis quibus connexa est rationibus videt, credat ergo Deum fecisse,

Ecclesiasti.

Ad istam Hofesh. Hugo Vall.

suscepit da

comitantibus

creatura artificis fuerit

A fecisse, quod vera ratione ab eo faciendum fuisse cognovit: etiam si hoc in rebus factis non videt, quia etiam si cælum oculis videre non posset, & tamen ratione vera tale aliquid faciendum fuisse colligeret, credere debuit factum esse, quamvis id oculis non videret; non enim cogitatione videret faciendum nisi in his rationibus, quibus facta sunt omnia. Et 4. super Gen. ad litteram 18. Bona facere si Deus non posset, nulla esset potentia; si autem posset, nec faceret, magna esset inuidia; quia ergo omnipotens & bonus, omnia valde bona fecit. Qui & de quantitate Animæ 18. Iustitia, inquit, Dei hæc vniuersitas sustentatur & regitur, quæ etiam factum est ut non modo sint omnia, sed ita sint ut omnino melius esse non possint: Et infra 20. Id Deus iudicauit pulcherrimum, ut esset quicquid est, quo modo est: Et infra, Quis est qui iuste stomachetur, quod agendo atque administrando corpori anima data sit, cum tantus & tam diuinus rerum ordo connecti melius non possit? Ecce Augustinum Doctorem Catholicum similem sententiam proferentem; Sicut ergo vult exponere B. Augustinum, sic & Auicennam exponat; multis autem modis potest uterque bene intelligi & exponi; vno modo ex parte Dei, & ex parte modi faciendi relati ad Deum, quantum scilicet est ex parte facientis. Omnia enim facit per sapientiam, bonitatem, & potentiam infinitam; & sic respondet Petrus 1. sentent. dist. 44. & Thomas 1. part. sum. partic. 25. questione vlt. querente, Vtrum Deus possit, quæ facit, facere meliora. Alio modo ex parte rerum factarum, & hoc multifariam; vno modo quod Deus non posset facere res factas eadem numero essentialiter meliores, quia tunc essent alie & non eadem, accidentaliter autem posset; & sic respondet Thomas ubi fuerat allegatus. Tenuè potest dici, quod Deus nihil potuit fecisse melius, id est, purius bonum, scilicet impermixtius malo seu malitia naturali. Dicit enim Philosophus 3. Topic. quod quæ contrariis impermixtiora sunt magis talia, ut albius est quod nigro impermixtius; quare & minus malum quædoque vocatur bonum, & melius aliquando. Vnde Philosophus 5. Eth. 5. In boni ratione fit minus malum ad maius malum: C est enim minus malum magis eligibile maiori; eligibile autem bonum, & magis maius. Et Thren. 4. Melius fuit oculis gladio quam interfecit fame, & est modus loquendi creberrimus apud omnes: Iuxta quem etiam modum loquendi aliquid dicitur aliquid melius alio, eo quod illud est bonum, aliud verò malum, vel non bonum. Vnde Philosophus 2. de generatione penult. Melius est esse quam non esse; & Propheta; Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas, Psalmo 36. Et Salomon Parab. 16. Melius est parum cum iustitia, quam multi fructus cum iniquitate; & melius est humiliari cum micibus, quam diuidere spolia cum superbis. Dicunt igitur Autores Deum non posse facere quicquam melius quam facit, forsitan contra eos qui posuerunt in entibus aliquid per se malum, de quibus tangitur primo & vicesimo sexto primi: Quibus Auicenna cum multis Philosophis alijs contradicit, sicut idem vicessimum sextum pandit; quibus etiam quasi omnes Doctores Catholici contradicunt, sed specialiter Augustinus in libris suis de libero arbitrio, sicut ibi & 1. Retract. 9. euidenter apparet: quorum & primus ideo dicitur, Vnde malum, & alijs libris multis. Quare & 3. de libero arbitrio 6. monet ne quis dicat de peccatricibus animabus, melius fuisse si non essent, inuendo quod tunc vniuersum fuisset purius & impermixtius malo, quare & quod illæ non sunt de perfectione vniuersi, nec ullam habeant bonitatem, sed malitiam puram tantum iuxta considerationem Philosophi 3. Topic. præmissam; qui & ideo eodem 6. dicit, quod anima peccatrice non vniuerantur, nisi in sui comparatione, dum cogitur quales essent, si peccare nolissent. Et infra 7. ostendit nullam rem esse reprehensibilem nisi in comparatione melioris. Nec etiam debet aliquis dicere totum vniuersum aliquid esse ipsius posse esse melius quam sit, ita quod possit esse bonum & nunc sit malum, vel non sit bonum. Quare & eodem sexto tertio, sicut & tangit 1. Retract. nono ostendit quod Deus pro factione creaturarum est laudandus in omnibus, non culpandus: qui & supra 5. innuit Deum potuisse homines condidisse in aliquo inferiori gradu creaturæ; non ergo secundum ipsum necessariò facit Deus semper melius quod posset. Adhuc autem quarto fortassis quantum ad rerum ordinem naturalem, quod videlicet partes animalium & plantarum, & totius mundi, puta elementa & cælum, sunt modò melius naturaliter ordinatæ, quam essent si secundum ordinem contrarium ponerentur, ita quod nihil est ibi inutile; neque turpe; & hoc innuit Philosophus 13. de Animalibus, & per tres libros sequentes; ubi agit de partibus animalium, & de formatione, conuenientia & vtilitate earum, & alibi in eodem libro frequenter; quem & in hac parte sequitur Auicenna; sicut & de viroque vicessimum septimum primi allegat: Quos & sequitur Algazel, sicut idem vicessimum septimum allegauit. Quod & quantum ad dispositionem elementorum & cæli, innuit Augustinus 3.

Augustinus.

Primit. Thomas.

Threni.

Philosophus. Propheta. Parabola.

Augustinus.

Augustinus. de

de libero arbitrio 7. ubi fuerat allegatus, qui & de quantitate animæ 20. sic ait, Deus A in nullo actu animam deserit sine poena, sine premio. Id enim iudicauit pulcherrimum, ut esset quicquid est, quomodo est, & ita naturæ gradibus ordinaretur, ut considerantes vniuersitatem nulla offenderet ex vlla parte deformitas, omnisque animæ poena, & omne premium conferret semper aliquid portioni iustæ pulchritudinis dispositionis rerum omnium. Datum est enim animæ liberum arbitrium, nec tamen ita liberum arbitrium animæ datum est, ut quodlibet eo moliens, illam partem diuini ordinis legisque perturbet: Datum est enim à sapientissimo atque inuicissimum totius creaturæ Domino Deo. Sed ista, ut videnda sunt, videre paucorum est, neque ad hoc quicquam nisi vera religione sit idoneus. Quæ cum ita sint, quis est qui iuste stomachetur, quod agendo atque administrando corpori anima data sit, cum tantus & tam diuinus rerum ordo connecti melius non possit? Itam quoque sententiam 3. de libero arbitrio 24. docet. Si autem aliquo modo dicto, aliud non dicto, possit Auicenna, sicut & Augustinus, sanè intelligi, bene quidem; sin autem, etiam bene quidem, quoniam Auicenna non est mihi testis omnino necessarius in hac causa, præcipue ubi errat; verum etiam in vno vel paucis errauerit, sicut & Philosophi alij, imò & Doctores Catholici, potest in multis alijs dicere veritatem. Si autem possit sanè intelligi, vltimus potest dici quod Gandauensis redarguit superficiem literæ, seu potius malè intelligentes literam Auicennæ; sicut & teste Eustathio, Aristoteles quandoque redarguens, ut videtur, Platonem, noluit arguere contra eum, sed contra eos qui malè intelligunt eius dicta, sicut secundum primi plenius allegauit. Tertiò obijcit Gandauensis contra Auicennam, quod pro tercia necessitate sic dicit, Omnis scientia, qua scit quod prouenit ex ea, nec misceat ei impedimentum, placet ei quod prouenit ab ea; ergo *primo* placuit, ut ex sua essentia fluere omne quod est: Istud autem dictum per se solum non videtur explicite nec implicite continere necessitatem voluntatis diuinæ prædictam, sed innuere potius licentiam.

Decima nona, vicecima, & vicecima prima ex correspondentiis partibus decimæ quintæ correspondenter loquendo de posse, & similiter ex tribus primis partibus proximæ veritatis lucidè consequuntur, cum hoc adiuncto, quod voluntas diuina est causa necessaria, id est, necessariò requisita ad hoc quod aliquid sit futurum, præsens, vel præteritum faciendum, vel factum, seu etiam conseruatum, sicut decimum quartum & nonum primi docebant. Decima nona specialiter quasi nulli est dubia: alijs enim omnia quæ euenirent, euenirent de necessitate simpliciter absoluta, quod duodecimum huius damnat.

Vicecima etiam specialiter constat ex quinta veritate huius & ostensione illius, quam & planè confirmant testimonia Henrici de Gandauo ibi, & in ostensione vndecimæ ac decimæ octauæ Sancti Thomæ 1. part. sum. part. 1. quæstione 3. quinto huius; Scoti super 1. sentent. dist. 29. in ostensione 5. & 18. & Roberti Lincolnienfis in ostensione nonæ veritatis istarum plenius recitatis. Si namque, secundum quod asserunt, potestas in voluntate Dei circa esse actuale creaturarum nulla necessitate determinatur, sed quantum est de se, est ad verumliber de volendo illud & non volendo, possunt & creaturæ nunc actualiter existentes, nunc & pro nunc non existere. Si etiam secundum eos, non sedentem nunc, possibile est nunc & pro nunc sedere, & contra; cur non similiter de qualibet creatura nunc ente? Si insuper, sicut Scotus & Lincolnienfis affirmant, voluit creaturæ nunc existens, potest nunc & pro nunc non existere, cur non similiter de similibus sentiendum?

Circa vicecimam primam acius instat certamen propter plurimos repugnantes; hanc tamen opinor sufficienter ostendam ex vltima parte decimæ quintæ veritatis: quam & satis ostendit ostensio quintæ huius. Si enim A. nomen singulariter proprium alicuius rei præteritæ, puta diluuij generalis non connotando tamen præteritionem, nec aliquam conditionem eius accidentalem, sed quatenus est possibile ipsam rem essentialiter, simpliciter, & penitus absolute; cur ergo non possit, aut non potest A. non fuisse? quam repugnantiam formaliter implicat: quam contradictionem euidenter includit? Nullam haud dubio, sicut ibi fuit ostensum. Aliquando namque, puta quando A. fuit, vel ante, ex ista annuntiatione, A. nunquam fuit, nullum per se impossibile, nulla contradictio formaliter, simpliciter sequebatur, quare nec modo, sicut ex probatione primæ suppositionis apparet. Ex propositione etiã, quæ aliquando fuit vera, nunquam formaliter simpliciter sequitur vllū falsum, quia tunc ex vero falsum formaliter sequeretur. Item eiusdem rationis est rem posse non fuisse, quando fuit, & rem posse fuisse, quando non fuit, scilicet antequam fuit; sed res quæ non semper fuit, puta mundus vel Angelus, potest possibilitate huiusmodi absoluta semper fuisse, nulla etiã repugnantia formaliter implicat,

A implicat, necessitatem importat. Potest etiam tali potentia fuisse per vnum diem antequam fuit, aut per vnum annum & per duos simili ratione; cur ergo non per tres & quatuor, & ita infinite deinceps? Hoc idem videtur & multorum Doctorum sententia confirmare. Item per 20^m. veritatem, & per nunc præmissa, res nunc præsens potest irrepugnanter nunc & pro nunc non esse, & illam est ita necessarium pro nunc esse, sicut A fuisse, ergo & A potest non fuisse; Imò videtur quod rem, quæ est nunc præsens, sit aliquo modo magis necessarium, saltem multipliciter necessarium pro nunc esse, quam A fuisse: Rem enim præsentem ultra necessitatem ex sola *voluntate diuina* vtrique communem & æqualem intrinsecè necesse est esse per causas proprias naturales, per materiam & formam, & etiam per causas naturales communes, ipsam in esse naturaliter conseruantes, A verò necesse est fuisse ex sola voluntate diuina, vel saltem non ex tot causis, quia non ex proprijs, cum iam non sint nec consent; vel ponatur, quod Deus omnem causam naturalem A propriam & communem penitus destruat, conseruando lapidem existentem; & tunc magis apparebit esse magis necessarium lapidem pro nunc esse, quam A fuisse: Si ergo lapis nunc ens, potest nunc & pro nunc non esse, videtur quod A tantum vel magis potest non fuisse. Respondetur forsitan, quod ex præteritione rei præteritæ oritur quedam relatio, quæ necesse est simpliciter illam fuisse, quare impossibile est simpliciter illam non fuisse. Sed hoc reprobatur est prius, quando monstrabatur A non fuisse, nullam contradictionem formaliter implicare. Illam etiam relationem, non est necesse simpliciter esse vel fuisse; Aliquando enim non fuit, quare nec repugnat formaliter eam nunc non esse; ergo nihil facit necessarium simpliciter. Illa quoque relatio vel est ad Deum, seu ad voluntatem diuinam, vel rem aliquam naturalem seu res aliquas naturales. Primum erat destructum per 30^m. huius; Secundum stare non potest: Ponatur enim quod Deus destrueret omnes causas alias naturales: Tanta insuper & tam potens relatio, imò rationabiliter posterior, siue ad Deum siue ad causas naturales oritur ex præsentia rei præteritis, sicut ex præteritione præteritæ; & illa non obstante, possibile est rem quæ nunc est, nunc & pro nunc non esse, quare & præteritam non fuisse. Nulla enim res absoluta, puta forma potentissima, seu *efficientissima* naturalis facit suum formatum seu effectum esse necessariò simpliciter, quare nec relatio, cum sit debilius esse, sicut 20^m. huius tangit, facit necessariò simpliciter quicquid fuisse. Tanta similiter & tam potens relatio videtur oriri ex futuritione futuri, sicut ex præteritione præteriti, quare & tam necessariò reddere illud futurum dum est futurum, sicut & illa illud præteritum. Tunc etiam illa relatio necessitaret simpliciter voluntatem Dei ad volendum illam esse, & secundum illam rem fuisse, sicut ex 18. & 19. primi potest ostendi, quod eius non conuenit dignissimè libertati, sicut trigessimum huius, & decima tertia ac decima quarta veritas manifestant. Adhuc forsitan alij aliter respondebunt, dicentes A non posse non fuisse propter defectum relationis necessariò requisitæ, propter defectum videlicet voluntatis illius à Deo. Sed ista responsio non vitiatur rationes pro hac vicecima prima factas; Nec reddit causam dicti sui. Licet enim Deus non posset velle contrarium, scilicet A non fuisse; posset tamen, ut videtur, & sicut decima quinta veritas asserit, non velle A fuisse, sicut & potuit priusquam A fuit; quo posito, A non fuisset præteritum per decimum quartum primi, sicut & contra similem responsum trigessimum huius vadit. Eadem etiam ratione, res quæ nunc est præsens, propter defectum relationis consimilis non posset nunc & pro nunc non esse, contra vicecimam veritatem. Talis quoque privatio relationis necessitaret simpliciter voluntatem diuinam ad eam & secundum eam volendum, impossibilitatem quoque ipsam ad volendum oppositè, sicut potuit *sim* velle, quod reprobatur est prius, contra similem responsum trigesimo huius scriptam, & est contra decimam tertiam ac decimam quartam veritatem. Talem etiam defectum relationis non simpliciter necesse est esse, aut fuisse, quia nec relationem illam si esset aut fuisset, sicut nec res absoluta, sicut superius est ostensum: quod & simili modo potest ostendi. Imò voluntatem Dei oppositam, scilicet A non fuisse, est possibile simpliciter nunc esse, sicut fuit ante præteritionem A, sicut ex præmissis potest ostendi, & ex decima tertia & decima quarta veritate. Tertiò dicitur à quibusdam, quod præteritum non potest non fuisse, nec Deus potest hoc facere, quia vtrumque contradictionem includit, ad quod probandum testimonia Doctorum adducunt. Dicit nempe Augustinus 26. contra Faustum 2. Quisquis itaque dicit, Si omnipotens est Deus, faciat ut quæ facta sunt, facta non fuerint, non videt hoc se dicere, Si omnipotens est, faciat ut ea, quæ vera sunt, eo ipso, quo vera sunt, falsa sint. Hoc idem videtur sentire Hieronymus ad Eustochium, Aristoteles, & Agatho superius allegati; quos & Sanctus Thomas secutus 1. part. sum. part. 2. quæstione 4. quæ quæritur, Vtrum Deus possit facere, quod ea quæ sunt præterita non fuerint, respondendo sic ait; Dicendum quod sub

omnipotentia Dei non cadit aliquis quod contradictionem implicat; præterita autem non A
fuisse, contradictionem implicat. Sicut enim contradictionem implicat dicere quod Socra-
tes fedit & non fedit; ita, quod fedit, & non fedit. Dicere autem quod fedit,
est dicere quod est præteritum; dicere autem quod non fedit, est dicere quod fue-
rit eius oppositum; ad quod probandum allegat dicta Augustini & Philosophi memo-
rata. Sed isti vel intelligunt in sensu composito, vel in sensu diuiso quod præteritum
non potest non fuisse. *In sensu composito*, ita habent dicere consequenter, quod præ-
sens non potest non esse præteritum, & quod futurum non potest non esse futurum, pro-
pter similem contradictionem inclusam. Si in sensu diuiso, sumendo scilicet aliquam rem
præteritam, puta diuinum, non conuoluendo præteritum, aut aliquam conditionem
accidentalem, sed tantummodo ipsam rem nudè, essentialiter, simpliciter & absolute om-
nino, quæ sic sumpta nominetur A; sic est absolute & per se, ac simpliciter irrepugnanter pos-
sibile A non fuisse, siue superius est ostensum. Pro causa quoque eorum vltius inquiren-
dum, nunquid intelligant, quod præteritum non fuisse in sensu diuiso, modo prædicto in-
cludat contradictionem per se & omnino formaliter, aut per accidens, & ut nunc tantum.
Non primo modo, sicut iam constat: Si secundo modo, causa non iuvat, loquendo de po-
tentia absolute, sicut loquitur veritas ostendenda. Sic enim & ista, Tu curres, contradi-
ctionem includit, si non sis cursurus; includit enim per accidens & ut nunc, quod non cur-
surus sis cursurus: Tu enim actualiter, & ut nunc non cursurus; Imò & sic omnis propo-
sitiō falsa de futuro, & vniuersaliter omnis propositio falsa contradictionem includit; quis
tamen negauerit hanc possibilem absolute & Deum sic posse verificari istam, Tu cur-
res, & enuntiationes alias multas falsas? Sic ergo æstimo rem quæ est præterita, puta A,
posse non fuisse, & Deum posse facere A non fuisse, per quod intelligo quod Deus, quan-
tum est de eius potentia absolute, & de ratione suæ potentie volutiue libere secundum con-
tradictionem, quatenus præcedit casualiter suum actum, quo nunc vult A fuisse, posset il-
lum non elicere, nec habere, sed eius oppositam, sicut potuit, quando A fuit futurum,
sicut & posset homo respectu voluti sui præteriti, quia apud Deum nihil intrinsecè præte-
ritum aut futurum, sed æternaliter & instantaneè tantum præsens, sicut ostensio decimæ
quartæ declarauit; necessitate tamen sequente non ex præteritione rei, quia ipsa nihil pe-
nitius causat in voluntate diuina, sed tantum ex stabilitate & firmitate & presentia actus
intrinseci voluntatis diuinæ necesse est Deum velle A fuisse, & similiter A fuisse. Verum li-
cet ista ex præmissis euidencia videantur, ecce adhuc quædam maiorum meorum testimo-
nia ad euidenciam pleniora. Anselmus liquidem 2. Cur Deus homo 17. Deus, inquit, im-
proprie dicitur aliquid non posse, aut necessitate facere; Omnis quippe necessitas & impos-
sibilitas eius subiaceat voluntati; illius autem voluntas nulli subditur necessitati aut impossi-
bilitati: nihil enim est necessarium aut impossibile, nisi quia ipse ita vult; ipsum vero aut velle D
aut nolle aliquid propter necessitatem, alienum est à veritate; quare quoniam omnia quæ vult,
& non nisi quod vult, facit, sicut nulla necessitas aut impossibilitas præcedit eius velle aut
nolle; ita nec eius facere aut non facere, quamuis multa velit immutabiliter & faciat: & sicut
cum Deus facit aliquid, postquam factum est; iam non potest non esse factum, sed semper
verum est factum esse, nec tamen rectè dicitur, impossibile Deo esse ut faciat quod præteri-
tum est non esse præteritum; nihil enim ibi operatur necessitas non faciendi, aut impossibilitas
faciendi, sed Dei sola voluntas, qui veritatem semper, quoniam ipse veritas est, immutabi-
lem, sicuti est, vult esse: ita si proponit se aliquid immutabiliter facturum, non tamen illa est
in eo faciendi necessitas, aut non faciendi impossibilitas, quoniam sola in eo operatur volun-
tas. Idem de Concord. 2. Res, inquit, aliqua, ut quædam actio non necessario futura est, quia
postquam sit, fieri potest vt non sit; & de præterito similiter est verum, quia res aliqua non est
necessitate præterita, quoniam antequam esset, fieri potuit vt non esset, quod non inep-
tè potest intelligi de prioritate potentie libere secundum contradictionem ad suum actum,
sicut in similibus superius est ostensum. Vnde & Iohannes Scotus super 2. sentent. dist. 2.
quæstione 7. dicit, quod creatio Angeli, & Angelus non potest non esse in instanti, in quo est
in sensu compositionis, in sensu tamen diuisionis bene potest, sicut actum est in materia de
prædestinatione & præscientia Dei; vbi & dicit, quod conseruatum possit non esse quando
conseruatur, & quando producit in sensu diuisionis. Et infra respondendo; Cum, inquit,
dicitur in argumento, Deus non potest facere Angelum non fuisse, negatur ista veri signifi-
catè per fuisse; & si dicatur, præteritum non potest non fuisse, negatur, quia hoc non est præ-
teritum in se, per se & essentialiter, quia præteritum seu esse præteritum non est de sua essentia,
neq; sibi essentiale, sed accidentale, quare & est absolute possibile separari. Hæc autè quæst. 7.
super

Anselmus.

Scotus.

- A Super distinctionem secundam quibusdam libris est prima super eandem dist. Ipse enim bis
scripsit super sententias, & hæc est causa discordie in hoc loco, sicut in alijs locis multis. Hoc
idem testatur Gilbertus super librum Boetij de Trinitate, affirmans quod Deus potest facere Pe-
trum nunquam fuisse, & quod ista mulier corrupta nunquam fuerit corrupta. Hunc etiam se-
quitur Willielmus Altitiodorensis Episcopus, qui super 1. sentent. quæst. 49. querit, Vtrum
Deus possit damnare Petrum & saluare Iudam; & arguit, quod sic, quia hoc potest de poten-
tia; & quod non, quia hoc non potest de iustitia, sic responderet, Dicimus, quod Deus de poten-
tia purè considerata potest damnare Petrum, habito respectu ad potentiam Dei, & potentiam
Petri naturalem qua potuit peccare & non peccare; sed non sequitur, ergo potest damnare Pe-
trum, quia hoc verbum potest, in conclusione respicit merita. Vel si verum est, quod dicit Ma-
gister Gilbertus super librum Boetij de Trinitate. Dicit enim: quod Deus potest facere, quod Pe-
trus nunquam fuisset, potest dici secundum hoc quod Deus potest damnare Petrum, quia po-
test facere quod Petrus incipiat modo esse, & possit peccare & peccet, & sic damnetur. Qui &
infra quæst. 50. querit Vtrum Deus possit facere de corrupta virginem; & arguit, quod
non, per autoritatem Hier. superius allegamus; & quod sic, quia potest reparare cæcos & mor-
tuos, quare & corruptam; recitatq; vna responsione dicente, quod Deus non potest facere de
corrupta virginem, quantum ad ordinem dignitatem virginis, quia non potest facere ipsam
non fuisse corruptam, quod est quædam dignitas in virgine, secundum quam meretur aureo-
lam; obijcit contra eam, De Deo huic corruptæ omnimodam dignitatem virginis si po-
test, ergo potest de corrupta facere virginem; si non potest dare modò, & prius dedit, ergo
aliquid impedit, & non nisi præteritum, quia scilicet quod factum est non potest non fieri, ergo
aliquid impedit potentiam Dei, ergo Deus non est omnipotens. Quare & aliter responden-
do ad quæstionem subiungit, Propter hoc oportet dicere, sicut dicit Magister Gilbertus, quod
C Deus potest facere, quod ista nunquam fuerit corrupta, quia quantum in se, non se habet aliter
ad res quam se habuit ab æterno, vnde præteritum, præsens & futurum ex parte rerum sunt, nõ
ex parte Dei. Sed nos consueuimus in huiusmodi loqui cum suppositione præteriti; cum dicitur,
Deus non potest de corrupta facere virginem: hoc enim non potest facere cum suppositione
præteriti, potest tamen secundum se, cum sit omnipotens, & in omnipotentia eius intelliguntur
quatuor, scilicet ampliatio potentie, quæ non est determinata ad aliquè effectum, sicut potestas
calefaciendi ad calefacere; & quod ex se, & per se possit, id est, sine indigentia auxilij extrinseci,
sine coactione, & sine impedimento. Ex hoc autè apparet vna solutio obiectionū. Nam secun-
dum istum Doctorem, auctoritates dicentes, præteritum non posse non fuisse præteritum, nec
Deum posse facere de præterito non præteritum, seu virginem de corrupta, intelliguntur in sen-
su composito, scilicet componendo, & consignificando cum re præteritionem, non in sensu
diuiso, diuidendo scilicet a re præteritione, & sumendo eam nudè, essentialiter, & simpliciter ab-
solute, sicut superius dicebatur, vel etiam secundum communem modum assignandi sensum co-
positum & diuisum, qui non differt realiter à priori: Dicit enim, Nos consueuimus in huius-
modi loqui cum suppositione præteriti, cum dicitur, Deus non potest de corrupta facere virgi-
nem, hoc est, non potest hoc facere cum suppositione præteriti, potest tamen secundum se. Hæc
eadem Logica videtur Ansel. de Concord. 2. vbi faciendū istam distinctionem in enuntiationi-
bus de necessario, de futuro, presenti, atq; præterito concedit sensum compositum, & negat
diuisum; vnde sic ait, Quippe non est idem, rem esse præteritam, & rem præteritam esse præte-
ritā; aut rem esse præsentē, & rem præsentē esse præsentē; aut rem esse futuram, & rem futuram
esse futurā, sicut non idē est, rem esse albam, & rem albā esse albam: Lignum enim non est semper
necessitate album, sed aliquando, priusquam fieret album, potuit non fieri album, & postquam
est album, potest fieri non album; lignum verò album semper necesse est esse album, quia nec
antequam sit, nec postquam est album, fieri potest vt album simul non sit album: Similiter res
non necessitate est præsens, quoniam antequam esset præsens, potuit fieri vt præsens non
esset, & postquam est præsens, potest fieri non præsens; rem autem præsentem, necesse est
esse præsentem semper, quia nec priusquam sit, nec postquam est præsens, potest simul
esse non præsens. Eodem modo res aliqua, vt quædam actio, non necessitate futura est, quia
priusquam sit, fieri potest vt non sit futura; rem verò futuram necesse est esse futuram, quia
futurum nequit simul esse non futurum: De præterito autem similiter est verum, quia res ali-
qua non est necessitate præterita, quoniam antequam esset, potuit fieri vt non esset, & quia
præteritum semper necesse est præteritum esse, quoniam non potest simul non esse præteritum.
Secundū eandē quoq; Logicā Io. Scotus in eodem sup. 1. sent. dist. 39. simili modo distinguit,
concedit & negat illud vulgatum Philo. 1. per hermenias vlt. Esse qd. est, quando est, necesse est esse.
Dicit enim quod res aliqua, puta A quæ nunc est, nunc & pro nunc potest non esse, sicut in ostē-
sionibus

Gilbertus.

Altitiodorensis.

virginem in-
corruptamindigentia
& auxilio
aliquo ex-
trinsecō

Anselmus.

Scotus.

incedēdo

sione quintæ veritatis fuerat allegatum. Eandem etiam Logicam innuens Sanctus Thomas A. 1. part. sum. ubi fuerat allegatus, respondendo sic ait; Dicendum, quod licet præterita non fuisset impossibile per accidens, si consideretur id quod est præteritum, scilicet cursus Socratis; si tamen consideretur præteritum sub ratione præteriti, ipsum non fuisse est impossibile per se, & absolute contradictionem implicans. Videtur igitur, quod quando dicit præterita non posse non fuisse, nec Deum hoc posse facere, intelligat in sensu composito, non diuiso. Hinc etiam attestatur aliud dictum eius in De æternitate mundi, & distinctio eius de necessitate, & alia distinctio similis prima parte summæ part. 1. 9. quæstione 3. 50. huius præmissa. Hoc idem potest & aliter confirmari; Ipse namque non audeat concedere diminutionem potentie Dei intrinsecus qualemcunque, quare nec audebit concedere, quod Deus olim potuit quicquam velle vel nolle, quod modo non potest. Arguit siquidem, ubi prius, præterita posse non fuisse, hoc modo; Quicquid Deus facere potuit, potest, cum eius potentia non minuat; sed Deus potuit facere antequam Socrates curreret, quod non curreret; ergo, &c. & respondet hoc modo; Dicendum, quod sicut Deus, quantum est ad perfectionem diuinæ potentie, omnia potest, sed quædam non subiaccit eius potentie, quia deficiunt à ratione possibilitatis; ita, si concedatur immutabilitas diuinæ potentie, quicquid Deus potuit, potest, & potuit olim velle diuinitatem nunquam fuisse futurum, præsens, nec præteritum, potest ergo & modo. Verum contra istam responsionem horum Doctorum potest non improbabiler replicari. Si enim Philosophi & Theologi asserentes præterita non posse non fuisse, nec Deum hoc posse facere, intelligant in sensu composito, habent asserere consequenter ad similem intellectum, futura non posse non fore, præsentia non posse non esse, nec Deum posse facere hoc vel illud, nec aliquid quod non facit; cum tamen hæc asserant, illa negant. Quamobrem pro intellectu Philosophorum & Doctorum elucidatis forsitan cognoscendo, sciendum quod Philosophi considerantes de causis naturalibus, & cursu entium naturali, dicentes quicquam posse fieri vel non posse, intelligunt ut frequenter de potentia causarum naturalium & inferiorum, & secundum cursum & ordinem naturalem rebus naturalibus naturaliter institutum; sicque verum est præterita non posse fieri non præterita, sicut futura possunt fieri non futura, & præsentia non præsentia, cum illa adueniunt, hæc recedunt. Adhuc autem, ut reor, est alius profundior & sincerior intellectus; voluendo siquidem diligenter libros Philosophorum, & diligentius reuoluendo, apparet eos ponere diuisionem generalem bimembrem, in terminos, scilicet, & in vias: Terminum autem sunt duo, esse scilicet & non esse; viæ quoque correspondentur sunt duæ generatio & corruptio ad hos terminos deducentes. Videntes igitur Philosophi rem quamcunque in alterutro termino existentem, ad hoc quod sit in altro, transire per viam ad illum, vel quod terminus ad illam quomodo accedat, dicunt oportere hoc fieri per generationem vel corruptionem, mutationem seu motum in ipsa vel in alia; quare & cum dicunt rem existentem in aliquo termino, hoc est, in vel sub quacunque esse vel non esse, posse esse in vel sub termino opposito, intelligunt de potentia mutabili, actuabili, & terminabili terminis oppositis succedentibus inuicem, quæ non potest exire in actum nisi per qualemcunque mutationem in illa re vel in alia, per accessum scilicet ad vnum oppositorum, & recessum ab altero. Ut autem quæm brevius sciuerit, hoc exponam, dico, quod duplex est potentia; una scilicet penitus absoluta, seu non repugnantia, & sic aliquid quod est aliquale, potest esse non tale sine mutatione quacunque, sicut vndeima veritas ostendebat; alia est potentia naturalis, & secundum contradictionem & ordinem naturalem mutabilis, actuabilis, & terminabilis terminis oppositis successiue; & secundum istam, quicquid, qualemcunque est, non potest esse non tale, nisi per aliquam mutationem inter terminos oppositos in ipso vel in aliquo alio, sicut duodecima veritas suadebat; & de potentia ista communiter loquuntur Philosophi, quando dicunt aliquid seu aliquale posse, vel non posse esse tale vel tale propter causam præmissam. Sic ergo loquendo de potentia verisimum est, præteritum non posse non esse præteritum: Non enim hoc potest per mutationem, seu factionem inter terminos oppositos, scilicet inter præteritum & non præteritum; Nam contradictionem euidenter includit, quod A prius fuit præteritum, & nunc non sit præteritum; de futuris autem & præsentibus non est ita. Futurum enim potest mutari, & mutabitur de futuro in non futurum, quando fiet præsens, & præsens de præsentem in non præsens, quando in præteritum dilabitur. Hæc ergo secundum Philosophos & Theologos est differentia rerum secundum triplicem differentiam temporis diuisarum, quod futurum potest mutari, & fieri de futuro non futurum, & præsens de præsentem non præsens, præteritum autem de præterito mutari in non præteritum, est impossibile absolute, adhuc autem iuxta præmissa ulterius aduertendum, quod duplex est factio, una mutabilis seu ipsa mutatio, in-

mutabilis

A riabilis & terminabilis terminis oppositis, quæ correspondet simili potentie, scilicet naturali, mutabili, actuabili, & terminabili supradictæ. De qua potentia quasi semper intelligunt, & loquuntur Philosophi, Theologi, & vniuersaliter omnes docti pariter & indocti, cum dicant quicquam posse fieri, vel non posse, cuius causa est, quia quicquid videtur fieri naturaliter, artificialiter, voluntarie, violentè, casualiter vel fortuito, videtur fieri per huiusmodi factionem. Huius autem cause videtur alia causa prior; factio namque præcedit factum naturalem & casualiter suum factum, quare nec temporaliter potest ab eo præcedi, faciens quoque similiter factionem, nec potest temporaliter ab eo antecedi. Quare & sicut omne faciens temporale habet principium temporale, sic & quilibet eius factio, & quodlibet factum eius. Prima igitur factio, scilicet mutabilis & terminabilis terminis oppositis, non potest Deus facere de præterito non præteritum, ita videlicet quod aliquid primum sit præteritum, & deinde recedat ab illo tanquam à termino à quo factionis & motus, & accedat ad non præteritum tanquam ad terminum ad quem eiusdem factionis & motus: sic enim aliquid primum esset præteritum, & postea non præteritum, quod contradictoria implicat euidenter. Philosophi ergo & Theologi diuidentes generaliter vniuersa secundum differentiam triplicem temporalem, secundum futurum, videlicet, præsens, & præteritum, intendunt assignare vterius istam differentiam inter membra, quod Deus hac factione inmutabili & terminabili terminis oppositis potest facere de futuro non futurum per productionem eius in esse, & de præterito non præteritum per subductionem eius ab esse; de præterito autem non præteritum nullo modo. Is autem intellectus euidenter apparet ex verbis Doctorum & Philosophorum ad oppositum proximo adductorum. Vnde beatus Augustinus 26. contra Faustum negans Deum posse facere ut quæ facta sunt non fuerint, sicut plenius allegabatur superius, ostendendo se loqui de huiusmodi factione terminabili, & mutabili de aliquo termino in eius oppositum, immediatè subiungit; Potest facere ut aliquid non sit quod erat; tunc enim facit ut non sit, quando aliquid esse inuenit de quo fiat, velut cum aliquem, qui cepit esse nascendo, faciat non esse moriendo; hoc enim factum inuenit de quo fieret. Quis autem dicat, ut id quod iam non est, faciat non esse? Quicquid enim præteritum est, iam non est; quod si de ipso fieri aliquid potest, adhuc est de quo fiat; & si est, quomodo præteritum est? Auctoritates verò dicentes creaturam non posse semper fuisse, intelligunt ut creatura importat factionem ex nihilo præcedenti, inmutabilem scilicet atque mutabilem factionem, supponentes Catholicam veritatem: alia autem, quæ dicunt nihil aliud à Deo posse esse coæternum, cum eo intelligunt forsitan, supposita Catholica veritate, videlicet quod omne aliud à Deo sit factum, post non esse ab eo. Vel forte subtilius, quod nihil aliud à Deo potest esse æternum proprie, ita quod habeat totum esse suum simul, sine aliqua successione mutabili, & sine possibilitate ad mutationem, sicut Boetius, Anselmus, & capitulum prolixum loquebatur. Vnde licet mundus non haberet principium durationis seu temporis, neque finem, nequaquam æternus proprie diceretur propter defectum cause prædictæ. Quare & Boetius 5. de consolatione Philosophiæ prolixè ita scribit, Quod temporis pauit conditionem, licet illud, sicut de mundo censuit Aristoteles, necceperit nequam esse, nec desinat, viæ eius enim temporis infinitate protendatur, nondum tamen tale est ut æternum esse iure credatur: non enim totum simul, infinita licet viæ, spacium comprehendit atque complexitur, sed futura nondum habet, transacta iam non habet; quod igitur interminabilis viæ plenitudine totam pariter comprehendit ac possidet, cui neque futuri quicquam absit, nec præteriti fluxerit, illud æternum esse iure perhibetur, idque necessè est & sui compos præsens sibi semper adfiscere, & infinitatem mobilis temporis habere præsentem; vnde non rectè quidam, qui cum audiunt visum Platoni mundum hunc non habuisse initium temporis, nec habiturum esse defectum, hoc modo conditori conditum mandatum fieri coæternum putant. Aliud enim est per interminabilem duci viam; quod Mundo Platonis tribuit, aliud interminabilis viæ totam pariter complexum esse præsentiam, quod diuinitatis proprium esse manifestum est: neque enim Deus conditis rebus antiquior videri debet temporis quantitate, sed simplicis potius proprietate naturæ. Pro ista tamen & alijs quædam distinctio de æternitate seu æterno non inuicilis est notanda. Vno namque modo sumunt Auctores æternum, sicut nunc est dictum; alio autem modo ut importat tantum carentiam principij atque finis; vnde & Grammatici, sequentes Euerardum Bithyniensem, seu secundum quosdam, Bathoniensem in suo Græcismo, ubi assignat differentias nominum, ita dicunt; Æternum verè sine principio, sine fine, perpetuum cui principij, sed sine caribit; & quia iste secundus modus est facilior intellectu quàm primus, omnes poenè, neglecto primo,

mo,

|| adherent mo, "adherenti secundo. Aliæ adhuc Auctoritates, quæ afferunt creaturam non posse esse coeternam Creatori, possunt intelligi & exponi ut alie prius tactæ. Eundem enim intellectum inquit Hieronymus manifeste, cum dicit Deum non posse suscitare virginem post ruinam: suscitatio namque evidenter importat aliquem transitum de uno oppositorum in aliud, puta de morte ad vitam, de malicia ad bonitatem, & universaliter de quocunque non esse ad esse oppositum. Simili modo potest & glossa intelligi super Amos, quæ dicit quod virgo quæ virginitatem perdidit, virginitatem recipere non valebit: recipere namque iterum capere, & alia vice capere, & ita mutationem & terminum initiantem designat. Vei forsitan intelligit secundum legem statutam; immediate namque subiungit, Vix conceditur ei, ut de mille redeat ad centum, & de centum ad decem; quod fortassis debet intelligi secundum dignitatem & ordinem in Ecclesia militante, non secundum gratiam & meritum. Secundum namque iura Ecclesiæ in Decretis & Decretalibus satis vulgata, in ordinibus & dignitatibus constituti sic possunt peccare, quod debent deici aut suspendi, nec in perpetuum reparari, sed in statu inferiori perpetuo remanere: omne autem peccatum est quædam devirginatio, defloratio, atque corruptio peccatoris. Et iste similiter intellectus consonat verbis glossæ; ait enim, Itrafit ut virgo Israel, quæ errauit, non habeat suscitantem, quia quæ semel ab vnione discessit, & virginitatem, quam cum vno viro habebat, perdidit, pristinum statum, & virginitatem, & vnionis beatitudinem recipere non valebit; & vix conceditur ei, ut de mille redeat ad centum, & de centum ad decem. Concordat etiam textus qui pro eodem habet, domum Israel cecidisse, & virginem Israel esse proiectam in terram; quæ etiam non negat potentiam resurgendi ad statum æqualem, sed actum, gradum inferiori esse assignans: vnde scilicet, domus Israel cecidit, non alijciet ut resurgat; virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam, quia hæc dicit Dominus Deus; Vrbs de qua egrediebantur mille, relinquentur in ea centum; & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem. Super quod Glossa, Non negat posse resurgere, sed non resurgit virgo Israel, quia semel aberrans; & si reportatur humeris pastoris, non habet eandem gloriam cum illo, qui nunquam a Deo aberrauit: vnde per Prophetam, Multo poenitentiam peccatoris quam mortem; poenitentiam non sanctificat Ecclesiæ || comparat, sed quod comparata morti & inferis, melior sit. Ad litteram etiam, nulla femina vitata etiam ante baptismum potest inter Dei virgines consecrari, teste Augustino super epistolam ad Titum, & allegatur in Canone dist. 26. Acutius, cui & concordant alia iura multa. Per prædicta similiter patet intellectus Philosophi 6. Eth. dicentis, quod factum non contingit non fieri: loquitur enim ibi de consiliabili & eligibili per causas inferiores, puta per homines; dicitur quod nullus eligat factum, scilicet præteritum, puta Ilion captam fuisse, nec consiliatur de facto, sed de futuro & contingenti, quia factum non contingit non fieri: quod totum vniuersim & conformiter processui intelligitur manifeste de potentia causarum secundarum, scilicet hominum, & verum est quod per potentiam, consiliatorem, aut electionem humanam quod factum est, non contingit non fieri, sed futurum contingens contingit fieri, vel non fieri per has causas. Intelligit etiam consequenter, quod præteritum non potest non esse, seu fieri non præteritum potentia & factione mutabili, initiabili & terminabili terminis oppositis, sicut sunt omnes veri propriique effectus causæ veræ & propriæ facientis; vnde & ipsemet 2. Phys. 31. Medicus, inquit, & consilians, & omnino faciens, omnes sunt principium mutationis aut status. Dictum autem ipsius Agathonis videtur calumniam iustam pati: non enim hoc "solum Deus priuatur, ingenua facere quæ sunt facta. Priuatur namque & isto, de præsentis nunc facere mutabiliter nunc & pro nunc non præsens; de futuro autem exhibitionem rei facere mutabiliter non futurum; de numero quatuor contradictoriorum contingentium facere omnia simul esse simul veræ, & quæ potest facere simul veræ; facere maximam lineam circulearem, aut rectam finitam possibilem fieri, seu quæ potest, facere, inscribere, vel circumscribere circulo maximam vel minimam figuram rectilineam; facere alium Deum, & deos infinitos, & vniuersales: nihil quod contradictionem necessario implicat, potest Deus. Dicit quisnam fortassis pro Agathone, quod nihil horum est aliquid; & ego contra vtrumque; & ergo nec ingenua facere quæ sunt facta. Verum ne Agathonem non recte dixisse, quem Aristoteles recte dixisse testatur, videar dicere minus recte; dico quod ad litteram recte dixit; dicit enim Deum priuari huiusmodi facere, sed non potentia faciendi; & verum est, & necessarium est, Deum nequaquam ingenua facere quæ sunt facta, quod tamen hoc non possit, non dicit. Potest etiam intelligi & exponi quod Deus hoc non potest per potentiam & actionem causarum naturalium & inferiorum, sicut potest facere effectus futuros, nec etiam

Atiam potentia & factione mutabili & terminabili terminis oppositis, sicut dictum Philosophi expositum erat prius. Fortassis autem & aliter potest, exponi propinquius menti suæ, ut supponat generaliter omnia esse diuisa in tria, futurum, præsens, & præteritum, sine factum; & per hoc, quod dicit exclusiue, solo ipso Deus priuatur, Ingenita facere, &c. intendat includere vicium trium membrorum diuisionis præmissæ, & excludere duo priora: intelligat etiam de factione mutabili & terminabili terminis oppositis, & sic verum est, quod de numero horum trium, hoc solo Deus priuatur facere, id est, posse facere huiusmodi factione de præterito tanquam de termino a quo factionis & mutationis, non præteritum; Hoc enim contradictionem euidenter includit, quod scilicet aliquid prius sit aut fuit præteritum, & postea non præteritum; de futuro autem tanquam de termino a quo potest facere factione huiusmodi non futurum; & de præsentis non præsens; quod & facit continuè, cum illud aduenit, hoc recedit. Dictum verò Aristotelis in De mundo similiter potest intelligi & exponi secundum præmissa, & similiter dictum Plinii recitatum; verumamen Plinius pessimè delirare videtur, dicendo Deum nullum ius habere in præterita, nisi obliuionis, sicut 14um. 6um. & 23um. primi docent. Negantes ergo Deum posse facere de præterito non præteritum, intelligunt de potentia & factione secundum cursum & ordinem naturalem rebus naturalibus naturaliter institutum, de potentia & factione mutabili, actuabili, & terminabili terminis oppositis prædictis. Verum, sicut superius breuiter tangebatur, est quædam alia factio huic opposita, scilicet stabilis, non mutabilis, non actuabilis nouiter, non initiabilis nec terminabilis terminis oppositis, & hæc correspondet potentie absolute & irrepugnantie prædictæ, secundum quam etiam illud quod est aliquale in hoc præsentis instanti, potest fieri a Deo in hoc præsentis instanti non tale, imò & conditionis oppositæ sine mutatione quacunque, iuxta 11um. veritatē; Deum enim sic facere, esset ipsum sic velle: sic enim fortassis posset Deus facere mundum, qui est initius & temporalis, non esse huiusmodi, sed æternum. Nullam enim contradictionem includit formaliter simpliciter, ut videtur, mundum non habere initium durationis vel temporis, sed semper fuisse, sicut nonnullis videtur, vel saltem sic posset facere mundum antiquiorem, & fuisse priorem temporaliter quatuordecimque: Hoc enim nullam repugnantiam formaliter implicat aut importat. Huiusmodi autem factio similis est generationi, cognitioni, & volutioni diuinæ, imò verius scientiæ & volutioni Dei ad extra; quæ secundum quintam, sextam, & octauam veritatem, quod vult nunc & scit, posset & potest nunc & pro nunc non scire nec velle sine mutatione quacunque; similis etiam est doctrinæ, quæ Pater æternaliter Filium & Spiritum Sanctum docet, de qua 34. huius. Huiusmodi autem modus loquendi de factione habetur Ioh. 11; ubi queritur sic de Christo, Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut & hic non moreretur? Sic etiam loquitur Augustinus 26. contra Faustum 2. Si audiam, inquit, quod aliquid futurum erat, si Deus fecit non fieret, fidsissime respondendo, illud potius futurum erat quod Deus fecit, non illud, quod si futurum esset, hoc fecisset; Nam Deus quid facturus erat vtiq; sciebat, & ideo simul sciebat illud futurum non fuisse, quod ne fieret facturus erat. Sic insuper loquitur Petrus 1. sentent. dist. 38. dicens, quod Deus potuit facere, ut quod sit non fieret; & ita non esset præteritum. De potentia igitur absolute & non repugnantie prædictæ & huiusmodi factione potest Deus facere nunc quæ est præterita, puta A. nudè & absolute consideratam non esse præteritam. Deum namque sic facere, non esset aliud quam nolle ipsam esse præteritam, seu velle oppositum nolitione seu volutione non mutabili, non initiabili aut terminabili, sed stabili & æternæ, quod est absolute & irrepugnantiter possibile, & quantum est de factione suæ potentie absolute, & quantum est de ratione suæ potentie volutionis libera secundum contradictionem, quatenus præcedit causaliter suum actum, quo omni eodem modo intrinsecè vult nunc A. fuisse, sicut voluit prius nunc A. fore, ut præcedentia docuerunt; cuius causa est, quia apud Deum intrinsecè nihil est præteritum nec futurum, sed immutabiliter, stabiliter, æternaliter, & instantaneè tantum præsens, sicut superius monstrabatur. Porro quia videtur fortassis aliquibus difficile intellectu, quomodo præteritum potest fieri non præteritum factione non mutabili, non initiabili, nec terminabili terminis oppositis supra dicta, ecce ad hoc exemplum parulum facile intellectu: futurum siquidem potest fieri non futurum antequam eueniat, seu; ut verius dicam, ipso nunquam eueniente ipso nunquam posito in esse, ipso nunquam præsensficato, seu facto præsentis. Sic enim A. cursus Iohannis cras contingenter futurus; & quis hominum dubitat Deum de sua potentia, imò omnipotentia absolute posse facere, quod Iohannes non curret, quare & quod A. non erit; quam obrem & consequenter aliquod futurum facere non futurum, ipsum nunquam facto præsentis? Et proculdubio hoc non potest factione mutabili, initiabili, & terminabili prædicta: nam contradictionem euidenter includit, quod aliquid de futuro, tanquam

quam de termino à quo factionis & mutationis fiat non futurum, nisi per positionem eius in A
esse. Ecce adhuc exemplum euidentiùs forsitan ad hoc idem; Aliquid, nempe non futurum,
potest fieri futurum: Sit enim A. effectus possibilis fieri, qui non fiet; & sicut quilibet confi-
tetur, Deus de sua potentia absoluta potest facere quod A. erit; quare & quod non est futu-
rum, esse futurum, sed non factione mutabili, initiabili, aut terminabili sæpe dicta: nam con-
tradictionem implicat euidenter, quod aliquid aliquando sit futurum, & semper vel aliquan-
do prius fuit non futurum, sicut decimum octauum huius ostendit. Sicut igitur non futurum
potest fieri futurum, & futurum non futurum absque positione eius in esse factione non muta-
bili sed stabili, sic & præteritum non præteritum similimodo potest. Non ergo sequitur, si-
cut obieciatur superius, si præterita possunt ista potentia non fuisse, quod per mutationem
hoc possunt: nec etiam sequitur, si præterita possunt esse aut fieri non præterita, expedire
hominibus consiliari de ipsis; non enim omne quod potest esse aut fieri, hoc potest per consi-
lium hominum potentiamue humanam.

Vicesima secunda veritas dicit, quod res futura non potest non fore, nec præsens nunc &
pro nunc non esse, nec præterita non fuisse, accipiendo correspondentem potentiam 16. veri-
tati, quæ sic intellecta ex eadem 16. sequitur euidenter, hoc vno adiuncto, quod voluntas B
diuina est causa necessaria, scilicet infrustrabilis & indefectibilis in causando, sicut decimum
primum docet; Potest etiam hæc ostendi ex prima parte negatiua 18. veritatis.

Vicesima tertia veritas ex tribus primis partibus 17. clare patet, hoc addito, quod voluntas
diuina sit infrustrabilis & indefectibilis in causando: sequitur etiam ex correspondentibus par-
tibus 18. veritatis.

Vicesima quarta ex vltima parte 17. sequitur manifestè, hoc vno coassumpto, quod volun-
tas diuina est causa necessaria, id est, necessario requisita ad hoc quod aliquid sit futurum, præ-
sens, vel præteritum, sicut decimum quartum & nonum primi demonstrant: Hæc etiam ex
vltima parte negatiua 18. ostenditur manifestè. Secundum hæc autem potest conuenienter
intelligi & exponi illud vulgatum Philosophi, Esse quod est, quando est, & non esse quod non
est, quando non est, necesse est, & similia. Dicta tamen Auerrois, Hugonis, & Petri hic ob-
iecta erant exposita sexto huius, illud quoque Philosophi, si omnia ex necessitate essent aut
ficerent, non oportere consiliari, neque negotiari, fuit expositum vicesimo nono huius: potest
etiam conuenienter exponi, quod intelligit ibi de necessitate contraria & repugnante possi-
bilitati & contingentia præcedenti, sicut in ostensione nonæ veritatis apparet. Similibus quo-
que modis potest exponi dictum eiusdem Philosophi ex 3. Eth. obiectum. Alia etiam similia
plurima reputo similiter exponenda. Per præmissa similiter possunt Deus, Christus, & Pro-
phetæ, qui prædixerunt aliqua adhuc futura, à fallacia, mendacio, & ab omni inconuenienti
defendi; quia sicut illa futura possunt nullatenus euenire, sic & illæ reuelationes, promissio-
nes, iurationes, & prædictiones præterita non fuisse.

Vicesima quinta ex præmissis de æternitate consequitur euidenter. De futuris namque
contingentibus, quando fient præsentia atque præterita, erit determinata veritas apud Deum,
& non tunc primo & nouiter, quia apud Deum intrinsecè, & in æternitate nihil prius aut po-
sterius successit, nihil mutabile, nihil nouum, sicut præmissa capitulo isto & proximo docu-
erunt. Item voluntas Dei est causa omnium futurorum per decimum quartum primi, & in-
fructibilis ac immutabilis per decimum & vicesimum tertium primi; & hæc est determinata
apud Deum, sicut nullus ignorat: & quia de præsentibus & præteritis est determinata, quare
& de futuris similiter, sicut potest ostendi per decimam tertiam & decimam quartam verita-
tes. Item apud Deum est determinata scientia omnium futurorum, quia per causam determi-
natam, per suam scilicet voluntatem, per quam scit ea, vt decimo octauo primi fuit ostensum,
& quia alias Deus certius sciret præsentia & præterita quam futura, si quæ aliquid accederet
eius scientiæ ex rebus sciis, contra vicesimum tertium primi, & tricesimum primum huius. I-
tem omnia sunt. Implet præsentia in æternitate & intrinsecè apud Deum, scilicet causaliter, si-
cut ostensio decimæ quartæ veritatis ostendit; quare & de omnibus sicut de temporaliter præ-
sentibus, determinata scientia, certitudo & veritas apud eum. Vnde Ammonius super 1. peri
hermenias vlt. Nec Deos, inquit, est possibile neque indeterminatam cognitionem de fu-
turis habere, tanquam coniectantes de ipsis; primo quidem vt Timæus nos docuit, & vt A-
ristoteles Theologizans pronuntiat, & ante hos Parmenides, tam apud Platonem, quam in
proprijs carminibus, Nihil est apud Deos neque præteritum, neque futurum, quoniam v-
trumque horum est non ens; hoc quidem non amplius, hoc autem non dum, & hoc quidem
transmutatum, hoc autem natum transmutari; quare & coniecturam cognitionem à dijs, &
in vltimo rationalis vitæ abijci necessariam; Deinde quomodo nisi modicum participabi-
mus

A mus sobrietate, nisi amplius attribuamus cognitioni Deorum, quam vestra? Sed audientes
& dubiam ipsam & indeterminatam confiteri; eiusdem enim contradictionis. Qui & infra mul-
tipliciter hoc ostenso concludit palam, quia & contingentia ordinari à Dijs dicendum est, &
determinate cognosci ipsorum euentum; quod vt euidentiùs doceat, allegat Adnulum blichii,
quod cognitio est media inter cognoscens & cognitum; est enim operatio cognoscens circa
cognitum, quod etiam cognitum quandoque cognoscitur alicui modo quam sit natura eius,
quandoque depressior; quandoque æqualiter. Cum enim intellectus noster politicas actio-
nes disponit, cognoscit singularia negotia, referendo ea ad vniuersalia; Hæc autem cog-
nitio altior est cognito singulari; partibile & transmutabile singulare. Ratio autem, per
quam intellectus practicus cognoscit, indiuisibilis, & intranmutabilis est; Quando au-
tem intellectus ad se conuersus & operans secundum purificatas virtutes, secundum sub-
stantiam considerat, cognitio est eiusdem ordinis cum eo quod cognoscitur; cum autem
ascendens ad summum suæ perfectionis, & secundum contemplatiuas virtutes medians,
considerat ea quæ de diuinis ordinibus, & qualiter ex vno omnium principio hi producuntur,
& quæ vniuersaliumque proprietates est, cognitio deterior eo quod cognoscitur. His igitur
sic se habentibus, dicendum, Deos quidem cognoscere omnia facta, entia & futura
modo Dijs conuenienti; hoc autem est vnâ & determinata & infallibili cognitione: Propter
quod quidem & contingentium scientiam, dicendum ipsos comprehendere velut omnia, quæ
in mundo, producentes, & perpetuorum quidem substantiarum, ipsos causas existentes, ge-
nerabilia autem non causas, secundum suas proprias operationes, & velut videntes non
ipsas solum substantias, sed virtutes ipsarum, & operationes, easque secundum naturam, &
casque præter naturam. Quod quidem præter naturam simul intravit cum necessario ordi-
ne subiecto decurrentie entium, in his quæ nata sunt hoc participare, non principaliter, sed
secundum modum qui dicitur parypothaseos, scilicet secus existentia; Cognoscere tamen
contingentia ipsorum natura est; propter quod, hæc quidem indeterminatam habentia natu-
ram posse quidem euenire & non euenire: illos autem velut modo nobilitati quam sit ip-
sorum natura, cognitionem eorum præaccipientes determinatè, & hæc scire. Etenim res
partibiles imparibilibus, & indistincte cognoscere ipsos est necessarium, & pluralitatem vni-
tati, & temporalia æternaliter, & generabilia ingenerabiliter. Non enim vti que sustinebi-
mus quod dicatur simul cum fluxu rerum, Deorum cognitionem decurrere, neque esse ali-
quid apud ipsos aut præteritum aut futurum, neque dici de ipsis, Erat, vel Est, vt in Timæo
assumpsimus, cum sint significatiua cuiusdam transmutationis; Solum autem ipsum est.
Istam quoque sententiam plane testantur auctoritates Augustini & Cassidori super Platonem
43. 47. huius scriptæ.

Pro vicesima sexta sciendum, quod res sunt determinati esse, & determinate stabili-
tatis apud creaturam tripliciter; In se, In suis causis, Vtroque modo. In se, sicut res
D contingens præsens, puta Iohannem currere vel sedere, quod ex præsentia sua habet
quandam necessitatem sequentem essendi pro nunc, & sic ille est determinatum & certum,
& similem scibilitatem ab homine, & res præterita similiter: In suis causis, sicut res natu-
rales naturaliter necessitate future, puta eclipsis futura luminariarum, transmutatio ele-
mentorum, & mors mortalium: Vtroque modo, sicut effectus huiusmodi naturales præ-
sentes in præteritum transmissi; Futura autem contingentia nullo istorum modorum
sunt determinata. Non in se, constat; Non in suis causis, quia tunc non essent con-
tingentia ad vtrumlibet, sed contingentia nata vel necessaria; Quare nec vtroque ho-
rum modorum; Hæc autem est sententia Philosophi 1. peri hermenias: vlt. sicut ab eo
communiter allegatur, & in obiectionibus erat tactum, licet verbum, Determinatum, Ammonius,
nusquam ibi ponatur in tota serie sui textus. Vnde & Ammonius illum locum expo-
nens, sic ait; Est idem sua quidem natura contingens; cognitioni autem Deorum non
adhuc indeterminatum sed determinatum: Palam autem quod & nostræ cognitioni impos-
sibile est determinatè cognosci, aliquando contingens, sed ex necessitate consequetur,
præcedentibus causis suæ generationis. Nec huic resistunt nisi fortè Mathematici &
diuini dicentes omnes actus humanos supponi necessitati astrorum: Sed hos tertium se-
cundi refellit. Verum per reuelationem diuinam potest creatura rationalis habere cog-
nitionem determinatam & certam de futuris contingentibus; imo & quasi demonstra-
tionem propter quod & à causis. Potest enim Deus certitudinaliter reuelare creatu-
re rationali voluntatem suam de aliquo tali futuro in proprio genere vel in verbo, si-
cut quadragesimum huius & sequentia docuerunt: Voluntas autem diuina est causa
futurorum necessaria in essendo, necessitate sequente, & infrustrabilis in cau-
sando

in causando, sicut decimum quartum primi, quinquagesimum secundum, & quinquagesimum huius, ac decimum primi docent; quæ omnia potest similiter revelare. Potest ergo creatura cognoscere contingens fore per causam, & quoniam illius est causa. & quoniam impossibile est aliter se habere; potest etiam cognoscere illud fore ex veris, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis, vel potius & eminentius tertian quam per propositiones creatas, per speculum scilicet veritatis æternæ; quare & demonstrativè, ut patet 1. Post. 2. vel perfectius & excellentius quam per demonstrationem syllogisticam discursivam. Hoc idem confirmat auctoritas Augustini super Psalmum quadragesimum tertium, quadragesimo septimo huius scripta.

Vicesima septima potest offendi per vicissimam quintam & ostensionem illius: Potest quoque offendi per decimum quartum & ostensionem illius, cum voluntas divina sit causa omnium futurorum, per quam & Deus omnia illa prescit, sicut decimum quartum & decimum octauum primi docent. Quod & clare testantur dicta Augustini & Cassiodori super Plal. 43. huius scripta.

Vicesima octava potest ostendi per proximam, & decimam tertiam & ostensiones earum.

vicissima non potest ostendi per proximam, & decimam quartam, & ostensiones illarum. *Augustinus.* Hanc etiam piaque testatur videntur Auctoritates Augustini & Cassiodori super Psalmum quadragesimum tertium quadragesimo septimo huius premissæ. Augustinus etiam vicesimo sexto contra Faustum 2. sic ait; Tam non possunt futura non fieri, quam non fuisse facta præterita. Nec potest quis dicere Augustinum intelligere in sensu composito, vel de dicto, & non in sensu diuiso, seu de re; quia sic nullum obsecrum vel dubium sciret, nec quicquam deereret. Processus quoque, quis, & causa, quam dicit, ostendit ipsum loqui in sensu diuiso, & de re; Causa autem sua videtur esse voluntas Dei efficax, nec frustrabilis aut mutabilis, & veritas irrefragabilis, & immutabilis omniuaque: Vnde & immediate ante de quodam possibili fieri ita dicit, Concedo fieri posse, sed utrum futurum sit, nescio, & ideo nescio quia quid habebat de hac re Dei voluntas me latet; Illud tamen me non latet sine dubio futurum, si hoc Dei voluntas habet. Porro, si audiam quod aliquid futurum erat, sed Deus fecit ne fieret; si dissimile respondebo, Illud potius futurum erat quod Deus fecit, non illud; quod si futurum esset, hoc fuisset. Nam Deus quod facturus erat, utique sciebat, & ideo simul sciebat illud futurum non fuisse, quod ne fieret facturus erat; & proculdubio potius verum est, quod Deus scit, quam quod opinatur homo: ex quibus immediate concludit, Vnde tam non possunt futura non fieri, quam non fuisse facta præterita. Sed quomodo istud ex prioribus sequeretur, si tantum in sensu composito loqueretur? Ecce similiter causa, quam immediate subiungit, quoniam non est in Dei voluntate ut co sit aliquid falsum, quo verum est: Quapropter omnia, que verè futura sunt, sine dubio fiunt; si autem facta non fuerint, futura non erant: Ita omnia que verè præterita sunt, sine dubio præterierunt. Manifeste quoque apparet per illas duas vniuersales affirmatiuas, vnam de futuro, & alteram de præterito, ipsum loqui de rebus ipsis futuris atque præteritis, non de propositionibus ipsis tantum. Qui & infra, Sententia, inquit, qua dicimus aliquid fuisse, ideo vera est, quia illud de quo dicimus iam non est: Hanc sententiam Deus falsam facere non potest, quia non est contrarius veritati. Quod si quartas, ubi sit hæc vera sententia, prius inuenitur in animo nostro, cum id verum scimus & dicimus: Sed si & de animo nostro ablata fuerit, cum id quod scimus obliu fuerimus, manebit ipsa veritate; Semper enim verum erit, fuisse illud quod erat, & non est, & ibi verum erit iam fuisse quod erat, ubi verum erat antequam fieret, futurum esse quod non erat: Hæc veritati Deus non potest aduersari, in quo est ipsa summa & incommutabilis veritas, qua illustratur ut verum sit quicquid in quorumcunque animis & mentibus verum est. Hanc quoque æqualitatem necessitatis apud Deum respectu futurorum, sicut respectu præteritorum, quatenus hæc omnia sunt apud eum in æternitate presentia, imò & qua præterita, quia simili certitudine, stabilitate & necessitate firmata, & quia sic coexistebant omni temporis præterito; imò & præcedebant omnia tempora secularia, communiter innuunt omnes Prophetæ, imò verius spiritus sanctus qui locutus est per Prophetas, futura quasi iam præterita prophetando, sicut quadragesimo septimo huius præhabita manifestant. Quibus & Philosophi consonare videntur: E dicit enim Aristoteles in De Mundo 11. quod omnia sunt verè opera Dei; ex quo, secundum naturalem Empedoclem, omnia, quæcunque sunt, & postmodum erunt, processerunt. Vnde & Augustinus de correctione & gratia 33. tractans illud Apostoli ad Rom. 8. Quos præsciuit & prædestinauit &c. ita scribit; Illa omnia iam facta sunt, Præsciuit, prædestinauit, vocauit, iustificauit, quoniam & iam omnes præsciti ac prædestinati sunt; Adhuc autem vsque in finem sæculi multi vocandi & iustificandi sunt, & tamen verba præteriti temporis posuit,

C A P. 22.

A. *fuit, & de rebus futuris, tanquam fecerit Deus, quæ iam vti fierent ex æternitate dispositæ. Ideo de illis dicitur & Propheta Eſaias : Qui fecit quæ ventura ſunt. Hoc tamen in Eſaiâ ſe-* *Eſaiâ.*
cundum hanc ſeriem non memini me legiſſe, fortaliſis ¶ autem tranſlationem allegat aliam, quam *¶ aliam*
non vidi : iſta tamen ſententia de Eſaiâ occurrir. Nam quadrageſimo primò ſecundum tranſla- *¶ tranſla-*
tionem Hieronymi, Eſaiâ, imò Dominus per Eſaiâ ſic dicit, Qui ſuſcitauit ab Oriente iuſtu- *¶ nem allegat*
ſtum, ſcilicet Ieſum Chriſtum, & vocauit eum vti ſequeretur ſe ? Ecce prophetia de præterito,
& addit ¶ mixtum de futuro, Dabit in conſpectu eius gentes, &c. & ſubdit, Qui hæc operatus *¶ in futurũ*
eſt & fecit, vocans generationes ab exordio ? Ego Dominus primus & nouiſſimus, ego ſum :
& infra 48. Priora ex tunc annuntiavi, & ex ore meo exierunt, & audita feci ea, repente ope-
rerunt, & venerunt. Pro hac autem neceſſitate ſequente ex præſentia ſeu præteritione apud *¶ Auguſtinus.*
Deum in æternitate, Auguſtinus infra 34. concludendo ſubiungit : Quicunque ergo in Dei
providentiſſima diſpoſitione præſciti, prædeſtinati, vocati, iuſtificati ſunt & glorificati, non *¶ Anſelmus.*
B. dico etiam nondum renati, ſed etiam nondum nati, iam filij Dei ſunt, & ideo omnino perire
non poſſunt. Quod & Anſelmus de Concord. 3. tractans, eandem autoritatem Apoſtoli *¶ Anſelmus.*
multo clariùs manifeſtat, ſicut quadrageſimum ſepimum & viceſimum ſepimum huius pro- *¶ Auguſtinus.*
dit. Qui inſuper Auguſtinus par. ſecunda pariter Iohan. homilia 14. ſeu 68. totius, tractans
illud Iohannis 14. In domo Patris mei manſiones multe ſunt, & infra, Si abiero & præpa-
rauerò vobis locum, &c. Quomodo, inquit, manſiones in domo Patris non alie ſed ipſæ,
& ſine dubio iam ſunt ſicut parandæ non ſunt, & nondum ſunt ſicut parandæ ſunt ? Quo-
modo putauimus, niſi quomodo etiam Propheta prædicat Deum, quia fecit quæ futura ſunt ?
Non enim ait, quia facturus eſt quæ futura ſunt, ergo & fecit ea, & facturus eſt ea : nam ne-
que facta ſunt, ſi ipſe non fecit, neque futura ſunt, ſi ipſe non fecerit : fecit ergo ea prædeſti-
nando, facturus eſt operando. Vbi & illud Apoſtoli ad Eph. 1. Elegit nos ante conſtitu-
tionem mundi ; & illud ad Romanos prætaſtum, Quos prædeſtinauit, illos & vocauit, ſi-
C. mili modo intelligit & exponit. Hæc autem autoritas Auguſtini, licet non ſecundum *¶ Auguſtinus.*
Auguſtinum, allegatur in Canone de poenitentia diſtinctione 4. In domo. Idem præterea Augu-
ſtinus 5. de Trinitate vii. Apud Deum, inquit, nec præterita tranſierunt, & futura iam
facta ſunt. Ampliùs autem 10. de Ciuitate Dei 12. Vbi, inquit, & quando Deus faciat
incommutabile conſilium, penes ipſum eſt, in cuius diſpoſitione iam tempora facta ſunt
quæcunque futura ſunt. Nam temporalia mouens temporaliter non mouetur, nec aliter
nouit faciendâ quàm factâ, nec aliter inuocantes exaudit quàm inuocatos videt, cuiusque
temporaliter ſunt iuſſa æterna eius lege ¶ ſcripta. Qui & 1. Confeſſionum 6. Anni, inquit *¶ conſpectu*
Deo, tui non deficient ; Anni tui hodiernus dies, & quàm multi ; & quàm multi noſtri iam
dies & partum noſtrorum per hodiernum tuum tranſierunt, & ex illo acceperunt modos, &
vicunque extiterint, & tranſibunt adhuc alij & accipient, & vicunque exiſtent ; tu autem
idem ipſees, & omnia craſtina atque vltima, omniaque hæc æterna & retro hodie facies, hodie
D. feciſti. Quid ad me, ſi quis non intelligat : Gaudent & ipſe. Domine, dicens quid hoc eſt :
Gaudeat etiam ſic & ipſe, & amen non inueniendo inuenire potiùs quàm inueniendo non in-
uenire te.

Tricesima videtur tam certa, quod probatione vix eger. Causæ namque inferiores sunt temporales, actiue & passiue cum motu & tempore, cum initio & cum fine. Quod enim præteritum est, iam transijt potestatem harum causarum, nec eis vixeris subiacet: non enim potest ab eis initiari per operationem & motum, sicut in ostensione vicissimè prima patet: Quod autem præsens est, pro nunc necesse est esse necessitate sequente; quod verò futurum est, est initiabile per actionem & motum à causa secunda libera secundum contradictionem ad agendum & non, nec habet ex se aliquam necessitatem essendi. Nulla enim causa secunda habet voluntatem efficacem in omnibus, sicut Deus, inò secundum Philosophum 3. Ethic. 5. Voluntas est impossibilium, quare citi possit velle præteritæ non fuisse, præsentiaque non esse, res tamen non sequitur eius velle, sicut sequitur velle Dei. Contra primum tamen istorum potest probabiliter obijci isto modo; Causa secunda potest facere de præterito præsens: Soli namque eodem modo obiectis eidem illuminabili corruptibili vel æterno nunc & prius, idem lumen generat nunc quod prius. Nam secundum Philosophum 8. Metaphys. 11. diuersitas effectuum est propter diuersitatem efficientis, vel propter diuersitatem materiæ; & secundum eundem 12. Metaphys. 11. Si agens sit vnum & materia vna, factum est vnum; quod & planè dicit Auertoes in *utroque commento*: Dicit quoque Philosophus 2. de generatione penult: quod idem & similiter habens semper idem innatum est facere, supposita scilicet identitate materiæ. Sicut autem argurum est, lumen corruptum idem numero iter-

Ddd d 2

ΓΩΠ

rum posse generari, sic & potest argui de cæteris formis generabilibus & corruptibilibus, accidentalibus, & substantialibus, quare & de ipsis compositis eisdem numeraliter reuerſuris. Aqua quoque per discontinuationem corrupta, per recontinationem eadem numero generatur. Quidam autem, ut Platonici, hoc concedunt. Sed hos tricesima nona pars corollarj primi primi, & Philosophi; & Theologi redarguunt & derident. Alij autem tantum errorem vitare volentes, dicunt quod non tantum Sol, sed & omnes alie stellæ erraticæ arque fixæ coagunt omnem effectum à quocunque productum; & quia situs & aspectus earum adinuicem & ad Solem continuè variatur, & effectus producti continuè variantur. Sed hi non euadunt Auctoritates Philosophi allegatas: non enim quælibet parua diuersitas accidentalis in agente, facit diuersitatem numeralem in effectu, & maxime in substantijs simplicibus atque compositis. Possunt quoque stellæ cœli applicari ad aliquem locum terræ secundum æquè fortem aspectum nunc ut prius, licet fortis non secundum similem omni modo, quare & regenerare effectum corruptum. Aliquando etiam, ut videtur, redibunt omnes planetæ & stellæ ad similem aspectum omnino quem nunc habent, & quem in quocunque instanti prius habebant, puta secundum Platonicos in fine magni anni mundi, qui secundum ipsos est reditus omnium cœlestium ad primarium statum suum, de quo primum primi plenius disſerebat; tunc ergo res corruptæ eadem numero reuerſerentur. Quidam autem hanc rationem soluere cupientes, affirmant motus cœlestes non esse proportionabiles adinuicem aliqua proportionem rationabili, sed tantum irrationabili, qualis est proportio diametri quadrati ad latus, & conij ad medietatem suam, de quibus alibi plenius est tractatum; quare nec mota cœlestia vnquam plenariè reuerſura ad primarium statum suum, nec ad alium quocunque sequentem. Sed ista hypotheſis responsiva multum voluntariè & faciliter ponitur sine euidencia rationis, quare & æquè faciliter reprobat. Nunquid etiam, admissa hypotheſi, ostendant suum propositum? Non est euidens vsquequaque, quod euidenti ratione discutere per theorematum mathematica à sacris literis multum exaranea, magis curiosum fortassis quàm fructuosum Theologis videretur, maxime cum aliter possit axioma propositum plenè solui. Alij verò dicunt, quod diuersitas temporis numeralis est causa diuersitatis effectuum numeralis. Sed quomodo, cum tempus non sit causa efficiens materialis neque formalis effectuum productorum? quare etiam causa diuersitatis temporis numeralis? Si dixerint, quod diuersitas motuum cœlestium & quare causa diuersitatis numeralis istorum? Et sic continuè ascendendum donec perueniatur ad primum huiusmodi diuersitatem. Alij adhuc dicunt, quod causa huiusmodi diuersitatis effectuum est diuersitas ordinis naturalis in subiecto ad diuersos effectus: sed quod diuersitas in relatione sit causa diuersitatis in accidentibus absolutis, vel in substantijs, non videtur; imò rationabiliter est e contra. Vniuersitas etiam ordinis de necessitate conſurgit ex diuersis ordinatistantum ex fundamento & causa priori; quare illa diuersa ordinata potius essent causa huiusmodi diuersitatis effectuum, quàm diuersitas ordinis. Quare etiam, qualia, & quæ sint ista ordinata diuersa, non exprimit, & vix si exprimeretur possit. Philosophus etiam 12. Metaphys. vbi fuerat allegatus, tangit vnum per quod videtur soluere obiectionem præmissam, & exponere dicta sua, illud inquit, factum est actu, cuius materia erat potentia, seu in potentia, innuens quod etſi agens sit idem & materia eadem, ex diuersitate tamen potentiarum in materia ad diuersos effectus possunt provenire diuersi effectus; quare ad hoc quod effectus sit idem numero requiritur identitas potentie numeralis. Quamobrem & Auerroes illo commento vadecimo, Si, inquit, materia fuerit vna, & generans vnum, & potentia vna, tunc illud quod sit erit vnum; subiectum enim cum fuerit vnum, & potentia existens in eo fuerit vna, & agens vnum, tunc nulla erit causa multitudinis. Verum contra istos Philosophos potest principalis obiectione sic reduci, Si A. actiuum agar cras in B. passiuum, habens C. potentiam ad D. effectum, cras producat D.; ponaturque quod Deus de omnipotentia sua hodie creet D. nihil mutando circa A. B. nec C.; vel si necessariò sequatur mutatio, corrupto etiam D. hodie reducat Deus omnipotens A. B. & C. ad statum priorem omnino; tunc A. cras ex B. & C. faciet D. præteritum & corruptum. Simili quoque modo potest ostendi, quod hominem naturaliter generandum modo præmissio, olim factum à Deo, deurginatum, mortuum & sepultum potest vir nouiter generare, & mulier parere, & parere cum virginem; omnis enim partus necessariò exit virgo; potest igitur causa secunda facere præteritum & corruptum præſentialiter existere, quare & non esse præteritum. Inter omnes autem sententias recitatas videtur mihi sententia Philosophi magis consona

A consona rationi, quod videlicet diuersitas effectuum numeralis succedentium sibi in eadem materia seu subiecto, existentibus eisdem agente & materia seu subiecto, sit ex diuersitate potentie seu potentiarum in ea seu in eo; quamquam circa plenam expositionem huiusmodi potentie longè maior discussio requiratur. Verum quicquid sentiant Philosophi Ethnici, Theologi Catholici indubitanter agnoscant primam, summam, & verissimam causam huiusmodi effectuum diuersorum esse voluntatem diuinam, non mutabilem aut diuersam, sed stabilem & eandem, quæ sine successione actuum voluntatis & mutatione sui quacunque, vult & facit diuersos effectus sibi succedere quando vult, & vbi, sicut 9um. & 23um. atque 47um. primi docent. Vnde & Iudith. 9. Hoc factum est, quod ipse voluisti. Beatus etiam Augustinus 3. de Trinit. 2. loquens de omnibus quæ sunt vilitatè vel inutilitate, sepe vel raro, Rotum, inquit, nihil sit nisi Dei voluntate, sed plerisque non apparet: Itaque placuit vanitati Philosophorum etiam causis alijs e attribueri, vel veris, sed proximis, cum omnino videre non possent superiorem cæteris omnibus causis causam, id est, voluntatem Dei; vel falsis, & ne ab ipsa quidem peruestigatione corporalium rerum atque mutationum, sed à sua suspitione & errore prolatis. Quare & Enchirid. 6. dicit. Cum quæritur quid credendum sit quod ad religionem pertineat, non rerum natura ita rimanda est, quemadmodum ab eis quos Physicos Græci vocant, nec merendum est quemadmodum ab eisdem, ne aliquid de vi & numero elementorum, de motu, atque ordine, & defectibus syderum & figura cœli, de generibus & naturis animalium, fluctuum, lapidum, fontium, fluminum, montium, de spacijs locorum & temporum, de signis imminuentium tempestatum & alijs sequentibus, de his rebus quas illi inuenerunt, vel inuenisse se existimant, Christianus ignoret; quia nec ipsi omnia reppererunt tanto excellentes ingenio, flagrantibus studio, abundantes otio, & quædam humana coniectura inuestigantes, quædam verò historica experientia perſcrutantes, & in eis quæ se inuenisse gloriantur, plura opinantes potius quàm scientes; Satis est Christiano rerum creatarum causam, siue cœlestium, siue terrestrium, siue visibilium, siue inuisibilium, non nisi bonitatem credere, Creatoris bonam scilicet voluntatem. Porro, siue causa secunda possit facere eundem effectum numero qui præcessit, sicut verisimiliter apparet quod possit, supposito miraculo præcedenti, sicut proximo fuit obiectum; & in recontinatione forsitan liquidi per discontinuationem corrupti; siue non possit, sicut extra hos casus videtur non posse, obiectio non procedit. Si enim non possit, non obſtat; si autem liberè possit facere de præterito & corrupto præſens existens, non tamen propter hoc potest facere de præterito non præteritum, & de corrupto aut corrupta virginem, sicut Deus. Licet enim Deus per suam omnipotentiam reduceret Abraham & Saram ad eundem statum in omnibus quem habebant, quando generabatur Isaac; & hic generaret, & illa pareret Isaac, pareret enim corruptum, & præteritum patrem Iacob; verum est tamen secundum cursum nature, & sine miraculo, quod omnis partus necessariò exit virgo. Adhuc autem fortassis sophistica sophistia sic instabit; Vocetur illud præteritum quod fuit & non est; si ergo causa secunda potest facere de præterito ipsum esse, potest & facere quod non sit præteritum. Sed istud non probat quod causa secunda possit facere de præterito non præteritum quantum ad hanc conditionem, fuisse, scilicet quod careat fuisse; quare nec obſtat. Sed adhuc fortitan replicabit, Causa secunda libera, puta Petrus, aliquem suum effectum liberum præteritum, qui dicatur A, potuit prius fecisse non præteritum, simpliciter scilicet omitendo, sicut loquitur lex de Facere Digest. de regulis Iuris. Qui, inquit, non facit quæ facere debet, videtur facere aduersus ea, quia non fecit; & est satis creber modus loquendi vel effectum contrarium & incompossibilem A qui nominetur B faciendo, & Deus omnipotens potest restituere Petro omnem potentiam quam prius habuit, & maiorem; quo facto potest Petrus facere A non præteritum. Vel sic, Petrus prius potuit facere quod A non fuisset; quare & si per omnipotentiam Dei factus sit nunc æquè potens, sicut tunc erat, vel potentior adhuc potest. Vel adhuc fortassis fortius isto modo; Quicquid quocunque modo Deus olim potuit, adhuc eodè modo potest; Alias namque fieret minus potens, & cessaret esse omnipotens; sed Deus olim potuit facere per causam secundam, puta per Petrum, A non esse præteritum, seu quod A non fuisset. Hæc autem, etſi videantur acuta, de facili reſtunduntur. Nam etſi Petrus haberet nunc omnem potentiam vel maiorem quàm prius, non propter hoc possit nunc omnem effectum eundem numero quem prius, sed forte eundem & æqualem specie, vel maiorem; cuius causa est, quia ad identitatem numeralem effectus non sufficit sola identitas numeralis agentis, potentieque agentis, imò requiritur identitas numeralis materie seu obiecti potentieque illius, sicut præmissa testatur. Et si ponatur quod Deus omnipotens hæc omnia eadem numero plenè restitueret, etſi quod Petrus nunc possit facere eundem effectum numero vel defectum numero quem prius; non tamen propter hoc potest nunc facere A non esse præteritum, quia nunquam prius hoc

potuit facere, quia non antequam A fuit; Tunc enim non fuit factibile à Petro A non esse præteritum; Sic enim æternaliter ante fuit, sicut modo non est factibile ab aliqua causa secunda, quod Antichristus, qui est futurus, non sit præteritus nunc vel ante. Nam quomodo faceret quod æternaliter ante fuit, & quod non potest habere initium & terminum factionis, cum tamen quodlibet facere causa secunda necessarîo hoc requiratur, sicut in ostensione vigesima primæ partis corollarij huius patet. Nec quando A fuit potuit Petrus facere A non esse præteritum, propter similes rationes. Tunc enim, sicut & semper ante fuit A non præteritum, nec hoc tunc vel ante à factione vel defectione Petri quouismodo dependit; quare nec postquam A fuit potuit Petrus facere A non esse præteritum; Si enim hoc fecisset, A & tunc & semper ante fuisset non præteritum; Non enim potest quicquam incipere esse non præteritum; & quia non posset hoc facere, aut fecisse postquam A fuit, nisi per factionem intrinsecam & mutabilem de præterito in non præteritum, quod contradictionem includit. Secunda instantia soluitur sicut prima. Non enim ex æquali potentia nunc & prius vel maiori in Petro conquiretur ipsum posse omnem eundem effectum numero quem prius, sicut iam patuit. Et si quis obijciendo supponat, quod Deus omnipotens restaret in Petro actiuo, in subiecto passiuo, & in omnibus requisitis omnia eadem numero quæ prius, licet Petrus nunc posset facere eundem effectum numero vel defectum quem prius, non tamen propter hoc potest nunc facere, quod A non prius fuisset, sed quod A non sit modo deficiente, videlicet tantummodo priuatiuè à factione A, seu faciendo effectum contrarium incompossibilem, & excludorium ipsius A; ita quod alias A nunc esset, & idem esset ipsum fecisse prius seu facere quod A prius non fuisset, & facere nunc quod A nunc non esset, non autem facere nunc quod A prius non fuisset, secundum Logicam 24^a. primi præmissam; sicut idem fuit realiter dicere tempore passionis Christi, Christus nunc patitur, & nunc, Christus tunc patiebatur, sicut & de præteritis alijs vniuersis. Vltima instantia soluitur ut priores; Non potest Deus per causam secundam facere A non præteritum, sicut nec potuit vnquam prius: Nihil enim potest facere per causam secundam, nisi quod illa potest aliquo modo facere; sed nulla causa secunda potest hoc facere quouismodo, sicut superius est ostensum; Omnis namque factio causa secunda est temporalis cum mutatione & initio; sed A non esse præteritum initiari non potest, quare nec fieri per causam secundam, per factionem aliquam temporalem, sed à solo Deo factione æterna, scilicet volitione sua seu volitione sua æterna initium non habente, qua non vult A esse præteritum, seu vult A esse non præteritum, sicut ostensio 21^a. partis plenius manifestat. Adhuc autem fortassis non desines obiectare istum hominem, puta Ioannem, qui fecit hoc vel illud, contingit non fecisse hoc neq; illud, & Ioannem, qui non fecit hoc nec illud, contingit fecisse hoc & illud; Contingit enim Deum hoc nolle aut velle, sed istud non obstat. Licet enim hoc sit possibile & contingens respectu voluntatis diuinæ, non tamen respectu voluntatis humanæ, puta Ioannis; Nihil enim est in potestate Ioannis nisi quod cum vult, facit sicut priora testantur; sed licet Ioannes hoc velit, non ideo sequitur ita esse, licet insuper Ioannes posset non fecisse quod fecit; non potest tamen facere se non fecisse quod fecit: Quicquid enim faciat in præteriti aut etiam in futuro, non ideo sequitur ipsum non fecisse quod fecit. Contra 2^{am} particulam huius trigesima sic instatur; Contingentia & libertas propriè dicitur respectu presentis, respectu verò futuri improprie vel minus propriè cōmuniter seu extensè, sicut 5um. & 6um. huius affirmant: Est ergo apud causas inferiores maior contingentia & libertas respectu presentis, quàm respectu futuri. Sed quis ignoret non sequi ex magis propriè esse tale magis simpliciter esse tale: Quis enim ignoret perfectum magis propriè dici de creatura plenè facta, quàm de Deo nullo modo factibili neq; facto; & quis cōcesserit creaturam esse magis perfectā quàm Deum? Quis etiam nesciat magnum magis propriè dici de corpore quàm de Deo, & de potentis secundum dimensiones corporales extensas, quàm de potentia indiuisibili non extensa? quis tamen concesserit corpus finitum esse maius Deo, cuius magnitudinis non est finis? vel potentia cuiuslibet elementi finitam, cuiuslibet glebæ terræ, seu cuiuslibet guttæ aquæ esse maiorem Dei potentia infinita: Quamobrem illa consecutio non est tenax. Vltimus autem contra 3^{am} particulam huius trigesima quicquam fortassis opponet, quod voluntas diuina est causa intrinsecabilis & indefectibilis; quare quæcunq; causa inferior producat quemcunq; effectum suum futurum, sicut quare producat & produxit omnem effectum suum presentem & præteritum; & per decimam quartam & 29^{am}. partes coroll. prælibati in ipsa est æqualis necessitas respectu futurorum, sicut respectu presentium & præteritorum; quare & æquè necessarium est causas inferiores producere effectus suos futuros, sicut producere presentes, & præteritos produxisse. Sed istud nec concludit nec obstat. Non concludit, quia est in voluntate diuina sit æqualis necessitas respectu futurorum, sicut respectu presentium, alia tamen est necessitas in cau-

- A causis inferioribus respectu effectuum suorum presentium; respectu autem effectuum contingenter ad verumlibet futurorum nequaquam: Quare multiplicior est necessitas respectu effectuum presentium causarum inferiorum, quàm respectu suorum effectuum futurorum. Istud etiam est concludendum, non obstat. Licet enim esset necessarium & æquè necessarium, causas inferiores producere effectus suos futuros, sicut producere presentes, vel præteritos produxisse, quantum est ex parte voluntatis diuinæ; non tamen quantum est ex parte causarum inferiorum: Causa namq; inferior ad verumlibet quid actura nudè & absolute considerata, quantum est de se, nulla necessitate attingitur ad illud agendum, sed indifferenter, indeterm. nudè & contingenter ad verumlibet se habet ad agendum illud & non, sicut 25^a. huius ad simile argumentum similiter est responsum. Amplius autem & præter obiectiones præmissas, potest & aliter obijci contra dicta: Ex prædictis namq; sequi videtur contradictionem esse simul veram, scilicet in æternitate, quia omnia succedentia sibi in tempore sunt insuccessibiliter ibi simul, sicut præmissa testantur. Rursum si esset talis necessitas sequens & immutabilitatis in Deo, ipse non esset liberi arbitrij, quia nequaquam flexibilis hinc & inde. Præterea si talis necessitas sit in Deo, preces sibi maniter offeruntur, cum per eas nullatenus inclinari, nullatenus deflecti possint. Primum autem istorum erat solutum 24^a. primi: Secundum autem soluitur per primum & quintum huius; Hæc enim ostendunt quod libertas, contingentia & necessitas non repugnant. Quis etiam dubitet libertatem arbitrij compati necessitatem sequentem? Mutabilissimus namque homo, licet secundum opinionem quorundam posset velle ex se solo sine Deo aliquid coagente, si nunc quicquam veller, necessarîo pro nunc illud veller necessitate sequente. Nunquid etiam habet Deus libertatem arbitrij circa presentia & præterita, sicut circa futura, vel minorem respectu horum, quàm respectu futurorum, & sic respectu eiusdem obiecti minorem nunc quàm prius, vel potius totam libertatem circa aliqua voluta irrecuperabiliter iam amisit, nouellam seruitutem nouis compedes nouellæ necessitatis incurrens, contra prius ostensa 30^a. 50^a & 52^a. istius, & specialiter contra 3^{am} & 14^{am}. corollarij huius partes? Nec quia Deus est liberi arbitrij, consequens est cum esse mutabiliter flexibilem, sicut mutabilem hominem hinc & inde: sed ideo dicitur Deus liber libertate contradictionis, quia non est in eo necessitas antecedens ad actum voluntatis ad extra, sed quatenus præcedit causaliter illum actum, posset ad verumlibet producere illum & non, sicut ostensio tertie veritatis corollarij huius & non æ plenius manifestat. Vnde & sanctus Thomas super 1. sentent. dist. 39. questione 1. querente, Vtrum Deus possit non scire illud quod scit; & arguo tertio quod non, quia omne quod est, necesse est esse dum est, sed scire Dei est ens actu; & quarto quia omne æternum est necessarium, sed quodlibet scire Dei est æternum, responderet hoc modo; Ad tertium dicendum, quod illud, quod est, necesse est esse, dum est; absolute tamen loquendo non necesse est esse, & ita Deum scire necesse est dum scit, nec tamen necesse est cum scire nisi necessitate immobilitatis, quæ voluntatis libertatem non excludit; hæc libertas significatur cum dicitur, quod Deus potest non scire & non velle. Ad quartum dicendum, quod omne æternum est necessarium necessitate immobilitatis, quæ voluntatis libertatem non excludit, ut dictum est. Quomodo autem scire ad voluntatis libertatem pertineat statim *prodit*, Licet, inquit, esse & scire in Deo sint idem secundum rem, tamen scire sequitur voluntatem ut imperatum ab ipsa aut non; & ideo esse suum subiacer libertati voluntatis, sicut scire operationi creaturæ. Qui & 1. contra Gentiles 85^a. tenet eandem sententiam, sicut vigesimum octauum huius breuiter recitauit. Tertium obiectum supponit cum Ægyptijs Deum esse mutabilem, & alterabilis voluntatis per merita & per preces, contra quantum & vigesimum tertium primi libri: Soluitur autem per præmissa, circa dictum Philolopi 1. per hermenias vlt. & instantia de negligentia 29^a. huius. Deus enim sicut prædestinauit aliquibus, puta electis finem, sic viam ad illum; sicut extremum, sic media; sicut coronam, sic militiam, merita, & labores, sicut auctoritas B. Gregorij 1. Dial. 21. & aliz 23^a. primi scriptæ lucide manifestant.

C A P. LIII.

Contra promptulos accusatores, faciles iudices & precipites damnatores; & ponit 36. capitula, quæ sibi videntur erronea, implorans humiliter auctoritatem Ecclesiæ quatenus determinet veritatem.

Iste autem Dei gratia consummatus, respicio & respectu magnitudinem perhorrendam huius periculosissimi pelagi, Pelagio pestilente cum suis Pelagianis pestiferis à voraginibus eius absorptis, Duce Domino in tutissimam Petri nauiculam iam transacti, pro gratia multiformi gratias referens multiformes: Reuertor ad animum, reuoluo præmissa, rumino & mastico, considerans quoque mecum materiam, imò materiarum difficultatem quam maximam, opinionum varietatem quam plurimam, & opinantium non minimam vanitatem: Credo firmiter, & indubitanter existimo quod multi promptuli detractores me multipliciter accusabunt, leuiter iudicabunt, & precipitanter forsitan condemnabunt. Sed nonne Patres nostri, tam veteres, quam recentes, ante legem, sub lege, atque sub gratia, imò & Magister noster & Dominus Iesus Christus à similibus similia sunt perpessi, sicut non pauca testantur historię, & exordium huius tangit? Exquis ego tantulus, putredo & vermis, vnde tantis & talibus reputor comparandus? cor ergo cum eis timeam perpeti, aut refugium tribulati, vt sic saltem, licet multum dissimiliter & distanter, ipsis merear comparari? Veruntamen qui me errare putauerit, hortante, quæso, Timæo, & Apostolo suadente, consideret, & etiam atque etiam considerando consideret & aduertat seipsum esse hominem similem mei, infirmitate circumdatur, vanitati subiectum, multipliciter errandum, & caueat, ne forsitan ipse erret. Vnum scio, quod si erro, probabiliter multum erro, quia non solus, sed cum multis & magnis Autoribus approbaris, cum multis quoque & magnis rationibus probabilibus, nec facile reprobandis. Vnum quoque peto humiliter & requiro, vt qui me errare contenderit, appendat rationes & auctoritates nostras contrarias, sententias nostras contrarias munientes indifferenter & iusta statera, non fauorabiliter aut dolosa, & probatiorem sententiam amplectatur. Puto siquidem confidenter, imò videor me scire, quod si pro sententia partis contrarię essent tot & tam validæ rationes, & tot auctoritates tam medullarę, tam consonę, sicut pro sententia partis huius, & tam marcidę rationes & auctoritates tam macrę, tam absontę pro ista, sicut pro illa, illa fuisset olim canonizata solenniter, & ista solenniter lapidata. Harum quoque sententiarum qualitates contrarias videtur perspicue demonstrare, quod quanto nuper ambę sententię in cōflatorio scholastico diutino, & frequenti vehementius tentabatur, & diligentius probabantur, ista semper velut aurum præclarior, illa velut aurichalcum seu scoria obscurior videbatur. Veruntamen quia nequaquam tantę auctoritatis me reputo, nec tam ebrisie sapio, vt vel leuiter æstimem, quod tanta causa per me tantillum finaliter decidatur, & os iniqui loquentium obstruatur, flexis genibus cordis mei imploro Ecclesiā, præcipue autem Romanam, quæ summa auctoritate vigere dignoscitur, & spiritu sapientię gubernari, quatenus ipsa determinare dignetur quid circa præmissa catholicę sit tenendum: Non enim sine periculo in talibus aberratur. Simon, dormis; exurge, quæso, exime gladium, amputa quæque sinistra hæreticę prauitatis, defende & protege catholicam veritatem. Porro, etsi Dominus ipse in Petri nauicula dormiat nimitate tempestatis compellus, ipsum quoque fiducialiter excitabo, quatenus spiritus oris sui tempestate sedata tranquillum faciat & serenum. Absit autem, vt qui in prora huius nauiculę peruigil laborabat, iam in puppi super ceruicula dormiat vel dormitet, nisi ea occasione fortassis, vt sic supra vires grauati imbecillitatem propriam agnoscenles, ad ipsum clament feruentius, pulsent attentius, diligentius quærant auxilium, inuentumque amantius teneant & charius amplectentur. Verum licet magno desiderio affectarem vt omnia & singula prælibat examen Ecclesię mererentur, hoc tamen præcipue in 36. articulis infra scriptis, qui mihi videntur erronei, exoro suppliciter toto corde, vt sic, qui cuncti errauerit, siue ego quod timeo, siue alius, sicut puto, reducat per seipsum ad semitam veritatis, & in ipsa in declinabiliter confirmetur.

Quod

- A** Quodd Deus non est tam perfectus & bonus, quin aliquid perfectius & melius esse possit. 1
 Quodd aliqua res existit, Deo ipsam nullatenus conseruante. 2
 Quodd aliqua res existit, Deo nequaquam ipsam immediatè & per se & propriè conseruante, sed tantum mediante cœlo vel aliquo alio & per illud; vel quia prohibet corruptiua, vel quia permittit rem esse, aut non destruit rem cum possit. 3
 Quodd aliqua res creata vel creabilis sine conseruatione diuina omninò, vel saltem sine conseruatione diuina immediata, per se & propriè possit esse. 4
 Quodd aliqua res secundum essentiam suam siue substantiam fiat, Deo ipsam minime faciente. 5
 Quodd aliqua res secundum essentiam suam siue substantiam fiat sine Deo ipsam immediatè per se & propriè faciente, sed tantum mediante cœlo vel aliquo alio, & per illud, vel Deo tantum impediuntia contraria prohibente, vel ea tantummodo ratione quia causa eius efficiens est facta, conseruata, permissa, vel non impedita à Deo. 6
B Quodd aliqua res secundum essentiam suam siue substantiam possit fieri Deo ipsam minime faciente, vel saltem Deo immediatè per se & propriè ipsam nullatenus faciente. 7
 Quodd Deus est aliquo modo mutabilis. 8
 Quodd scientia Dei, aut eius voluntas est aliquo modo mutabilis. 9
 Quodd Deus sciendo, volendo, seu quicquam agendo intrinsecus non est semper intrinsecè, æquè, summè & plenissimè actualis. 10
 Quodd scientia Dei causatur à posterioribus rebus scitis. 11
 Quodd voluntas Dei, siue volutis, à posterioribus volutis suis causatur. 12
 Quodd actus voluntatis diuinę, Angelicę, vel humanę, nihil est. 13
 Quodd actus voluntatis creatę secundum essentiam siue substantiam actus fiat ab ipsa, Deo eundem nullatenus coagente. 14
 Quodd actus voluntatis creatę secundum essentiam siue substantiam actus fiat ab ipsa, sine Deo eundem immediatè, per se & propriè faciente, sed tantum mediante cœlo, in diuina generali, obiecto, vel aliquo alio simili, & per illud; vel tali tantummodo impropria ratione, quia Deus voluntatem creatam, quæ efficit actum illum, fecit aut || *seruat*, non destruit, vel non impedit, sed esse & operari permittit, aut quia prohibet ipsam ab alijs impediri. 15
 Quodd quando Deus & creatura rationalis coefficientur liberum actum suum, creatura prius naturaliter agit illum quam Deus; & quodd voluntas creatę præcedit naturaliter in agendo vt Domina, & diuina ipsam subsequitur naturaliter vt ancilla. 16
 Quodd Deus præuelle hoc, id est, prius naturaliter velle, seu prius æternaliter voluisse hoc vel illud præterit vel futurum, sit vel sit in libera contradictionis hominis potestate. 17
 Quodd causa prima, seu voluntas diuina sit in causa posterioris seu voluntatis creatę libera potestate. 18
 Quodd gratia, qua saluamur, non datur à Deo gratis simpliciter, sed aliquo merito prauo 19
D magno vel paruo, condigno vel congruo comparatur. 20
 Quodd voluntas diuina est impediibilis, & non vniuersaliter efficax in causando. 21
 Quodd ad hoc quodd voluntas diuina sit infruabilis & necessaria in causando respectu suorum effectuum quorumcunque, & quorumcunque posteriorum causarum, omnesque sui effectus sint necessarij respectu illius, non sufficit quodd ipsa sit causa prima naturaliter, & in nullius aliorum, nullarumque aliarum potestate non impediibilis & vniuersaliter efficax in causando. 22
 Quodd non est necessarium, Deum creasse mundum, incarnatum fuisse, vel hominem redemisse, nec Deum hoc velle, aut etiam voluisse. 23
 Quodd voluntas diuina respectu futurorum contingentium, quamdiu sunt futura, est libera libertate contradictionis, & non necessaria; sed cum sunt præsentia in præteritum vel libantur, & finit esse libera huiusmodi libertate, & incipit esse necessaria necessitate opposita respectu eorum. 24
E Quodd voluntas diuina non semper est æquè libera vel æquè necessaria respectu cuiuscunque sui obiecti, & cuiuscunque intrinseci actus sui. 25
 Quodd non est necessarium Deum scire aut sciuisse de qualibet re præsentia vel præterita ipsam esse aut fuisse. 26
 Quodd scientia Dei respectu futurorum contingentium, quamdiu sunt futura contingentia, est contingens, non necessaria; sed quando sunt præsentia vel in præteritum transeunt, desinit esse contingens, & incipit esse necessaria necessitate opposita respectu eorum. 27
 Quodd scientia Dei non semper est æquè libera, vel æquè necessaria respectu cuiuscunque sui obiecti, & quodd intellectus diuinus seu Deus nequaquam æternaliter permanet intrinsecus plenissimè vniuersalis, semper viz, æquè liber, aut æquè necessarius respectu cuiuscunque intrinseci actus sui. Quodd

- 28 Quod licet Christus secundum intellectum, voluntatem & linguam suos humanos in proprio genere per actus naturales humanos distincte sciuit, seu credidit, & similiter voluit, viua voce asseruit, & iuravit, quod Sacramenta Ecclesie usque ad finem sæculi perdurarent, quod foret generalis resurrectio mortuorum, & quod haberent poenā vel gloriā eternam, non est tamen necessarium quod illud sciuit, credidit, voluit, asseruit, vel iuravit. Vel sicut quidam sophisticius aiunt, quod licet Christus secundum intellectum, voluntatem & linguam suos humanos quicquam horum sic sciuit, credidit, voluit, asseruit, & iuravit, & hoc ad intellectum generalem, planum, simplicem, absolutum; non est tamen necessarium quod hoc sciuit, credidit, voluit, asseruit, aut iuravit ad illum intellectum, sed est contingenter possibile quod hoc fecit, non ad illum, sed ad aliquem parabolicum, mysticum, conditionalem, vel alium huiusmodi intellectum.
- 29 Quod etiam Christus secundum naturam suam humanam per actus naturales humanos distincte sciuit, credidit, voluit, asseruit, & iuravit de aliquo futuro contingenti quod hoc erit, quamdiu illud manet futurum contingens, contingens est & liberum secundum contradictionem, non necessarium Christum hoc sic sciuisse, credidisse, voluisse, asseruisse, atque iurasse; sed quando illud fit præsens, aut in præteritum labitur, non est contingens aut liberum Christum sic fecisse, sed necessarium necessitate opposita.
- 30 Quod fuit & est in hominis potestate decipere Christum secundum naturam humanam assumptam, vnione manente, facere ipsum credere falsum, mentiri, velle inaniter, & repugnanter voluntati diuinæ; siue, ut quidam subtiliores in oculis suis astuere non verentur, quod fuit & est in hominis potestate facere aliquid; unde cum quibusdam veris alijs sequitur Christum secundum naturam suam humanam vnitam, fuisse aut esse deceptum, falsum credendo, mentitum fuisse, præsentialiter velle mentiri voluisse, seu velle inaniter & repugnanter voluntati diuinæ.
- 31 Quod impossibile fuit Christum secundum naturam suam humanam vnitam, & in proprio genere habere actus cognoscendi aut volendi naturales, proprios, & distinctos, respectu aliquorum in potestate hominis positorum, aut aliquorum contingenter seu non absolute necessarium futurorum; aut quod possibile fuit Christum secundum naturam suam humanam vnitam & in proprio genere decipi in credendo, & errare volendo, velle videlicet fieri quod nunquam fieret, & repugnanter siue difformiter voluntati diuinæ, velle, inquam, voluntate rationali, non appetitu sensuali siue carnali.
- 32 Quod prophetiæ de Christo ante adimplerem earum non erant necessario adimplendæ; & quod medio tempore inter mundationem seu sanctificationem B. Mariæ & sanctorum Patrum veteris Testamenti in fide Christi Redemptoris futuri, transitu quoque & saluationem eorundem Patrum, & passionem Christi, non fuit necessarium ipsos fuisse mundatos, sanctificatos, aut saluatos per fidem Christi Redemptoris futuri; aut quod fuit possibile ipsos fuisse mundatos, sanctificatos & saluatos per fidem istam, falsam, erroneam & mendacem.
- 33 Quod prophetiæ & promissiones Christi ante adimplerem ipsarum non erant nec sunt necessario adimplendæ.
- 34 Quod omnes prophetiæ prædictæ de Christo, & omnes prophetiæ ac promissiones Christi de futuris, licet videbantur verbaliter absolute, erant tamen mentaliter tacite conditionales, & nullæ simpliciter absolute.
- 35 Quod non est necessarium, quod Ecclesia Christi usque in finem mundi perseveret fidelis.
- 36 Quod possibile est Ecclesiam Christi ex doctrina Christi semper directe fuisse deceptam in subtilibus articulis fidei Christianæ, & erronee credidisse resurrectionem mortuorum, diem iudicii, & vitam æternam futuras; & quod non est necessarium quod erit generis resurrectio mortuorum, neque quod reprobis vel electis habebunt supplicium vel gaudium sempiternum. Istis autem articulis velut erroneis condemnatis, quid consequentius quam ut hæc totidem veritates oppositæ sanciantur?
- 1 Quod Deus est tam perfectus & bonus, quod nihil perfectius aut melius esse possit. E
- 2 Quod nulla res existit, nisi Deo ipsam conseruante in esse.
- 3 Quod nulla res existit, nisi Deo ipsam immediate, per se & proprie conseruante in esse, non tantum mediante coelo vel aliquo alio, & per illud, vel quia prohibet corruptiuam, vel quia permittit rem esse, aut non destruit rem cum possit.
- 4 Quod nulla res creata vel creabilis sine conseruatione diuina omnino, neque sine conseruatione diuina immediate, per se & propria possit esse.
- 5 Quod omnis res facta, secundum essentiam suam, siue substantiam, fit à Deo.
- 6 Quod omnis res facta, secundum essentiam suam siue substantiam, fit à Deo ipsa immediate, per se & proprie faciente, non tantum mediante coelo, vel aliquo & alio, & per illud, nec tantum ideo quia Deus

- A Deus impeditiuam contraria prohibet, aut causam efficientem rei facit aut seruat, permittit, vel non impedit operari.
- Quod nulla res secundum essentiam suam siue substantiam posset fieri nisi à Deo, neque nisi à Deo ipsa immediate, per se & proprie faciente.
- Quod Deus non est aliquo modo mutabilis.
- Quod neque scientia Dei, neque eius voluntas est mutabilis villo modo.
- Quod Deus sciendo, volendo, & quodcumque agendo intrinsecus est semper intrinsecè æquè summè & plenissimè actualis.
- Quod nulla scientia Dei causatur à posterioribus rebus scitis.
- Quod nulla voluntas Dei, siue volutio à posterioribus volutis suis causatur.
- Quod omnis actus voluntatis diuinæ, Angelicæ, & humanæ est aliquid.
- Quod omnis actio voluntatis creatæ, secundum essentiam siue substantiam ipsam actus, fit ab ipsa, & à Deo eundem pariter coagente.
- Quod omnis actus voluntatis creatæ, secundum essentiam siue substantiam ipsam actus, fit ab ipsa & à Deo eundem pariter immediate, per se & proprie coagente, non tantum mediante coelo, influentia generali, obiecto, vel aliquo alio simili; & per illud; neque tamen tantummodo impropria ratione, qua Deus voluntatem creatam, quæ efficit actum illum, facit aut seruat, non destruit, vel non impedit, sed esse & operari permittit, aut quia prohibet ipsam ab alijs impediri.
- Quod quandoquæ Deus & creatura rationalis coefficiunt liberum actum suum, Deus prius naturaliter agit illum quam ipsa, & quod voluntas diuina præcedit naturaliter in agendo, ut Domina, & creata ipsam subsequitur naturali ordine, ut ancilla.
- Quod Deum præuelle, id est, prius naturaliter velle, seu prius æternaliter voluisse hoc vel illud præsens vel futurum, nec est nec fuit in libera contradictionis hominis potestate.
- C Quod causa prima, seu voluntas diuina non est in causa posterioris seu voluntatis creatæ libera potestate.
- Quod gratia, qua saluamur, datur à Deo gratis simpliciter, nec aliquo merito præstio magno vel paruo, condigno vel congruo comparatur.
- Quod voluntas diuina non est impedibilis, sed vniuersaliter efficax in causando.
- Quod ad hoc, quod voluntas diuina sit frustrabilis & necessaria in causando respectu suorum effectuum quorumcumque, & quorumcumque posteriorum causarum, omnesque sui effectus sint necessarij respectu illius, sufficit quod ipsa sit causa prima naturaliter, & in nullis alterius, nullarumque aliarum potestate, non impedibilis, & vniuersaliter efficax in causando.
- Quod necessarium est Deum mundum creasse, incarnatum fuisse, hominem redemisse, & Deum hoc velle, ac etiam voluisse.
- Quod cum futura contingentia sunt præsentia, aut in præteritum dilabuntur, voluntas diuina respectu illorum non definit esse libera aliqua libertate, seu aliquo modo libertatis intrinsecus, qua vel quo prius fuerat libera, nec incipit esse necessaria aliqua necessitate opposita respectu ipsorum.
- Quod voluntas diuina semper est æquè libera, seu æquè necessaria respectu cuiuscunque sui obiecti, & cuiuslibet intrinseci actus sui.
- Quod necessarium est Deum scire de qualibet re præsentia, ipsam esse, scire quoque atque sciuisse de qualibet re præterita ipsam fuisse.
- Quod cum futura contingentia sunt præsentia, in præteritum transcurrant, scientia Dei respectu illorum non definit esse contingens aliqua contingentia, seu aliquo modo contingentia intrinsecus, qua seu quo prius fuit contingens, nec incipit esse necessaria aliqua necessitate opposita respectu ipsorum.
- Quod scientia Dei semper est æquè libera, seu æquè necessaria intrinsecè respectu cuiuscunque sui obiecti, & quod intellectus diuinus seu Deus æternaliter permanet intrinsecus plenissime vniuersalis, semper videlicet æquè liber, aut æquè necessarius respectu cuiuslibet intrinseci actus sui.
- Quod quicquid Christus secundum intellectum, voluntatem, & linguam suos humanos in proprio genere, per actus naturales humanos distincte sciuit, credidit, voluit, viua voce asseruit & iuravit, necesse est eum ita fecisse; & quicquid ad quemcumque intellectum sciuit, credidit, voluit, asseruit, aut iuravit, necesse est eum ad eundem intellectum ita fecisse.
- Quod si Christus secundum naturam suam humanam per actus naturales humanos distincte sciuit, credidit, voluit, & asseruit, & iuravit de aliquo futuro contingenti quod hoc erit, illo adhuc manente futuro contingenti, necessarium est Christum ita fecisse, & ita necessarium

